

האוצר

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

תזריע - מצורע

מאוצר שיחותיו ומאמריו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ויששכר שמואלו שליט"א

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רחל**

שמואל

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

הלכות שבת

הלכות ומנהגי תפילת מנחה דשבת קודש

- א. יזהר מאוד בתפלת מנחה של שבת, ויתפלל בהתלהבות גדולה ובכונה עצומה שאינה דומה תפלת מנחה של שבת לתפלת מנחה של חול, שבימות החול זמן תפלת המנחה הוא עת שהדינין מתגלין אז, אבל זמן מנחה של שבת נקרא עת רצון, ומתעוררים אז רחמים גמורים^א.
- ב. מנהגנו בק"ק חסידים "נהר שלום" מזמון מו"ר המקובל האלקי כמוהו"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל להתפלל תפלת מנחה דיום שב"ק מנחה קטנה^ב. אמנם יש מקובלים שנוהגים להקדים ביום שב"ק תפלת המנחה ולהתפלל

עיונים והארזות

שבת במנחה מתעורר כביכול זה הרצון הקדום [שהיה בשעת הבריאה], ולזה אנו מתפללין במנחה [ואני תפילתי לך ה'] "עת רצון", שיתגלה הרצון שהוא להטיב לברואיו בעת הזאת שעת מנחה.

ב. עיין בא"ח (ש"א פר' ויקהל אות ג) שמשמע מדבריו שגם בשבת יותר טוב להתפלל מנחה קטנה, וז"ל: תפלת המנחה תקנו אותה כנגד תמיד של בין הערבים, וזמן תמיד של בין הערבים התחלתו משש שעות ומחצה, דהיינו חצי שעה אחר חצות היום, אך לא היו מקריבין התמיד בזמן זה שהוא משש שעות ומחצה כי אם רק בערב פסח שחל בערב שבת שצריכין להתעסק בקרבן פסח קודם שיכנס השבת, דצלייתו אינה דוחה שבת, והם מוכרחין לשחוט הפסח אחר התמיד ולא קודם, ע"כ מקדימים אותו היום לשחוט התמיד תכף בהתחלת זמנו שנתנה לו תורה שהוא חצי שעה אחת חצות, אבל בשאר ימות השנה לא היו מקריבין התמיד אלא בתשע שעות ומחצה, על כן לכתחלה לא יתפללו מנחה אלא מן תשע שעות ומחצה ולא קודם, וזו הנקראת בלשון חז"ל מנחה קטנה. ובדיעבד אם התפלל משש ומחצה יצא, דהא איכא תמיד בערב פסח שחל בע"ש שקרב משש ומחצה, וזו הנקראת בלשון חז"ל מנחה גדולה.

ואף על פי שאמרנו דאין להתפלל לכתחלה מנחה גדולה, עכ"ז בשעת הדחק כגון שרוצה לצאת לדרך או יש לו עסק גדול וחושש שמא יטרד וישכח ויעבור זמן התפלה, אז מותר לכתחלה להתפלל מנחה גדולה שהיא משש שעות ומחצה. וכן ה"ה ביום שבת קודש שרוצה לילך לשמוע הדרשה מן הדרשן שהוא מאריך בדרשה, ואם יתפלל אחר הדרשה לא יהיה לו פנאי לעשות סעודה שלישית בהרוחה, מותר לו להתפלל מנחה גדולה.

הרי לפניך שכתב הרב אם יש הכרח מותר להתפלל מנחה גדולה משמע שאם לאו הטוב ביותר להתפלל מנחה קטנה גם בשבת וכן משמע ממו"ר האול"צ (ח"ב פ"ט תשובה י) שכתב וז"ל: הנה אף שבחול אין להתפלל לכתחילה מנחה גדולה, וכמבואר בשו"ע (סי' רלג סעי' א), מ"מ נראה שבשבת אם נוח לו יותר להתפלל מנחה גדולה, כדי לסעוד סעודה שלישית מוקדם, מותר לו להתפלל מנחה גדולה, וכמו שמצינו לענין הסעודה, שכתב בשו"ע (סי' רפח סעי' ז), שאם הקדימה לאכול עונג הוא לו, יקדים לאכול, ואם האיחור עונג לו, שעדיין לא נתעכלה סעודת הלילה, יאחר. עכ"ל.

ז"ל הזהו"ק (תרומה קנו, א), דודאי לאו צלוחת דמנחה דשבת כחול, בגין דהא בחול בשעתא דמנחה תליא דינא בעלמא, ולא איהו עת רצון, אבל בשבת דכל רוגזא אתעדי וכלא אתכליל כחדא.

ובזוה"ק (אדרא רבה נשא קכט). כתב, וז"ל: א"ר שמעון לרבי אלעזר בריה אימתי אתגלייא [מצחא דאיברי רצון] א"ל בשעתא דצלוחת דמנחה דשבתא, א"ל מאי טעמא? א"ל משום דההיא שעתא ביומי דחול תליא דינא לתתא בז"א, ובשבתא אתגלייא מצחא דאיברי רצון, בההיא שעתא אשתכי רוגזא ואשתכח רעוא ומתקבלא צלוחת הה"ד ואני תפילתי לך ה' עת רצון, ועת רצון מעתיק יומין לגלאה מצחא" עכ"ל. ובשעה"כ (דף עה ע"א) כתב, כי בימי החול בשעת המנחה היא עת צרה שכל הדינים מתגלים אז, אבל במנחת שבת נקרא עת רצון כנזכר שם באדרא. ולכן אומרים ואני תפילתי, להורות כי אעפ"י שבזמן המנחה היא עת צרה שכל הדינים מתגלים אז, אבל במנחת שבת נקרא עת רצון, כי מתגלה עתיקא קדישא מצח רצון שלו ועי"כ נכפפים הדינים והגבורות, ואותיות רצון מתהפכות לנוצר ונבקעים ומאירים. עכ"ד. ומו"ר הרש"ש זיע"א בהקדמתו הנפלאה (רחובות הנהר דף ד) האריך לבאר גודל המעלה העצומה של תפלת מנחה של שב"ק יותר מכל התפלות דחול ודשבת עי"ש.

וכתב החיד"א (מורה באצבע, סי' ד אות קסא), יזהר מאוד בתפלת המנחה, כי הוא עת רצון.

ובדרשות חתם סופר (חלק ב-ג, רף שנט) כתב, צריך טעם באמת מאי טעמא לא התפללה (חנה על בנים) עם הציבור בשחרית, אדרבה בשעת מנחה דינין שריא בעלמא. ויתכן שהיה אז ראש השנה בשבת, ושבת במנחה מתעורר רצון עליון כידוע ליודעים, ובקשת בנים צריך התעוררות רצון עליון, דבני חיי ומזוני במזלא תליא, שהוא מזל עליון כידוע.

ובספר בני יששכר (מאמרי השבתות, מאמר ת, אות א) כתב, שמעתי מאת כבוד אדוני מורי ורבי הרה"ק מהרמ"מ זצוק"ל [מרימנוב] הטעם, להיות בריאת העולם בששת ימי בראשית, הנה התחלת הבריאה אור ליום א', שהוא מוצאי שבת, הנה קודם בריאה עלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם, הנה הזמן שקודם ליום א' הוא זמן ועת רצון, כמו התחלת הבריאה, אז עלה ברצונו עכ"ד ז"ל.

וב"כ בספר זרע קודש (חוקת, בד"ה עוד במדרש), ולכן בכל

- מנחה גדולה.^ג
- ג. מנהג טוב לטבול ביום שב"ק קודם תפילת המנחה י"ג טבילות כנגד י"ג מידות שבא"א ואחר הטבילה יאמר פסוקי מי אל כמוך.^ד
- ד. אומרים למנחה, קרבן התמיד, סדר קטורת, ואשרי ואחריו אומרים ובא לציון וגו'.^ה
- ה. זמן עטיפת הציצית בתפילת המנחה הוא אחר קדיש דקדושת "ובא לציון" קודם שיאמר הש"ץ פסוק ואני תפילתי כדי שיתעטף בציצית בעת רצון.^ו
- ו. עניין ואני תפילתי שנהגו לאמרו קודם הוצאת ס"ת, כי הנה בימי החול בעת המנחה הוא עת צרה, שכל הדינין מתגלין אז, אבל במנחת שבת נקרא עת רצון כנו' שם באדרת האזינו, ולכן אנו אומרים פסוק ואני תפילתי, להורות כי אע"פ שזמן המנחה בימי החול הם דינים קשים, אמנם עתה בשבת הוא עת רצון רחמים גמורים.^ז

עיונים והארות

מפני טורח הציבור, שלא יכבד על הזקנים והעוברים והמניקות אם יאחרו כל כך בביהכ"ס ויצומו עד אחרי אמרם כל הסדר. ע"כ.

ועי' עוד בפסקי תשובות (סי' רצב אות א) שהביא עוד טעמים נשגבים שנאמרו על אמירת ובא לציון בעת המנחה דווקא, וקודם קריאת התורה דווקא וז"ל: באבדורהם (סדר ובל"צ בחול) לפי שדורשין בשבת ויו"ט קודם מנחה ורגילות לסיים בפסוקי גאולה וקדושה, ובא"ר (סק"א) בשם מטה משה (סי' תע"ט) בשם הרוקח כיון שלעת ערב חוזרים פושעים לגהינום לכן הניחוהו למנחה לצנן אש של גהינום, ובשם ס' המנהיג (שבת סי' נט) כתב שמדבר בענין גאולה ובזכות שב"ק נגאלים, לכן אומרים אותו במנחה דשבת. ובסדר היום כתב שאומרים אותו במנחה דשבת ויו"ט כדי להוסיף בזמן תוספת קדושה, דבשחר אין צריך דכבר מתפללים מוסף עם כתר. ובתולעת יעקב כתב לעת מנחה מתעוררים הדינים וע"י קדושת ובל"צ מתעוררים הרחמים. ובס' התניא הקדמון (ענין מנחה דשבת) תשעה חודשים קודם הגאולה יהיה עת צרה והיום האחרון יהיה בשבת לעת מנחה שאז תבוא הגאולה.

ובשעה"ב (דף עד ע"ד) כתב בשם רבנו האר"י טעם עפ"י הסוד, וז"ל: ענין קדושת ובא לציון שנהגו לאומר' אחר אשרי קודם הוצא' ס"ת, הענין הוא זה, כי הנה נת"ל כי בחזרת המוסף בקו"ר עלו ז' ב' הכתרים דאו"א, ונמצא כי עתה עולה עולם הבריאה במקום שהיה בו בתחלה ז"א עצמו בימי החול, וכונתו היא להמשיך הארת ס"ת דמנחת שבת שהיא בחי' ג"ר דז"א אשר עד שם עלתה עתה עולם הבריאה, וא"כ הארת ס"ת היא לתועלת עולם הבריאה כי שם עומדת והיא המקבלת הארה זו, ולכן אנו מקדימין קודם הוצאת ס"ת לומר קדושת ובא לציון אשר ענינה הוא המשכת אור אל עולם הבריאה בתחלה טרם שתקבל אור הס"ת כנו', כדי שע"י המשכת האור הזה תוכל אחר כך לקבל הארה העליונה של הס"ת, וכבר נתבאר בתפלת שחרית דחול כי כל קדושת ובא לציון היא בעולם הבריאה שמקבלת הארה מעולם האצילות, ואחר שקבלה קדושת ובא לציון תוכל לקבל אור הס"ת.

ו. **שעה"ב** (דף עד ע"ד ודף עה ע"א) זמן עטיפת הציצית בתפלת המנחה הוא אחר קדיש דקדושת ובא לציון, קודם שיאמר הש"ץ פסוק "ואני תפילתי", כדי שתתעטף בציצית בעת רצון. והובא דבריו ג"כ בשערי תשובה (סי' רצב ס"ק א).

ז. **שעה"ב** (דף עה ע"א). כתב הטור (סי' רצב), ואומר פסוק ואני תפילתי לך ה' עת רצון והוא על פי המדרש, ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר, וכתוב בתריה ואני תפילתי לך ה' עת רצון

ג. **עי'** לרבנו יהודה פתיא בין הרקח (אדרא זוטא דף רפ"ח ע"ב אות מ"ג) וז"ל: ביומי החול, מעלות השחר עד חצות היום הוא בחינת חסדים, ומחצות היום ואילך אז מתעוררים הדינים כמבואר בזוהר חיי שרה (דף קל"ב ע"ב) יעוש"ב. וביום השבת רוצים הדינים להתעורר גם כן בחצות היום כמנהגם בימות החול, ולכן מתגלה אז מצח הרצון כדי לכופם שלא ישלטו. וז"ש שהוא עידן דכל דינין מתערין ומטעם זה אנחנו אומרים במנחת שבת ואני תפילתי וכו' (תהלים סט, יד), כלומר כי כשאני מתפלל מנחה בכל יום אינה עת גילוי המצח הנקרא רצון, אבל במנחת שבת הוא עת רצון שהוא זמן גילוי מצח העליון (עי' רי"מ). וכתב הרב המקובל כה"ר משה דליהו ז"ל: "מכאן נראה שטוב להקדים להתפלל מנחה בשבת משעת מנחה גדולה, שאז מתעוררים הדינים בחול", עכ"ל. ולפי דבריו ז"ל צ"ל שאין המצח מתגלה מצד קדושת היום בלבד כי אם בצירוף תפילת המנחה עמו. וכן נראה משער הכוונות בדרוש מנחת שבת ועי"ע באד"ר דף קל"ו ע"ב אות מא.

ובנתיבי עם (סי' רלג סעי' א) כתב להעיד וז"ל: רוב הספרדים נוהגים בשבת להתפלל מנחה גדולה וטעמם כיון שעיקר סעודתם היא אחר מנחה, שסעודה א' של היום היא סעודה קטנה ולכן מתפללים מנחה קודם מאחר ששבת קובעת נקראת סעודה שלישית, וכן ע"פ הקבלה [הוא כך] כמ"ש הרמז"ל הובאו דבריו בין הרקח על האדרא זוטא עכ"ל.

עוד שם כתב הרב נתיבי עם (סי' רצא סעי' ב) וז"ל: תפלה מנחה זמנה משיגיע זמן המנחה דהיינו משש שעות ומחצה: מכאן נראה שרצוי להתפלל מנחה גדולה בכדי לקיים הסעודה ג' בעונתה תיכף בתחילת זמנה דזריזין מקדימין מלבד הטעם שכתבנו משם המקובלים וע"פ הזוה"ק והוא מנהג הספרדים בירושלים עכ"ל.

וראיתי לידידנו הגאון כה"ר אבנר עפ"י שליט"א בספר "דברי שלום" (ח"ו), לחזק דברי נתיבי עם והסכים שיותר טוב להתפלל בשבת מנחה קטנה.

ואנן בדין כמנהג מו"ר הגאון המקובל כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל, שהיה מסביר אפי' שבשבת בתפילת המנחה עת רצון רעוא דרעוין ויש שרוצים להקדים כדי להרבות העת רצון, הנה כאשר יתגלה המצח העליון בזמנו הראוי יתן אור גדול, ומתיק הדינים בעצמה אדירה ובאיכות גבוהה מאד ביותר, מאשר אם יעשו המנחה מוקדם ולא בזמנה הראוי לה.

ד. **כ"ב** מורנו הרי"ח הטוב בכתר מלכות (אות קצ"ח). והטעם הוא כיון שעתה מקבלין מוחין מפרצוף א"א ומתגלים י"ג מידות של רחמים.

ה. **כתב** הכלבו (סי' מ) הטעם שאין אומרים ובא לציון בשחר

- ז. יש לעמוד בשעת אמירת פסוק "ואני תפלתי", כי הוא ענין גדול ונורא ומעורר רחמים ורצון, ויש בו כוונות נוראות. ומנהגנו לאחר שפותחים ההיכל אומר החזן הפסוק, וכל הקהל חוזר אחריו וכן עושים ב' פעמים ה'.
- ח. בפתחת ההיכל אומרים "ברוך שמייה" וי"א שעיקר תיקון אמירת בריך שמייה הוא לתפלת מנחה של שבת ט'.

עיונים והארות

שבת הוא עת רצון, ואז מתקבל כל תפלות ישראל, כמו שכתוב בזוה"ק, על כן יאמר בשבת במנחה בשעת הוצאת הס"ת תפלה זו.

ועיינן בפסקי תשובות (סי' רצב אות ב) שכתב, ויש באמירתו ענין גדול ונורא, דהיינו ענין היחוד, ומעורר הרחמים והרצון (כמבואר בזוה"ק תרומה קנ"ו א, נשא קכ"ט א), על כן ודאי מן הראוי ומן המחוייב לעמוד בו. ועל פי המקובלים עיקר אמירתו בשעה שארון הקודש פתוח, שאז איתגליא רצון דיליה ורעוא דרעוין אישתכח, וכל דינין מתכפיין ומשתכח ריעותא וחדווא בכולא. ולכן אם כי העולם נוהגים לאומרו מיד אחר הקדיש עוד קודם פתיחת הארון קודש, מהנכון להמתין עד לפתיחת ארון הקודש, או יאמרנו שוב, ובכוונה גדולה.

ט. מנהג ק"ק בית אל יכ"ץ לומר "ברוך שמייה" דווקא בשחרית.

וכתב הכה"ח (סי' קל"ד) בענין אמירת בריך שמייה דמארי עלמא וכו' בעת הוצאת ספר תורה משמע בזוהר הקדוש (פרשת ויקהל דף ר"ו ע"א) דזמנו דוקא בשבת ממה שכתב אותו אצל עניני שבת וגם ממה שכתב דמתפתחן תרעי שמייה דרחמין וכו' יעו"ש, וכן כתב בשער הכוונות (דף עג ע"ג) דהאר"י ז"ל היה נוהג ונזהר בכל יום שבת בשחרית בעת הוצאת ספר תורה מן ההיכל לומר אותו הנוסח הכתוב בספר הזוהר בפרשת ויקהל והוא בריך שמייה דמארי עלמא וכו' עכ"ל, וכן כתב בפרי עץ חיים שם, וכן כתב מגן אברהם (ריש סימן רפב), מחזיק ברכה (שם אות ב). מיהו מהר"י צמח בפרי עץ חיים שם כתב דאינו אסור לאומרו גם בחול בשעת הוצאת ספר תורה יעו"ש, וכן כתב אליה רבה (אות ד) על שם סדר היום יעו"ש, וכן כתב השלמי צבור (דף ריד ע"א) יעו"ש, וכן כתב הפרי מגדים (באשל אברהם אות ו), וכתב דכן המנהג לומר אף בחול יעו"ש. ואם כן כיון דליכא איסורא אם אומרו בחול נהרא נהרא ופשטייה. וסיים הכה"ח והמנהג בינינו לאומרו בשבת שחרית ומנחה, וביום טוב וראש השנה ויום הכפורים שחרית. עכ"ל.

והגאון חיד"א במחזיק ברכה (סי' רפב ס"ק ב') הביא דברי ספר חמד משה הנדפס מחדש מבלתי יכולת אפי' לשנות שינת עראי רק את זה ראיתי אגב רהטאי שהשיג בזה על הרב מגן אברהם וז"ל: לא ידעתי למה כתב ביום שבת דוקא וזוהר ויקהל דף ר"ו איתא כד מפקין ס"ת משמע בכל פעם שמוציאין ס"ת לקרות ואף בחול יאמרו כן וכן עמא דבר עכ"ל ואחר זמן נדפס ספר נתיב חיים להגאון בעל קרבן נתנאל וראיתי שהקשה כן על הרב מגן אברהם ע"ש.

ואני בעניי אומר דאין ראיה מספר הזהר הקדוש דזההר עסוק שם בתפלת שבת כמבואר שם ובדף ר"ה א ומאחר דעסיק ואתי בצלותא דשבתא מה יוכיח הוכח מלשון כד מפקין ס"ת וכו' הא בשבת מיירי ומ"ש הרב מגן אברהם משם כתבי האר"י זצ"ל כן הוא האמת שכך כתב הרב מהרח"ו זצ"ל נאמן ביתו בספר הכונות וז"ל: ראיתי למוורי ז"ל שהיה נוהג לומר בריך שמייה וכו' כשהיו מוציאין ס"ת מן ההיכל בשבת בשחרית עכ"ל ומוכח דדוקא בשבת היה אומרו רבנו האר"י זצ"ל ולא בחול ותימא על

וגו' אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: "רבנו של עולם אין אומה זו כשאר אומות העולם, אומות העולם כששותין ומשתכרין הולכין ופוחזין, ואנו לא כן אלא אף על פי ששתינו, ואני תפלתי לך ה'".

וכתב עוד בשעה"כ (שם) וז"ל: וביאור עת רצון יובן במ"ש באדר' האזינו, כי במצחא דע"ק שהוא א"א אתפשט ביה חד נהורא עילאה דאקרי רצון, ובג"ד אקרי מצח הרצון. והנה עתה במנחת שבת מתגלה ע"ק מצח הרצון שלו, ועי"כ נכפפים ונכנעים הדינים והגבור' דמצחא דרוגזא דז"א, וחוזר להיות גם הוא מצח הרצון כמוהו, וסוד גילוי מצח זה הוא כי הנה עד עתה עלו ז"ן בכתר דא"א כנ"ל, ועתה בתפל' מנחה עולה ז"א עד דיקנא עילא' דא"א כמ"ש בע"ה, ועולה באותו התי' הנק' מזלא תמינאה נוצר חסד, והוא סוד הרצון העליון כמבואר אצלנו, כי בח' החסד העליון המתפשט במצחא דעתיקא הנק' עת רצון הוא עצמו יורד עוד ומתגלה במזל הח' דדיקנא דיליה, ומה שהיה נק' למעלה רצון נקרא עתה נוצר חסד, כי אותיות רצון מתהפכים לאותיות נוצר, והנה עתה אשר הז"א עתיד לעלות עד שם בתפל' המנחה, לכן מתחיל זה הרצון העליון דבמצחא דעתיקא להאיר במצחא דז"א, אשר עתה עולה שם עולם הבריאה כנ"ל. ואז נק' עת רצון כי עת הוא סוד ב' אותיות אחרונות של תיבת דעת כמבואר אצלנו, כי אותיות ע"ת הם בחי' המוחין, והנה הם ד' מוחין כמנין ד' של דעת וזהו ענין עת רצון כי המוחין הם גנוזים תוך המצח כנודע ונעשה עתה עת רצון, ואז ע"י הארה זו הנמשכת לו ממצח עליון דעתיקא נבקעין ג"ר דז"א ואורו' דאבא המכוסים שם מתגלים עתה, אשר ענין זה הוא ענין הס"ת דמנחה דשבת כמ"ש, ולכן מקדימין פ' זה של ואני תפלתי קודם הוצאת ס"ת.

ובסידור הרש"ש כתב כשיאמרו ואני תפלתי יכוין לאות י' דשקוצי'ת, כי עתה עולה הז"א אל ת"י נימין דדיקנא דא"א, ומה שהיה ז"א מקבל הארת השערות הנז' מרחוק בחול עתה עולה שם ומליבשם, והם עשר אותיות דע"ב. עכ"ל.

עוד צריך לידע כי גם המתפלל בביתו ביחיד יאמר הפסוק "ואני תפלתי" פעמיים, כי אין זה תלוי אם יש ס"ת אם לאו, וכמו שכתב מו"ר כמוהר"ח פלאגי' בכף החיים (סי' כח אות עב). וכן כתב המשנ"ב (סי' רצב ס"ק ב) וז"ל: ומיהו בשבת נהגו לאמרו אף במקום שאין ס"ת וכן אפילו ביחיד. ועיין עוד בשערי תשובה (ס"ק ב) שהביא בשם מהרח"ו שאין פסוק ואני תפלתי תלוי בס"ת ואפי' המתפלל בביתו ביחיד צריך לאומרו.

ח. החיד"א (מחזיק ברכה, סי' רצב סעי' א) וז"ל: ואני תפלתי וכו' נהגו לקום באמירת פסוק זה, והרב (דף סז, א) חקר על זה, והאריך בטעם הדבר, והגאון בנו בהגהה (שם), הביא דברי הזוהר, וסיים, נשמע מזה המאמר הקדוש כי ואני תפלתי הוא ענין גדול ונורא, דהיינו ענין היחוד, ומעורר הרחמים והרצון, על כן ודאי מן הראוי ומן המחוייב הוא לעמוד בו.

וכתב בסידור ר' שבתאי (פד, ב), לא יאמר ואני תפלתי עם הקהל, אלא ימתין עד שפותחין הארון ויאמרו... ובסידור השל"ה כתב: "מצאתי כתוב בשם חרדים וז"ל, לפי שבתפלת המנחה של

וטוב לומר ג"כ התפילה שסידר מו"ר הרי"ח הטוב.

ט. מוציאין ס"ת במנחה ועולין שלשה כנגד שלש ראשונות שהן חב"ד: ויקרא לפחות עשרה פסוקים מהפרשה של שבוע הבא י"א.

י. אין אומרים קדיש אחר קריאת התורה, לפי שצריך לומר קדיש קודם תפלת העמידה, ואם יאמרו קדיש אחר קריאת, אין במה להפסיק בין קדיש זה לקדיש שקודם תפלת העמידה י"ב. ובכל אופן כבר פשט המנהג לומר מזמור שיר ליום השבת י"ג.

יא. אחר החזרת הס"ת להיכל אומרים חצי קדיש, ומתפללים תפלת לחש שבע ברכות, ג' ראשונות, וג' אחרונות, וקדושת היום באמצע, והוא תפלת "אתה אחד וכו', וחותרם מקדש השבת י"ד.

עיונים והארות

וכאשר תבין מן הרמז שלהם).

יא. שו"ע (סי' רצב סעי' א), "ומוציאין ס"ת וקורין ג' אנשים י' פסוקים מפרשה הבאה". ובגמ' בבא קמא (פב.) איתא: עשרה תקנות תיקן עזרא... שיהו קוראין במנחה בשבת משום יושבי קרנות. ופרש"י (בד"ה קרנות), יושבי חנויות כל ימות החול עוסקין בסחורה, ואין קורין בשני ובחמישי, תקון בגינייהו קריאה יתירה.

והרא"ש בפירושו על התורה (בשלח, פסוק כג) כתב עוד טעם: וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים, אין מים אלא תורה, ולכן עזרא תיקן לקרוא בשבת, ובשני ובחמישי בתורה, שלא יהיו שלושה ימים בלא תורה (ב"ק פב.); ולמה תיקן לקרוא במנחה בשבת, שלא יהיה בין כהנים ולויים וישראל מריבה, שלא היו שוים כהנים ולויים עם ישראל, שישראל קורין חמשה בשבת שחרית, ובשני ובחמישי שנים, הרי שבעה, וכהנים ולויים הם ו' [ד' בחול, וב' בשבת, ויהיה מריבה שהם קורין בתורה פחות מישראל], לכך תיקנו מנחה בשבת ואז הם שמונה" [ויהיו כולן שווין לטובה].

וכתב בסדר היום (תפלת מנחה) ואע"פ שהשבוע עדיין לא באה, תקנו לקרא בפרשה הבאה כדי להקדים ולהודיע לעם ענין הפרשה, ויעסוק כל אחד בה כפי דרכו.

יב. מג"א (סי' רצב ס"ק ב), כתב בליקוטי פרד"ס שקדיש שלפני י"ח קאי אקריאה, ואע"פ שמפסיקין בין הקריאה לקדיש עד שיגלול ספר תורה, לא חשיב הפסק דסיומא אריכתא היא. וביאור הדברים כתב במחצית השקל: "דאחר ובא לציון אומרים קדיש, ואחר הקריאה קודם תפלת י"ח אומרים גם כן קדיש, ואם כן אם נאמר הקדיש על הבימה אחרי הקריאה, אין יאמר שוב קדיש קודם תפלת י"ח, הא אין ענין מפסיק בין שני הקדישים, בשלמא בשחרית איכא הפסק בין ב' הקדישים, אשרי שאומרים אחר קדיש שעל הקריאה, אבל במנחה שכבר אמרו אשרי קודם הקריאה, ואין אומר ואין דברים אחרי הקריאה.

יג. כ"ב הבא"ח (ש"ב פר' חיי שרה אות ד) וז"ל: אין אומרים קדיש אחר קריאת ס"ת במנחת שבת, יען כי במנחת שבת אין מפסיקין באשרי בין קריאת ס"ת ובין קדיש דקודם העמידה, לכן מהני קדיש דעמידה לזה ג"כ, וכנז' בלבוש, ועיין ב"ד של שלמה ז"ל סי' א-ג יע"ש. ופה בגדאד נוהגים לומר מזמור שיר ליום השבת אחר קריאת ס"ת, ואומרים קדיש ומתפללים עמידה, וכן המנהג בעה"ק ירושלים ושאר ארצות החיים טוב"ב.

יד. במ"ר (סי' רצב) כתב: וקדושת היום באמצע, אתה אחד ויש בו נ"ה תיבות, כמו שיש בפרשת 'זכור את יום השבת לקדשו',

רבנן בתראי הבאים לחלוק על רבנו האר"י ז"ל בפירוש הזהר אשר כל דבריו סו"ד שתו השערה שער השמים ומי שם פה אשר יאמר כי הוא זה כונת הזהר ובפרט אל המקום אשר דיבר בקדשו האר"י זצ"ל אשר נגלו אליו האלהים ודי בזה ומאי דנהיגי המון ישראל לאומרו אף בחול אין להביא ראייה מזה.

אמנם נראה דלא אתא הרב מהרח"ו זצ"ל לאפוקי מנחת שבת וכזה ראיית באגרות הרמ"ז ז"ל שנדפס עתה בסי' ט"ו דף יו"ד ע"ב שכתב דעיקר אמירת בריך שמיה לאומרו במנחת שבת ע"ש ולחכמי המדע הדבר מבואר דעיקרו במנחת שבת זה השמיענו הרב מהרח"ו זצ"ל דרבנו האר"י זצ"ל היה אומרו בשחרית שבת וכדמשמע בזהר ודו"ק. עכ"ל החיד"א.

וב"כ בשערי תשובה (סי' רצב, אות א): "יש לומר בריך שמיה" בהוצאת ספר תורה, ואדרבה אז הוא עיקר זמן האמירה, אלא שהאר"י היה אומרו אף בשחרית, והאומר גם בחול לא הפסיד.

והבא"ח (ש"ב פר' תולדות אות טו) כתב וצריך כל אדם לומר בריך שמיה דמארי עלמא בעת הוצאת ס"ת מן ההיכל, בין בשבת בין ביום טוב בין ביוה"כ, ובכסא אליהו כתוב שיאמר אותו גם בר"ח, מפני שגם בר"ח אומרים כתר בקדושת מוסף, ולכן מצי למימר נוסח הנז' בריך כתרך ואתרך, משא"כ בחול אין טעם לאומרו.

ודעת מו"ר מופת הדור דצריך לאומרו בין בשבת ובין ביו"ט בין בשחרית ובין במנחה והאומר בחול יש לו ע"מ לסמוך וכמ"ש בהליכות עולם (ח"ג פר' תולדות הלכה ו) וז"ל: בעת פתיחת ההיכל בין בשחרית של שבת בין במנחה, צריך לומר הנוסח בריך שמיה וכו', שנזכר בזוהר (פרשת ויקהל דף רז ע"א), וגם בראש חודש טוב לאומרו בעת פתיחת ההיכל (במקום הנוסח יהי רצון וכו', שמייחסים אותו לבעל חמדת ימים). והאומרים אותו גם בחול בשני ובחמישי, יש להם על מה שיסמוכו.

ומנהג ישיבתנו הקדושה ק"ק חסידים "נהר שלום" מזמן מו"ר הגאון הגדול המקובל האלהי כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל לומר "ברוך שמיה" אך ורק ביום שב"ק בשחרית ובמנחה, ולא אומרים בר"ח, אפי' שמנהג ק"ק חסידים בית אל לומר בריך שמיה רק בשחרית שבת בלבד ולא במנחת שב"ק ובר"ח.

י. כ"ב הבא"ח (ש"ב פר' חיי שרה אות ג) כי השבעה שעלו בשחרית הם כנגד חג"ת נהי"ם. וכתבתי בסה"ק מקבציאל כמו שהזהיר רבנו האר"י ז"ל שישתדל האדם לעלות ששי בשחרית מפני שהששי הוא מעולה יותר שהוא בחינת היסוד, (כן ישתדל לעלות במנחה שלישי שהוא בדעת, שגם זה יועיל לתיקון היסוד

יב. צריך להזהר בתפילת המנחה דשבת קודש הרבה, שיש בה עליות גדולות למעלה והעולמות עולין עד הכתר, והיא תכלית העליה שיש טי.

יג. אע"פ שיש סידורים שכתוב בהם "ומי כעמך ישראל" העיקר צריך לומר כעמך כישראל ט.

יד. מה שאומרים בעמידה יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם, צריך לכיין בתיבת "מאתך" מאת ר', שהוא כתר, כי במנחת שבת נמשכת הארה מן הכתר, לכן אנחנו אומרים עתה יכירו בניך שהם ישראל, וידעו כי מאת ר' שהיא הכתר, משם נמשכת להם מנוחתם עתה בשעה זו ט.

טו. באמרו "ועל מנוחתם יקדישו את שמך" יכוין למסור נפשו על קידוש השם, ויש סוד גדול בדבר זה, כי יש צורך גדול עתה במסירות נפש על קידוש השם י.

טז. חסידי בית א-ל יכב"ץ שבעיה"ק ירושלים ת"ו ההולכים ע"פ דברי האר"י ז"ל, נוהגים לומר בערבית וינוחו בה, וביום בו. ואפילו במנחה, אומרים וינוחו בו ולא במ ט.

עיונים והארות

עד 'ויקדשהו'. (שמות כ, ת, יא).

וכתב עוד בטור (שם): "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, איתא במדרש שלשה מעידין זה על זה, הקב"ה וישראל ושבט, הקב"ה וישראל, מעידין על השבת שהוא יום מנוחה. ישראל ושבט, מעידין על הקב"ה שהוא אחד. הקב"ה ושבט מעידין על ישראל שהן יחידין באומות. ועל פי זה נתקן "אתה אחד".

כתב במחזור ויטרי (סימן קלט) ארבע שבתות מיוחדות בתפילות, אתה קדשת שבת בראשית, ישמח משה מתן תורה, תכנת שבת במרה, אתה אחד לעתיד לבא, ישראל גוי אחד - חשובים כאחד לייחדך ואין הגופים מחולקים, ולפי שהאבות שמרו שבת כי קיים אע"ה אפילו עירובי תבשילין, ויצחק כתיב אשר יצוה את בניו, ואת ביתו - זה יעקב, ונאמרה גילה באברהם גיל יגיל אבי צדיק, רינה ביצחק רננו צדיקים בה' וכשנעקד ראה שמים פתוחים ואמר שירה, יעקב ובניו ינוחו בו ויחן את פני העיר. נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומים מבעוד יום (ב"ר עט, ו). ועוד אברהם יגל כמה יש לאברהם ויצחק להגיל על יעקב שיצא מחלציהם, ובאברהם גיל על שם גיל יגיל אבי צדיק, ביצחק רינה ע"ש ירננו על משכבותם וחרב פיפיות בידם ונדרש על אברהם ויצחק שהלכו לעקידה והלך יצחק ברנון שני תחומי שבת, יעקב קבע תחום שבת וירש הארץ שלא במידה (עי' שבת קיח): לכן תלה מנוחה וקיום שבת ביעקב עכ"ד.

וכתב בשעה"כ (דף עה ע"ג) כי בהיות והעולמות ניזונים במנחת שבת מי"ג תיקוני דיקנא שמספרם "אחד" לכן אמר אתה אחד, ובהיות שעולה התפארת יחד עם החכמה והבינה אל הכתר הנקרא אחד, לכן אמר אתה אחד כנגד החכמה, ושמן אחד כנגד הבינה, ומי כעמך ישראל גוי אחד נגד התפארת הנקרא ישראל, גוי אחד בארץ כנגד המלכות הנקראת ארץ.

טז. כן כתב מהר"ו בשעה"כ (דף עה ע"ב) שהעולמות עולים במנחת שבת עד הכתר, ובלחש עולה התפארת לתיקון הי"ג מתיקוני דיקנא שנקרא "ונקה", ובחזרת הש"צ דמנחה עולים לתיקון השמיני הנקרא "נוצר חסד" וכנודע שכל העולמות מאירים ומושפעים משני תיקונים אלה. וכתב עוד (שם ע"ג) שעלייתם עתה היא תכלית העליות שיש. עד שהתפארת עולה אל מקום הכתר, והמלכות אל מקום החכמה, ועולם הבריאה אל בינה דאצילות, והיצירה אל התפארת, והעשיה אל מלכות דאצילות.

וכן ביאר הרש"ש בהקדמה (רחובות הנהר דף ד) כי בכל תפלה בימי החול אנחנו מתקנים ומעלים תפארת ומלכות אל הבינה

שהיא בחינת נשמה, ובתפלות שב"ק חוזרים ומעלים את כולם אל החכמה בחינת חיה. ואילו במנחת שבת מעלים אותם למעלה הכי גדולה שהיא בכתר בחינת יחידה והרי נשלמו ונתקנו לגמרי ע"כ.

טז. הנה שני פסוקים הם, בנביאים (שמואל ב ז, כג) כתוב "ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים לפדות לו לעם" ע"כ. ובכתובים (דה"א יז, כא) כתוב "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלך אלהים לפדות לו עם" ע"כ.

ובשעה"כ (דף עה ע"ג) כשביאר נוסח התפילה הזכיר ומי כעמך ישראל וכמו כן איתא בשער מאמרי רשב"י (בראשית) ובפע"ח (שער יח פרק כג).

וכתב הבא"ח (שם אות ה) ז"ל: ואף על פי שיש סידורים שכתוב בהם ומי כעמך ישראל, העיקר צריך לומר כעמך כישראל, וכמ"ש בשלמי חגיגה בשם מהר"י צמ"ח בנגיד ומצוה, וכן הוא בסידור רבנו הרש"ש ז"ל הנמצא אתנו ומלשון שער הכוונות שהזכיר כעמך ישראל, אין מזה הוכחה כלל, ואמרת בס"ד דגרסא של כישראל היא נכונה יותר, יען כי בשמואל ב' סי' ז' כתיב כישראל, ובדברי הימים סי' י"ז כתיב ישראל, לכן נראה דשפיר כתב מהר"י צמ"ח ז"ל דצ"ל כישראל משום דזהו פסוק דנביאים. וכיוצא בזה מצינו באמירת מגדול ישועות מלכו בבהמ"ז, דבשבת אומרים מגדול, כמ"ש בנביאים, ובחול מגדיל כמ"ש בכתובים.

יז. וכמפורש בדברי רבנו האריז"ל בשעה"כ (דף עה ע"ג) ז"ל "הנה ישראל בצאתם ממצרים אמרו היש ה' בקרבנו אם אין וביאר באדרת נשא וכו' ואמר כי עתה בודאי יכירו בניך שהם ישראל וידעו כי מאתך היא מנוחתם, ומילת מאתך היא מאתך והוא הכתר משם נמשך להם מנוחתם עתה בשעה זו. עכ"ד. והבא"ח (שם אות ו) כתב ז"ל, צריך לכיין בתיבת מאתך מאת ר' שהוא כתר מנוחתם, כי במנחת שבת נמשכת הארה מן הכתר" עכ"ד.

יח. כמבואר בשער הכוונות ז"ל: כי לצורך העלאת ספירת המלכות יחד עמנו אל החכמה לייחד העולמות שם, צריך להעלות מייין נוקבין שהוא אתערותא דלתתא, וזה לא יתכן אלא ע"י מסירת נפשנו על קידוש השם, כי החכמה נקראת קודש. ולכן צריך שתכוין במילות אלו אל הכוונה הזאת למסור נפשך על קדושת ה' ולהעלות שם מ"ך ע"כ.

יט. כ"כ השמן ששון בס' פתח עינים בסדר מנחת שבת יעו"ש

יז. ענין הקדושה של חזרת תפילת מנחה דשבת יש בה סוד גדול, כי עתה הקדושה הזו נמשכת ממקום עליון וגבוה מאד, על כן צריך להזהר מאד בכוננתה.²

יח. ענין ג"פ צדקתך, לפי הפשט אומרים אותם במנחת שבת כנגד שלשה צדיקים יוסף הצדיק ע"ה, ומרע"ה, ודוד המע"ה שנפטרו בשבת, אך הטעם העיקרי ע"פ הסוד הוא, כי צריכין אנחנו עתה לעורר ע"י נשמות שלשת הצדיקים הנז' תיקון גדול הצריך לעת עתה במנחת שבת.³

יט. ודע כי סדרן הם כמנהג ספרד "צדקתך כהררי אל" (וכו') וצדקתך אלהים עד מרום, צדקתך צדק שלא כמנהג בני איטליא שמהפכים אותם למפרע ממטה למעלה.⁴

כ. יש לומר "צדקתך" מעומד לפי שהוא במקום צידוק הדין.⁵ ובכונה גדולה.⁶

עיונים והארות

הרב יר"א ז"ל וז"ש: מנהג קדום בבית א-ל יכ"ץ לכוין כל הכוונות בלב בין החזרה לקדיש, וכן הוא באמירת צו"ץ, מכוונים שום כוונה בין החזרה לקדיש עכ"ל הרב היר"א ז"ל (בא"ח שם אות ט'). ובישיבת רחובות הנהר נהגו לכוין אף בר"ח במחשבה לבד, ובלתי עליית נשמת הצדיקים הנז' רק היחוד ההוא (הגהת סידור הרש"ש זיע"א ח"ה דקי"ג ע"א).

כב. ישעה"ב (דף עה ע"ד). ובזוה"ק (תרומה קנו). כתב ג"כ הסדר כנזכר וז"ל בקצרה "חד איהו דיוסף זכאה קדים לכל הני, ודא איהו צדקתך כהררי אל דא יוסף דאיהו בלחודוי כהררי אל ככולהו טורין עילאין, וחד משה נביאה מהימנא ודא איהו דכתיב וצדקתך אלהים בגין דאיהו נטיל לכל סטרין ימינא ושמאלא, וחד איהו דוד מלכא ודא איהו דכתיב צדקתך צדק לעולם דא דוד מלכא לעולם" ע"כ. ועי"ע בדברי רבנו החיד"א (ברכ"י סי' תפה ס"ק ד).

כג. כ"ב הא"ר (סי' רצב אות יז) כתב בספר תניא (סי' כ) מנהגינו לאמרו מעומד לפי שהוא במקום צדוק הדין. כאדם העומד לפני הדיין ומקבל עליו את הדין.

כד. כ"ב החיד"א במורה באצבע (סי' ד אות קסא) יכוין מאד באמירת צדקתך צדק.

(כה"ח סי' רס"ח אות ב) משם מור וקציעה (סי' רסח) וז"ל: במג"א (ס"ק ג) כתב מנהג לומר וכו' ובמנחה וינוחו במ, אין כך בכתבי אר"י, אלא אין הפרש בכך בשתי תפילות של יום, שאומרים בהם וינוחו בו בשוה. ובסידור הרש"ש איתא במנחה "וינוחו בו" וכ"כ נכדו הרב שלום משה חי גאגין ז"ל בספר אוהל מועד (יריעות האוהל דף פח ע"ב) שהיה אומר במנחה וינוחו בו. וכ"פ מו"ר מופת הדור בחזו"ע (שבת א הלכות תפלת ערבית של שבת הלכה ח). וכן מנהג ישיבתנו "נהר שלום" תכב"ץ לומר "וינוחו בו" אף במנחה.

כ. בא"ח (שם אות ח) וז"ל: ענין הקדושה של חזרת תפלת מנחה דשבת, יש בה סוד גדול, כי עתה הקדושה הזאת נמשכת ממקום עליון וגבוה מאד, וכמ"ש רז"ל בשער הכוונות, על כן צריך להזהר בה מאד בכוננתה. עכ"ל.

כא. ואם חל שבת בר"ח אין צריכה המלכות אל עליית שלשת הצדיקים הנז' שיהיו מעלים עמה, ולכן אין אומרים צו"צ הנז' בשבת שחל בר"ח, וכן בדברי רבנו האריז"ל בשעה"כ, והמנהג פשוט דגם כשחל שבת ביו"ט וחנוכה ושאר ימים שאין אומרים בהם תחינה, או שהם חלים ביום ראשון, גם אז אין אומרים צו"צ ביום שבת. וכתב לי הרה"ג מהר"א מני נר"ו שמצא בכת"י של

מאמרי הזוה"ק

ויקרא מ"ז ע"א

נָגַע צָרַעַת בִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן. (ויקרא יג) **אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הָאִי נָגַע, כָּל גְּוֹנֵינִין דִּילִיָּה אֲתַעְרוּ בְּהוּ חֲבַרְיָא** אמר רבי יוסי דיני שאת ותולדתה, בהרת ותולדתה, כל מיני מראות נגעים, כבר נתעוררו בהם החברים לבארם במס' נגעים, **וְכִהְנָא הָוָה יָדַע בְּהוּ לְדַכְיָא וְלִמְסָאָבָא** והכהן היה יודע ובקי בהם לטהר במראות הטהורות ולטמא במראות הטמאות, **הָוָה יָדַע, אֵינְוֹן דְּהוּוּ יְסוּרִין דְּרַחֲמֵימוֹתָא, אוּ אֵינְוֹן דְּאִשְׁתַּכְּחוּ בְּמַאן דְּמָאִים בִּיהַ מְאָרִיהַ וְרַחֲיק בִּיהַ** היה יודע אותם הנגעים הטהורים שהם יסורים של אהבה, או אותם הנגעים שנמצאו ונולדו במי שהקב"ה מאס בו והתרחק ממנו, דהיינו אם היו מראות טמאות, **דְּהָא לְפּוּם אֲרַחֲוֵי דְּבַר נָשׁ גְּרִים נָגַע בְּעֵלְמָא** כי כפי דרכיו של אדם גורם נגעים לעצמו וכן לכל העולם, כי אם בחטאו נתעורר כח הטומאה או באים יסורים שאינם של אהבה עליו ועל העולם, ואם בחטאו נתעורר רק כח דין הטהור או באים יסורים של אהבה.

ויקרא מ"ו ע"א

עַד דְּהוּוּ אֹזְלִי, אֲעָרְעוּ בְּחַד בַּר נָשׁ, וְאַנְפּוּי מְלִיִּין מְכַתְּשִׁין בעוד שהיו הולכים רבי חייה ורבי יוסי פגשו באיש אחד, ופניו היו מלאים נגעים, **וְהָוָה קָם מִתְּחוּת אֵילָנָא חַד. אִם תִּכְפְּלוּ בִּיהַ, וְחָמוּ (דף מ"ו ע"א) אַנְפּוּי סוּמְקִין בְּאֵינְוֹן מְכַתְּשִׁין** וקם מתחת אילן אחד. הסתכלו בו, וראו פניו אדומות מחמת אותם הנגעים. **אָמַר רַבִּי חֲיִיא מָאן אַנְתָּ. אָמַר לִיהַ יוֹדָאִי אַנְתָּ** שאל רבי חייה לאותו האיש, מי אתה, אמר לו אני יהודי. **אָמַר רַבִּי יוֹסִי תַפְאָה הוּא** אמר רבי יוסי לרבי חייה זה האיש הוא בעל חטא, **דְּאִי לָאוּ הָבִי, לָא אַתְרִישִׁימוּ אַנְפּוּי בְּאֵלִין מְרַעִין בִּישִׁין** שאם לא כן לא היו פניו נרשמות באלו הנגעים הרעים, **וְאֵלִין לָא אַקְרוּן יְסוּרִין דְּאִתְּהַבַּה** ואלה הנגעים לא נקראים יסורים של אהבה, כי יסורים של אהבה שאינם אלא להרבות שכרו, הם מכוסים, כדי שלא יתחלל שם שמים לומר כך הוא לעושי רצונו, אבל היסורים הבאים על חטא ועון הם בפרהסיא כדי שיתבייש הבעל החטא וישוב בתשובה ויתכפר לו. **אָמַר רַבִּי חֲיִיא הָבִי הוּא וְדָאִי, דִּישוּרִין דְּאִתְּהַבַּה מִתְּחַפְּיִין אֵינְוֹן מְבַנֵּי נְשָׂא** רבי חייה הסכים לדברי רבי יוסי, ואמר לו כן הוא ודאי כדברך, כי יסורים של אהבה מכוסים הם מבני אדם.

תָּא חֲזִי, דְּכַתִּיב בא וראה מה שכתוב אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שָׂאת או סִפְחַת או בְּהֶרְתָּ. הָא תִּלְתּוּ זִינִין הֶבְא, וְכִלְהוּ אֶקְרוּן נִגְע צִרְעַת הרי ג' מיני נגעים נזכרים כאן, וכולם נקראים נגע צרעת, [א] הִנֵּה הוּא דְּכַתִּיב זהו שכתוב אח"כ וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנִגְע צִרְעַת. ושואל מָאֵי נִגְע צִרְעַת. סְגִירוֹ. סְגִירוֹ כְּכִלְאָ למה נקרא נגע צרעת, ואמר כתרגומו למכתש לשון סגירה, דהיינו שסגור הוא מכל, שנסגר לו השפע העליון מפני פגם מעשיו ובבשרו נראה בגשמיות שיוצא נגע בבשרו, וְכַתִּיב וְהוֹבָא אֶל אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וְגו' ועל זה כתוב, והובא, ולא כתוב וראה הכהן, והיינו כשהנגע בעור הבשר ולא בעור הפנים והוא מכוסה, אז אפשר שהוא יסורים של אהבה, ומש"כ אח"כ וראה הכהן את הנגע, מדבר בנגע הנראה לכל. אָבֵל אֵינּוֹן דִּיתְחִזּוּן לְבָר אבל אותם הנגעים הנראים בחוץ כְּתִיב, וְרָאֵהוּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא אוֹתוֹ בהם כתוב וראהו הכהן וטמא אותו כלומר שכתוב לשון ראייה. הִנֵּה וְדָאֵי אֵינּוֹן דִּיתְחִזּוּן לְבָר כְּכִלְאָ מְסִטְרָא דְּמִסְטָאָא קָא אֲתִיִּין כי ודאי אלו הנגעים הנראים בחוץ באכזריות וקלון בפני בני אדם, הם באים מצד הטומאה, וְלָאוּ יִסּוּרֵין דְּאֶהְבָּה נִינְהוּ והם אינם יסורים של אהבה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מָנָא לָן שאל רבי יוסי מרבי חייא, מאין לנו שיסורים של אהבה נסתרים מבני אדם. אָמַר רַבִּי תַּיִיא לרבי יוסי, דְּכַתִּיב, (משלי כז) טוֹבָה תּוֹכַחַת מְגוּלָה מֵאֶהְבָּה מְסִתְרָת. אֵי הֵהִיא תּוֹכַחַת מֵאֶהְבָּה (ס"א אֵינְהוּ תּוֹכַחַת מֵאֶהְבָּה פִּד אֵינְהוּ), מְסִתְרָת מְבַנֵּי נָשָׂא הגם שהיא תוכחת מגולה והוא סימן שאינה מאהבה, עכ"ז היא טובה, כי סוף סוף היא מכפרת עוון, מאהבה מסותרת פירושו אם התוכחת היא מאהבה, אז היא נסתרת מבני אדם. **כְּגוֹנָא דָּא מָאֵן דְּאוֹכַח לְחַבְרִיהַ בְּרַחֲמֵיהּ בְּעִין זֶה הוּא, מִי שְׂמוּכִיחַ לְחַבְרוֹ מִתּוֹךְ אֶהְבָּה, פְּעִי לְאִסְתְּרָא מְלֹאֵי מְבַנֵּי נָשָׂא, דְּלֹא יְכַסּוּף מְנַיִיהוּ חַבְרִיהַ צְרִיךְ לְהִסְתִּיר דְּבַרְיוֹ מִבְּנֵי אָדָם, כְּלוּמַר שְׂצִיךְ לְהוֹכִיחוֹ בְּסִתְרָה, שְׂחַבְרוֹ לֹא יִתְבַּיֵּשׁ מֵהֶם בְּפָנֵי בְּנֵי אָדָם, וְאֵי מְלֹאֵי אֵינּוֹן בְּאִתְנַלְיָא קְמֵי כְּנֵי נָשָׂא, לָאוּ אֵינּוֹן בְּרַחֲמֵיהּ וְאֵם דְּבַרְיוֹ הֵם בְּגִלּוּי בְּנֵי אָדָם, הֵם אֵינֵם תּוֹכַחַת מִתּוֹךְ אֶהְבָּה.**

עֵינִים וְהָאֲדוּרָתָא

בצרעת, ואפילו מין הא' שהוא קל מן הכל, שהוא מתגאה בינו לבין עצמו, לזה חזר ואמר הכתוב והיה לנגע צרעת בעור בשרו, אפילו שהיא כמוסה מעין כל, עכ"ז יענש, כ"ש החלוקות השתים שהם יותר גרועות. והנה מצינו שאפילו השי"ת שונא הגאווה, שכן כתיב (תהלים צ"ג) ה' מלך גאות לבש, שהגאווה היא בערך מלבוש אצלו, שבמלכותו לובש הגאווה לאיים, ותכף ומיד פושטו, כמ"ש ז"ל (מסכת מגילה דף ל"א) כל מקום שאתה מוצא גדולתו ית' שם אתה מוצא ענוותנותו כו'. ובזה יובנו הכתובים על נכון. עכ"ל.

א. וז"ל בספר הליקוט: ולפי שהגאווה מתחלקת לג' מינים, יש מי שגאותו בלבו ולפני הכל נראה כעניו, וע"ז נאמר אדם כי יהיה בעור בשרו שאת, כלומר שהגאווה תקועה בעור בשרו ואינה ניכרת לכל, והיא שאת בינו ובין עצמו. ומין שני, והוא שמתגאה על הדומים לו, ולא על מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין, וזה הספחת, מלשון (ש"א ב' ל"ה) ספחני נא שהיא מלשון חיבור. ומין שלישי היא יותר חולה, והיא בהרת, והוא המתגאה אפילו על מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין ועושר, שמעיז פניו כנגד הכל, וזהו בהרת עזה. ושלשה אלה שנתן השם, ושלשתם לוקים

כַּךְ קִדְּשָׂא בְּרִיךְ הוּא כִּד אוֹכַח לְכַר נֶשׁ, כְּכֹלָא אוֹכַח בְּרַחֲמֵימוֹתָא כִּי
הקב"ה כשהוא מוכיח את האדם, בכל דבר שהוא מוכיחו, הוא באהבה, דהיינו, **בְּקִדְּמִיתָא מְחִי**
לִיה בְּגִרְמִיה דְּלִגְו בתחילה מכה אותו ומייסרו בעצמות בכאבים נסתרים שאינם נראים לבני אדם.
אִי הָדַר בֵּיהּ, מוֹטָב. וְאִי לָאו מְחִי לִיה תְּחֹת תּוֹתְבִיהּ אם חזר בו, מוטב,
שמוחלים לו, ואם לא חזר בו, אז מכה אותו ביסורים בעורו תחת לבושו ופעמים שצריך לפשוט בגדיו ומתבייש
לפני בני אדם, **וְאֵלִין (בְּעוֹרוֹ) אֶקְרוּן יְסוּרִין דְּאַהֲבָה** ואלו ב' מיני יסורים, נקראים יסורים של
אהבה לפי שהם מכוסים מבני אדם, **אִי הָדַר בֵּיהּ מוֹטָב** אם חזר בו מוטב, **וְאִי לָאו מְחִי**
לִיה בְּאַתְנָלְיָא בְּאַנְפּוּי, קָמִי כֹלָא ואם לא חזר בו, אז מכה אותו בגלוי בפניו במורסות
ונגעים, בפני כל, **בְּגִין דְּיִסְתַּכְּלוּן בֵּיהּ, וְיִנְדְּעוּן דְּהָא חֲטָאָה אִיהוּ, וְלָאו רַחֲמָא**
דְּמֵאֲרִיהּ הוּא כדי שיסתכלו בו, וידעו שהוא בעל חטא, והוא אינו מאוהביו של מקום.

אָמַר לוֹן הָהוּא כִּד נֶשׁ, בְּקִיטְרָא דְּעֵיטָא חַד אֶתִּיתוֹן גְּבָאִי אמר להם אותו אדם,
בקשר של עצה אהת באתם אלי לבזות אותי ולצערני, **וְדָאִי לָאו אֶתּוֹן אֶלָּא מֵאִינוֹן**
דְּדִיּוֹרִיהוֹן כְּבִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי דְּלָא דְּחָלִין מְכֹלָא ודאי אין אתם אלא מאותם
החכמים היושבים בבית מדרשו של רשב"י, שאינם יראים מכל וכל דבריהם בגלוי. **אִי כְּנִי דְּאַתְיִין**
אַבְתְּרָאִי יְקַטְרְגוּ כְּכוּ, אִיךְ מְלִיכּוּ בְּאַתְנָלְיָא אם בני הבאים אחרי יתקוטטו עמכם ויוכיחו
אתכם על שבזיתם אותי שאני בעל חטא, איך היו דבריכם בגלוי, ולא נתתם לבבכם לירא מבני שהם חכמים גדולים
שיוכיחו אתכם. **אָמְרוּ לִיה** אמרו לו רבי חייא ורבי יוסי **אוֹרִייתָא הָכִי הוּא** כך היא התורה שצריכים
לאמרה בגלוי, **דְּכִתִּיב, (משלי א) בְּרֵאשׁ הוֹמִיּוֹת תִּקְרָא** בראש מקום שנשמע שם המיית בני אדם
שם תקרא התורה **בְּפִתְחֵי שְׁעָרִים פְּעִיר** במקום שנכנסים ויוצאים, בכל עיר ועיר **אַמְרִיהּ תֵּאמַר**
תאמר התורה את אמריה, כלומר את התורה צריכים להראות בגלוי לכל. **וּמָה אִי בְּמִלֵּי דְּאוֹרִייתָא**
אַנְן דְּחָלִי מְקַמְךָ ומה אם בדברי תורה אנו נתירא מפניך, **הָא נִשְׁתַּכַּח בְּכִסּוּפָא קָמִי**
קִדְּשָׂא בְּרִיךְ הוּא הרי נהיה בבושה לפני הקב"ה. **וְלָא עוֹד, אֶלָּא דְּאוֹרִייתָא פְּעִי**
צְחוּתָא ולא עוד אלא התורה צריכה צחות, כלומר שיהיה האדם תוכו כברו ולא יחניף לשום אדם, מלדבר ענינה
בגלוי.

פְּתַח תְּהוּא גְּבָרָא וְאָמַר פתח אותו האיש והצדיק עליו את הדין והתפלל לפני הקב"ה שיכפר עונו,
ואמר (מיכה ז) **מִי אֵל כְּמוֹךָ נוֹשָׂא עוֹן וְגו'** עורר עליו את י"ג מדות הרהמים. **אָרִים**
יְדוּי וּבְכָה והרים את ידיו בתפלה כלפי מעלה ובכה ועשה תשובה. **אַדְהֲכִי מְטוֹן בְּנִי** בתוך כך הגיעו

אליו בניו, וכשראה בנו הקטן את רבי חייא ורבי יוסי וראה שאביו בוכה, הבין מיד שיסרוהו עבור הנגעים שבפניו, ואז
אָמַר בְּרִיהַּ זְעִירָא זְעִירָא סִיעֵתָא דְשְׁמִיָּא הָבָא יש כאן סייעתא דשמיא לאבי, שבודאי נתוודע לאבי
 שחטא במה שלא הוכיח את בני עירו כדלקמן, ובודאי ישוב בתשובה ויתרפא מנגעיו כדמפרש ואזיל.

פְּתַח בנו הקטן **וְאָמַר** לפרש מש"כ (קהלת ז) **אֵת הַכֹּל רְאִיתִי בַיָּמֵי הַכְּלִי יֵשׁ צַדִּיק**
אוֹבֵד בְּצַדְקוֹ וַיֵּשׁ רָשָׁע מֵאֲרִיךְ בְּרַעְתּוֹ. הַאִי קָרָא אוֹלִיפְנָא פִּי
רַבִּי דוֹסְתָאֵי סָבָא ביאור פסוק זה למדתי בבית מדרשו של רבי דוסתאי סבא, **דְּהָוָה אָמַר**
מְשֻׁמִּיהַּ דְּרַבִּי יִיסָא סָבָא שהיה אומר משמו של רבי ייסא סבא, מש"כ **אֵת הַכֹּל רְאִיתִי**
בַּיָּמֵי הַכְּלִי, וְכִי שְׁלֵמָה מְלָכָא דְהָוָה חֲפִים עַל כָּלָא, אִיךְ אָמַר הָכִי
דְּאִיהוּ חָמָא כָּלָא ושאל, איך שלמה המלך שהיה חכם מכל בני אדם, אמר שהוא ראה את הכל
בְּזִמְנָא דְאִיהוּ אֲזִיל בְּחֻשׁוֹכֵי עֲלָמָא בזמן שהוא הלך בחשכות העולם שהם הכל **דְּהָא**
כָּל מָאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּחֻשׁוֹכֵי עֲלָמָא שהרי כל מי שעוסק בחשכות ותאוות העולם, **לֹא**
חָמֵי מַדִּי, וְלֹא יָדַע מַדִּי לא רואה שום חכמה, ואינו יודע ממנה כלום.

והנה כאשר עם ישראל נכנסו לארץ ישראל והיו בבתים של הכנענים שהיו עכו"ם ורוח הטומאה שורה
 עליהם והיו בונים בנינים לפרצופיהם ולתועבותם של צד הטומאה בעבודה זרה, וביתם היה מקום של
 טומאה. רצה הקב"ה לטהר את הבתים שלהם ולכן נתן נגע צרעת שהוא דין קשה מאד, אמנם היא מצד
 הקדושה והיא נלחמת עם הטומאה ששוכנת שם, כדוגמת שכאשר יש חולי או איזה פצע נותנים שם
 רפואה והוא מה שכתוב בגמרא "דבש והדבש" למאי חזי, לפצע שעל גב הנמל. כי הוא חיידק הנלחם
 עם חיידק, ומרפא המקום ובלשון לע"ז אנטיביוטיקה. כן גם כאן, הדין של נגע הצרעת נלחמת עם הטומאה
 שהשרו שם הגוים.

ויקרא נ"א ע"ב

וְכֹד הָוָה נְחִית נִגַּע צָרַעַת וכאשר היה יורד נגע צרעת בבית, **הָוָה מְדַבֵּר אֶתְרָא,**
וְאַפִּיק לְרוּחַ מְסֻאָבָא מֵאֶתְרֵיהּ והיה מטהר את המקום ההוא והוציא את רוח הטומאה
 ממקומו, כי נגע הצרעת נלחם עם הטומאה שהיתה שוכנת שם ומוציא אותה. וזה לא מספיק, אלא **וּלְבַתָּר**
מִנְתַּצִּי בֵּיתָא, אֲבַנִּין וְאַעִּין וְכָלָא ואח"כ נותצים וסותרים את הבית, האבנים והעצים וכל מה
 שיש בבית, **וּבְנֵי לָהּ כְּמִלְקַדְמִין, כְּסִטְר קַדִּישָׁא בְּצַדְקָא** ובונים אותו מחדש כבתחילה בצד
 הקדושה שהיא השכינה הקדושה, ומפרש הזוהר **דְּדַבְרִיר לִיָּה לְשִׁמְא קַדִּישָׁא, וְלְשָׂרֵי עָלִיָּה**
קַדְשָׁה שמזכיר על הבית שם הקודש שאומר שבית זה יהיה מדור ומושב לשכינה הקדושה שתשרה עליו
 הקדושה, **וְעַם כָּל דָּא בְּעַפְרָא אַחְרָא** אומר הזוה"ק שעדיין לא מספיק ענין נגע הצרעת ולבנות

מחדש, אלא צריך ליקח עפר אחר חדש, ועוד צריך שלא יבנה אותו באותו מקום, אלא **וַיִּרְחִיק בֵּיתָא מֵאַתְרֵיהּ, מִיִּסוּדָא קַדְמָאָה תִּרְי טַפְחִים** ירחיק את הבית ממקומו הראשון מיסודו הראשון שני טפחים, כלומר מחוץ לכל המגרש ב' טפחים ושם יתחיל לבנות.

הֲשָׂתָא דְלָא אֶתְחִי, וְלָא נְחִית מָאן דְּמִקְטֵרַג בֵּיהּ בְּהִתּוּא רִיחַ מְסֻאָבָא, לְאַפְקָא לִיָּה מֵאַתְרֵיהּ אבל עכשיו שאין דין נגע צרעת שלא נראה ולא יורד נגע צרעת שהוא מי שמקטרג ונלחם בו באותו רוח טומאה להוציא אותו ממקומו, ואין לנו את זה היום כי אין בימינו דיני נגעים, וא"כ שואל הזוהר, **מַאי תִּקְנִיתִיהּ** מה תקנתו של אותו בית ששורה בו הטומאה, ומשיב. **אִי יָכִיל לְנַפְקָא מֵהַאי בֵּיתָא שְׁפִיר** אם יכול לצאת לגמרי מאותו בית מאותו מקום, הוא הטוב והיפה ביותר. **וְאִי לָאו יִבְנֶה לִיָּה בְּמִלְקַדְמִין** ואם אינו יכול לצאת משם יבנה אותו כבתחילה, **בְּאַבְנֵי אַחֲרָנִין, וְאֶעִין וְכָלָא** באבנים אחרות ועצים חדשים וכן בכל צרכי הבית הכל חדש, **וַיִּפִּיק וַיִּרְחִיק לִיָּה מֵאַתְרַ קַדְמָאָה, וַיִּבְנֵי לִיָּה עַל שְׂמַא קַדִּישָׁא** ויוציא את הבית ממקומו הראשון ויבנה את הבית על שם הקדוש, כלומר שיזכיר בעת בנייתו שיהיה מדור ומושב לשכינה הקדושה. **וְעַם כָּל דָּא, לָא נִפִּיק תְּהִיָּא רִיחָא מִן אַתְרַ קַדְמָאָה** ועם כל זה לא יוצאת אותה רוח הטומאה המקום הראשון, כלומר רוח הטומאה שוכנת שם בקרקע עמוק עמוק ואינה יכולה לצאת מהמקום הראשון בשום אופן, אלא צריך להרחיק את הבית ולבנות מחדש, ואם אפי' בזמן שיש נגעים צריך להרחיק את הבית ולבנות את הבית מחדש, כ"ש וק"ו בזמן הזה שאין דין נגעים, צריך להרחיק ולבנות מחדש, אבל במקום הישן היכן ששרתה הטומאה לא יעזור שום דבר ולא תצא משם הטומאה, **בְּגִין דְּקַדְשָׁה לָא שְׂרִיא עַל אַתְרַ מְסֻאָבָא** לפי שהקדושה לא שורה על מקום טומאה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק לְמָה לִיָּה לְאַטְרָתָא פּוּלֵי הָאִי אמר לו רבי יצחק לרבי יהודה למה לו לטרוח כל כך ולפנות את הבית ולבנות אותו במקום אחר, הרי **בְּזִמְנָא דָּא כְּתִיב** בזמן הזה שאין לנו דין נגעים כתוב, (קהלת א) **מְעַנֶּת לֹא יוֹכֵל לְתַקּוֹן** וחסרון לא יוכל להמנות. **מִיּוֹמָא דְאַתְחָרַב בֵּי מְקַדְשָׁא, לָא אֶשְׁתַּבַּח אֲסוּוֹתָא בְּעֵלְמָא** כי מיום שנחרב בית המקדש לא נמצאה רפואה בעולם לגרש רוחות טמאות מן הבית ואין מה לעשות אלא ליקח בית חדש במקום אחר, **בְּגִינֵי כִּד בְּעֵי פֶר נֶשׁ לְאוֹדְהָרָא, בִּי הִיכִי דְלִתְּוֵי נְטִיר** בשביל זה צריך האדם להזהר מאד ולא לגור באותו בית בשום אופן, כדי שיהיה שמור ולא ינוק מרוחות טמאות וס"א.

מאמרי הפרשה

פרשת תזריע

”דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כִּימֵי נְדַת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא”
(יב, ב)

מדוע הקדימו את בעלי החיים לאדם?

בפרשת השבוע שעבר - פרשת שמיני, הקדים הכתוב ומנה את כל תורת הטומאה בבהמה ובחיה, בעופות ובשרצים. ובפרשתנו - פרשת תזריע, מונה תורתנו הקדושה את כל הטומאות הנובעות מגוף האדם - לידה, נדה, זיבה, צרעת. ואח"כ את הטומאות הנוגעות ברכושו של האדם - נגעי בגדים, ונגעי בתים. וצריך להבין, מדוע הקדימה התורה את טומאת בעלי החיים לטומאת גוף האדם ורכושו, והרי האדם חשוב יותר מבעלי החיים?

התשובה לזה, מובאת במדרש (ויק"ר יד, א): אמר ר' שמלאי, כשם שיצירתו של אדם במעשה בראשית היתה אחר בהמה חיה ועוף, כך תורת דיני הטומאה שלו, כלומר: גופו, בגדיו, וביתו, מתפרשת בתורה אחר טומאת בהמה חיה ועוף. זהו שכתוב: "זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה... להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל". ומיד אח"כ: "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים". ללמדך, שאם זכה האדם בתורה ובמצוות ובמעשים טובים, ושיעבד את רצון הגוף הנגוף לתכלית הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל, והשלימה ותיקנה כראוי, והעיקר הגדול אצלו היא התורה הקדושה, כמו שאמר התנא באבות (פ"א משנה טו) עשה תורתך קבע, דהיינו, שמשים ראשו ורובו בתוך התורה ואינו נתון בתאוות ובהבלי העולם, אלא התורה היא התאוה שלו, וכל ימיו אך ורק תורה ותורה - אז אומרים לו: "אתה קדמת לכל מעשה בראשית", וכמו שכתוב (ירמיהו ב, ג) "קדש ישראל לה' ראשית תבואתו", כי ישראל עלו במחשבה תחילה וקדמו אפילו למלאכי השרת. ואם ח"ו הולך אחר תאוות לבו - אחר רצונותיו הגשמיים, ואין תורתו קבע אלא עראי, אז אומרים לו - "יתוש קדמך". כי היתוש מכניס ולא מוציא, הוא אותיות 'ישות', כי הוא בעיקר 'יש', והוא יונק דם ולא מוציא שום תועלת. וכפי שכיום יש ההולכים אחר המכשירים הטמאים כמו "הסמארטפון" הטמא, שמוריד את האדם לשאול תחתית, והאינטרנט, וכל מיני בילויים, וטיוילים במקומות טמאים, אשר שם הולכים בחורי חמד, ונאכדים בימי בין הזמנים לא-עלינו.

אחור וקדם צרתני

וזהו שאמר הכתוב (תהלים קלט, ה) "אחור וקדם צרתני", זכה, אומרים לו קדמת לכל מעשה בראשית, וזהו "קדם". לא זכה, אומרים לו אתה אחרון, שאפילו יתוש קדמך, וזהו "אחור".

ואומר ה"כתב סופר" (בפרשתינו), כי לבעלי חיים לכאורה יש תנאים טובים יותר מבני אדם, שהרי אינם צריכים להתייגע על פרנסתם וכדומה, בעוד שהאדם צריך להתייגע על פרנסתו. ומדוע זה כך? אלא, מטרתו של האדם עלי אדמות בבריאה היא להשלים את תיקונו ואת תיקון העולם, כי לשם כך נולד. ולכן אם ממלא תפקידו, הוא בחר היצורים ונקרא נזר הבריאה. אבל אם שוכח הוא את תפקידו, מאבד את מעלתו הנשגבה והופך להיות פחות עוד יותר מבעלי החיים. לכן הקדימה התורה את תורת בעלי חיים לדיני תורת האדם, לרמוז ולהזהיר את האדם עלי אדמות, כי אם לא יממש את משימתו שיועדה לו בהאי עלמא, הרי שמעלת היתוש תהיה גבוהה ונשגבה משלו.

כמו בתהליך הבריאה

ולחבין יותר, מדוע הקדימה התורה את תורת הבהמה והחיות לתורת האדם. הנה נודע, כי הארץ נבראה עם כל מיני פסולת, והוציא הקב"ה את הפסולת ממנה, תחלה ע"י בריאת החיות והבהמות הטמאות, ואח"כ בבריאת הבהמות הטהורות וכן כולם, עד שברא הקב"ה אח"כ את האדם עפר מן האדמה, העפר המובחר שבה, שהוא מקום המקדש, עד שהיה גופו ראוי לקבל נשמה טהורה. ואח"כ (בראשית ב, ז) ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה, לנפש הכוללת את החיות שבכולן, והיא נפשו של משיח צדקנו.

ובכל זאת, עדיין הקליפה אחוזה בו בסוד 'קליפה קדמה לפרי', וצריך לעמול ולהסיר את אחיזת הקליפות מהגוף, ע"י שיתנהג בדרך התורה, וישמור עצמו מטומאת המאכלות והבגדים, ומכל התאוות למיניהם, ואז טוב לו. כי יצר הרע מנסה להתעות את האדם, והקב"ה הכין לו רפואה שהיא התורה, כמו שאמרו (קידושין ל): "בראתי יצר הרע - בראתי לו תורה תבלין". ואם יפקח האדם את עיניו ללכת בדרכי התורה, יוכל להישמר מפיתויי היצר.

וא"כ יש באדם שני צדדים במהותו; הראשון - שהוא בחר הבריאה מצד נשמתו, שהיא חלק אלוה ממעל, ולכך הכין הקב"ה תחלה הכל בעבורו, ורק אז בראו. והצד השני - הוא הגוף הנגוף המראה פחיתותו של האדם מכל הנבראים, עד שאומרים לו "יתוש קדמך".

ורצון הבורא יתברך, שתתלכש נשמתו הנשגבה של האדם בתוך הגוף הנגוף, ותצליח להעלותו ולקדשו, כי תכלית האדם שנברא מן האדמה, לגלות לעיני כל את מעלת נשמתו הנקראת "אדם", על שם (ישעיהו יד, יד) "אדמה לעליון".

מבחר המין האנושי

וכעין זה כתב בספר 'פה קדוש' לרבי יצחק בן גר"ח מוואלוז'ין בפרשתינו, וז"ל: אמר רבי שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר בהמה וחיה, כך תורתו נתרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף. וכן אמרו במדרש (ילקוט שמעוני בראשית ב): ויהי האדם לנפש חיה, זה רוחו של אדם הראשון. והוא פלאי, ומצוה להבין דברי חכמים וחידותם. אלא, ענין אדם הראשון ובריאתו הם, שהארץ נבראה עם כל מיני פסולת, והוציא הבורא יתברך את הפסולת תחלה בבריאת החיות והבהמות הטמאות, ואחר כך הבהמות הטהורות, וכן כולם. עד שברא את האדם עפר מן האדמה - העפר המובחר שבה, עד שהיה גופו עלול לקבל נשמה טהורה, כי כוחות הגוף הזה טובים מלידה ומבריאתו, ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם, רוצה לומר שעל ידי הבריאה המתוקנת הזאת היה לנפש חיה, לנפש הכוללת חיות שבכלן, וזה שאמרו חז"ל 'נפשו של משיח' - עניינו שכלולה היתה בו קדושה וטהרה כל כך, עד שהיה ראוי גם להכנת היקר הזה - מבחר מין האנושי, שיצא כן מאדם הראשון. והנה כל זה הוא הכנת הגוף מתולדתו, ובכל זאת עדיין קליפה נלכדת ואחוזה בו, בסוד 'קליפה קדמה לפרי'. וצריך לעמול להסירה בהיותו מתנהג אחר כך בדרך התורה ומינה לא יזוע, וישמר מטומאת המאכלים והבגדים ותאות הנשים, ואז טוב לו.

ויזבן הדבר על דרך משל, לבן שנתגדל בבית אביו הישר, ונטע בו אביו מדות ישרות וטובות, אך אחרי חתונתו בעוזבו את בית אביו יצא לתרבות רעה, כי התחבר לרשעים וילך עמם לבתי תיאטראות וקרקסאות, ואחר כך אכל ושתה עמהם כל דבר אסור גם קדלי דחזירי. ויהי היום, ויבא אביו לבקרו, וירא והנה סר בנו מדרך ה', ויוכיחו אביו בדמעות ושאלהו: היאך הריעות לעשות כה? הלא ישר ותמים היית בביתי! ויען הבן ויאמר: ומה אעשה כי נתת לי אשה רעה בת בליעל, אשר לא תוכל להביט בפני איש ירא שמים. וגם חותני וחותנתי אנשי עון ורשע, ומעט מעט הורגלתי ללכת בדרכם. ויענהו אביו: ומדוע ישבת תמיד בביתם? ולמה התחברת לחותנך ובני ביתו והתמכרת לעשות הרע? הלא אם התרחקת מחברתם ושמת פניך לבית המדרש לא באת לכלל הזה.

כך האדם, טהור הוא מבית אביו יתברך שמו, וכמו שכתוב (קהלת ז, כח): האלהים עשה את האדם ישר. ויתן לו גוף יקר מבורר לטוב, ואף כי עשה גם כן יצר הרע כנגדו להתעותו, הנה הכין לו רפואתו מתחילת התורה הקדושה. וכמו שכתבו רז"ל (קידושין ל): 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין כנגדו', ואם יפקח האדם עיניו ללכת בדרכי התורה, יוכל להישמר מפיתוי היצר, אבל אם עצם את עיניו מראות אור התורה והלך בחברת היצר, אין לו כל התנצלות והצטדקות ואז צריך תשובת המשקל, לנקות את עצמו מגלגוליו ולהסיר הפסולת מקרבו, ואחר כך ישוב כשישאר גופו נקי וטהור כמו שנברא.

ונזכר לומר כי זו דעת רבי שמלאי שהבאנו למעלה, כשם שיצירתו של אדם וכו', רוצה לומר כשם שנטהרה האדמה מפסולתה קודם בריאת האדם, כדי שיצא גופו נקי ומלובן, מזורז וטהור לעבודת ה' יתברך שמו. כן גם כן לענין לידתו, צריך להזהיר קודם את אביו ואמו יולדיו, להתקדש מאד בעניני האישיות, כדי שיצא הולד טהור ונקי ומסוגל לעבודת ה'. וזה שכתוב בסוף פרשת שמיני (ויקרא מד, יא) והתקדשתם והייתם קדושים. ואמרו חז"ל (יומא לט). אדם מקדש עצמו מלמטה, מקדשים אותו מלמעלה. וזה כאשר יפרוש האדם מן המאכלים האסורים הנזכרים בפרשת שמיני, וישמר מן התאוות ומן המותרות ומילוי הכרס, כמאמר רז"ל (ברכות לב). מלי כריסיה זני בישוי. [כלומר: מילא כריסו מאכלים רעים], ואז אין התאוה מתגברת יותר מן הראוי לטבע ההולדה, ויוכל לקדש את עצמו, ומקדשים אותו גם כן מלמעלה שיעשה לשם שמים. עכ"ל.

בטרם אצרך בבטן

שמעתי מפי מו"ר הגאון כמוה"ר חכם יוסף עדס זצוק"ל ר"מ ביישיבת "פורת יוסף" תכב"ץ, לבאר בשם הגר"א את סמיכות הפסוקים בסוף פרשת שמיני "בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל" וסמך ליה: "אשה כי תזריע וילדה זכר". ועוד, לכאורה היה צריך לומר: בין החיה אשר לא תאכל ובין החיה הנאכלת, כשם שפתח ואמר "להבדיל בין הטמא ובין הטהור" כך היה צריך להמשיך ולומר קודם "בין החיה אשר לא תאכל" ורק אחר כך "בין החיה הנאכלת"?

אלא, הגמרא מספרת במסכת יומא (פב:) ההיא עוברת דארחא, [אותה אשה מעוברת שהריחה ביום הכיפורים ורצתה לאכול] אתו לקמיה דרבי, אמר להו: זילו לחושו לה דיומא דכיפורי הוא [לכו תלחשו באוזנה שהיום יום הכפורים]. לחושו לה ואילחישא [ונתישבה דעתה]. קרי עליה (ימיהו א, ה): "בטרם אצרך בבטן ידעתיד" וגו'. נפק מינה רבי יוחנן. ולעומת זאת, ההיא עוברת דארחא, אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו: לחושו לה, ולא אילחישא [לא נתישבה דעתה], קרי עליה (תהלים נח, ד): "זרו רשעים מרחם", נפק מינה שבתאי אצר פירי [רשע היה].

על פי מעשה זה יובן הענין, כי ידוע שהיולדת נקראת 'חיה' כמו שכתוב (שמות א, יט): "כי חיות הנה בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו". וזהו שאמר הכתוב: "בין החיה הנאכלת" - כלומר היולדת שהריחה בהריונה ביום הכיפורים ולחשו לה ולא עזר לה ואכלה ביום הקדוש. "ובין החיה אשר לא תאכל" - לעומת היולדת שהריחה ביום הכפורים ולחשו לה, והועיל הלחש ולא אכלה. ועליה אמר הכתוב מיד: "אשה כי תזריע וילדה זכר", כלומר שאם לא אכלה ביום הכפורים, תזכה ללדת זכר רב רבנן, ואם נזדקקה לאכול ביום הכפורים אזי בא זכר שצריך רחמים גדולים.

כיצד נולד גדול הדור?

ושמעתי, שמעשה היה עם מו"ר כמוה"ר מרן מלכא רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל. היה זה, כאשר רבנו בשיעורו הביא את דברי הגר"א הנ"ל. וכאשר שמעו התלמידים חידוש זה מפי מו"ר, אמרו לו, כי אותו מעשה שהיה בגמרא - היה גם עם אמו, שכאשר הייתה בהריון עליו, הריחה ביום כפור ורצתה לאכול, ולחשו לה באוזנה ועזר מאד ולא רצתה לאכול בשום אופן. וזכינו שיצא ממנה [לאחר יומיים, ב"ב תשרי ה'תרפ"א] מאור דורנו גאון עוזנו ותפארתנו. ענה ואמר כבוד הרב: יפה מאד! וזה רמוז בפרשה, כי מיד בסוף הפרשה כתוב את סך פסוקי הפרשה שהם מנין צ"א, וסימן "עבדיה" ובאותו שבוע מפטירים "ויזסוף עוד דוד". הרי: עובדיה יוסף. והוא פלא פלאות!

"אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כִּימֵי נִדָּת דְּוִתָּהּ תִּטְמָא" (יב, ב)

האדם נברא בצלם אלוקים

במדרש תנחומא אמרו: "אשה כי תזריע" זה שאמר הכתוב (תהלים קלט, ה) "אחור וקדם צרתי", במי הכתוב מדבר? באדם הראשון.

והנה, כתב רש"י (בראשית א, כז) ויברא אלקים את האדם בצלמו בדפוס העשוי לו. שהכל נברא במאמר, והוא נברא בידיים, שנאמר (תהלים קלט, ה): "ותשת עלי כפכה". עכ"ל. ולכשתבונן נגלה, כי פסוק זה בתהלים בא להשלים בצורה נפלאה את הנאמר בבראשית, שכן "בצלם אלקים" הוא בגימטריא: מאתיים ארבעים ושמונה [רמ"ח], ואילו "אחור וקדם" הוא בגימטריא שלוש מאות ששים וחמש [שס"ה]. זהו אפוא היסוד עליו בנויים רמ"ח אברים ושס"ה גידים שבאדם.

ונשמת האדם שהוא "צלם האלקים" שבו, מוכחת אף היא בדרך הרמז, שהרי "נשמת חיים" עולה: שמונה מאות חמישים ושמונה, מנין זהה ל: "בצלם אלקים ברא אתו"! (מילקוטו של ר' יעקב אורבך)

"אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר" (יב, ב)

אם הלכה כמותי - יהיו כולם זכרים

כתב ה"כתנות אור" לבעל ה"מאורי אש": ענין הסמיכה של הפרשה "אשה כי תזריע וילדה זכר" לענין הכתוב למעלה (יא, מז): "להבדיל בין הטמא ובין הטהור". אמרתי דרך רמז, דאיתא בפרק הפועלים (ב"מ פד:): דרבי אלעזר ברבי שמעון, אייתו לקמיה שיתין מיני דמא וטהרינהו, הוי קא מרנני רבנן, אמרו: סלקא דעתך לית בהו חד ספק? אמר להו: אם כמותי, יהיו כולם זכרים, ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם.

זה הוא הרמז: "להבדיל בין הטמא ובין הטהור", רצונו לומר, כשתרצה לידע אם היה טהור או טמא, יהיה סימן זה בידך, "אשה כי תזריע וילדה זכר", אם תלד זכר - הוא הסימן שהיה דם טהור.

"אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר" (יב, ב)

ללדת בנים כרשב"י

וראיתי בספר 'פרדס המלך', להרה"ק רבי פינחס'ל סאסיש תלמידו של הרה"ק מנדבורנה בעל 'צמח השם לצבי' זי"ע (נדמ"ח ע"י חסידי באבוב) חידוש נאה בפרשת תזריע. ובהקדם, מה שכתב בזוהר הקדוש (בראשית דף רמ.) 'כולא תורה שבעל פה - נפקא מגו תורה שבכתב', וליכא מידי דלא רמיוז באורייתא. ואם כן, כל דברי חז"ל צריך למצוא להם סמך ורמז בתורה שבכתב, ובכלל זה - מה שאמר רבא במסכת מכות (יז:): 'דילידא אימיה כרבי שמעון תלד. ואי לא, לא תלד', היכן מצינו זאת בתורה?

והנה, בפסוק 'אשה כי תזריע וילדה זכר' יש לבאר בדרך הרמז, שאם אשה יולדת, שיהיה זכ"ר, שאותיות אלו במילואן: 'זין כ"ף רי"ש' עולים יחד בגימטריא: 'רבי שמעון'. כלומר, אם תלד - ראוי שיהיה בן כרבי שמעון. שכן אין זה פשוט להיוולד בעולם הזה, שהרי נמנו וגמרו (עירובין יג:): שטוב לו לאדם שלא נברא יותר משנברא. ומבואר בתוספות (ד"ה נח) שדברים אלו אמורים בסתם אנשים, אך הצדיקים - אשרי להם ואשרי דורם שנולדו בעולם הזה, ונמצא, שאצל רשב"י לכולי עלמא טוב לו שנברא. וכן פי' הגאון הקדוש רבי יעקב עמדין - היעב"ץ את דברי הגמרא: 'ואם לאו, לא תלד', שאין הכוונה כפשוטו, אלא שבצדיקים לכולי עלמא טוב לו שנברא.

ואע"פ שאין לנו השגה בדרגתו המופלגת של רשב"י, שהוא מצדיקי הדורות כולם. אלא שרשב"י היתה לו הסתכלות פנימית בזה העולם, בכל דבר היה לו ביאור פנימי ושורש רוחני, ולכן היה דורש טעמא דקרא. הוא ה'רבי' של פנימיות התורה הקדושה לכל ישראל. ומאז זמן התגלות אור הזוהר הקדוש ע"י רבותינו הקדושים, הרי כל ישראל הם תלמידי רבי שמעון. וזה שאמרנו בגמרא: דילידא אימיה - כרבי שמעון תלד, שייוולד הבן כרבי שמעון, ויזכה להסתכל בשכל ובפנימיות של כל דבר, ואזי אור לו.

וכעין מה שאמר הרה"ק ה'אמרי חיים' מויזניץ זי"ע (עדות ביהוסף עמוד רב), שהוא מודה להשם יתברך שהוא נולד במקום שנהגו לומר 'הלל' בתפילת ערבית בליל פסח. אוי לי אם לא כן, איך הייתי מפסיד תענוג נצחי כזה. כך אנו אומרים: אשרינו שנולדנו בדור גילוי אורו דרשב"י, כשאדם חי חיים פנימיים - טוב לו שנברא, מה שאין כן אם היה חי בקרירות וחיצוניות, 'ואם לאו - לא תלד'.

העושה צדקות - יהיו לה בנים זכרים

מובא בספר "אמרי שמעון": אם האשה נותנת צדקה - תזכה לבנים זכרים, ובזה רמזו רז"ל (כתובות י:): אשה ש"דמיה" מרובים בניה מרובים. רצונו לומר, אם נותנת דמים הרבה לצדקה, בזה יהיו בניה מרובים. וזה רמז גם כן: "אשה כי תזריע" על דרך (הושע י, יב) "זרעו לכם לצדקה", ובזה תזכה ל-"וילדה זכר".

מתי יולדת זכר ומתי נקבה

כתב בזוהר הקדוש (תקוני זוהר, דף קלט: תיקון ב'): כד שלטא הוי"ה על אדנ"י כזה: יאהדונה"י - איהו רחמים. ורזא דא, כד אשה מזרעת תחילה ואתגבר טיפה דדכורא על נוקבא, כדן יולדת זכר ודאי. וכד שליט אדנ"י על הוי"ה כזה: אידהונה"י - איהו דינא. ורזא דא, כד איש מזריע תחילה ואתגבר טיפה דנוקבא על טיפה דדכורא, יולדת נקבה וודאי. מלאך סנדלפון נותן דפוס וצורה לולד, שהוא כותב למי דכר למי נוקבא, ומנהלו ומשמרו עד שיצא לאויר. עכ"ל.

"אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר" (יב, ב)

תן חלק לשבעה וגם לשמונה

כתב מרן ראש הישיבה כמורה"ר רבי יהודה צדקה זצוק"ל בספרו "קול יהודה" איתא במדרש (ויק"ר יד, ז): אשה כי תזריע וילדה זכר, הדא הוא דכתיב (קהלת יא, ב) תן חלק לשבעה וגם לשמונה, שבעה - אלו שבעת ימי הנדה שיהיה פרוש. וגם לשמונה - אלו שמונת ימי מילה. אמר הקדוש ברוך הוא אם שמרת ימי נדה אני נותן לך בן, ואתה מלו לשמיני. הוי, וביום השמיני ימול בשר ערלתו. ע"כ. זאת אומרת, מי שזוכה לשמור ימי נדה כהלכתם, זוכה לבן שימולו אותו בשמיני.

ושאל מו"ר, וכי מי שלא שומר נדה, לא זוכה לבן? פוק חזי כמה יש להם בנים ואינם שומרים נדה ה"י?! לזה ביאר הגאון בן איש חי בספרו אדרת אליהו, על פי המובא במדרש (ויקרא רבה אמור פכ"ז ס"ב) על הפסוק (איוב מא, ג) מי הקדימני ואשלם. מי עשה סוכה אם לא נתתי לו, מי נטל לולב אם לא נתתי לו, מי עשה מעקה עד שלא נתתי

לו גג, מי עשה מזוזה עד שלא נתתי לו בית, וכן כל המצוות לא היו נעשות אם לא קדמה להם נתינה מאת ה'. ולכן אומר הקב"ה: מי הקדימני - ואשלם, אף אחד לא יוכל לתבוע מצד הדין תשלום על קיום המצוות.

נמצא, כי הקב"ה נותן לנו שכר מצוות רק מצד החסד, ולכן אמרו במדרש שבמצות מילה יש זכות לתבוע שכר - אם שמר את ימי הנדה, ובמקרה זה ניתן לו הבן בזכות ולא בחסד, ובזה לא אומר הקב"ה מי הקדימני, וכך ירויח שמקבל שכרו מושלם מצד הדין.

אמנם יש להבין, מה שהזכיר המדרש "ואתה מלו בשמיני" מה הרבותא בכך שמל אותו בשמיני? ונראה לי, כי השמיני רומז על שמחה, כי ידוע מה שאמר רשב"י (נדה לא): מפני מה מילה בשמיני? כדי שלא יהיו כל העולם שמחים ואביו ואמו עצבים. וזהו השכר שימול בנו בשמחה בזמנו, ויהיה תמיד שמח בבנים. ע"כ.

רמז שהבן מתייחס לאמו

למה נקרא התינוק על שם אמו? ויש לומר, כמו שכתב הרב "חיי אברהם", שאחר האותיות א"ם באות האותיות ב"ן. כיצד? אחר אות אל"ף - האות בי"ת, ואחר האות מ"ם - האות נו"ן. וזהו שאמר: וילדה זכר, רצונו לומר אותיות א"ם' מולידות 'ב"ן' זכר.

הדורונות ששולח הקב"ה למי שנולד לו בן זכר

"וילדה זכר" - ז' כ"ר. כלומר, ז' דורונות שולח הקב"ה למי שנולד לו בן זכר: א. מקיים מצות מילה. ב. פדיון הבן. ג. התחיל לדבר - מלמדו תורה צוה לנו משה. ד. גדל מעט יותר - מלמדו ספר. ה. הגיע לחינוך - מחנכו במצוות. ו. גדל יותר - מלמדו אומנות. ז. גדל יותר - משיאו אשה. (חומת אנך אות ב, ע"פ רבינו אפרים)

"כִּי־מִי נִדְתָּ דֹתָהּ תִּטְמָא" (יב, ב)

הטעם לטומאת לידה

בספר "פרדס יוסף" הביא בשם הרבי מקוצק: הטומאה באה במקום שמסתלקת הקדושה, וכמו שרואים שהמת מטמא, שבמקום שהיתה נשמה קדושה, אזי כשמסתלקת נכנסת לשם טומאה, וכמו כן הוא ביולדת, דאיתא בתענית (ב). שהמפתח של חיה הוא אצל השם יתברך בעצמו, ולא ניתן לשליח. וא"כ נמצא, שבכל לידה יש השראה של קדושה עליונה, ועל כן, אחר הלידה כשהקדושה עוברת, אז באה הטומאה.

"וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל בְּשֵׁר עֶרְלָתוֹ" (יב, ג)

ע"י המילה מכניעים את הסט"א

וביום השמיני ימול, זריזים מקדימים למצוות שהם שבעה ימים ולילה אחד, שיש בהם סה"כ מאה ושמונים שעות, שהם גימטריא: ע"ב ס"ג מ"ה. ויצחק אבינו היה הראשון שנימול לשמונה ימים, וחי מאה ושמונים שנה. וכן ע"י ברית המילה מכניעים את פלוני, שכן סמא"ל עולה קל"א, ופלוגית לילי"ת עולה ת"פ. ועם הכולל עולה גימטריא: ברי"ת. (נחל קדומים אות ג', בשם ספר קדמון)

גדולה מילה יותר מן הקרבן

כתב רבנו בחיי על הפסוק (בראשית יז, יג): "והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם", על דרך הפשט טעם המילה להיותה אות קבוע בבשר על אמונת השם יתברך ויחודו, לא ישתנה ולא יסור ממנו בין מחיים בין לאחר מיתה. והנה הוא נכנס באמונת היחוד, כענין שכתוב (בראשית יז, ז) להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו. ועל דעת המדרש, מצות מילה היא כענין קרבן, וכשם שדם הקרבן בא לכפרה על המזבח, כך דם המילה מכפר. ועל כן מצותה ביום השמיני, כי הקרבן לא יכשר עד יום השמיני, שנאמר (ויקרא כב, כז) "ומיום השמיני והלאה ירצה". וכשם שכתוב בקרבן (שמות כט, לג) "ואכלו אותם אשר כפר בהם", שאכילת הקרבן לכפרה, כך ישראל עושין סעודה ביום המילה. ועוד, גדול כחה של המילה יותר מן הקרבן, שהקרבן - בממונו, והמילה - בגופו, באבר שכל גידי האברים נקשרים בו. אשר מטעם זה נקרא 'ראש הגויה', כלומר, ראש כל הגוף, ועל כן חשוב לעקוד אותה. ועולה לו כאילו עקד את עצמו, כדכתיב (תהלים נ, ה) "כורתי בריתי עלי זבח".

בזכות המילה יצאו בני ישראל ממצרים

ואמרו רז"ל (פרקי דר"א פכ"ח בהוצאת חורב), בזכות המילה יצאו בני ישראל מארץ מצרים. שנאמר (שמות יב, יג) "וראיתי את הדם ופסחתי עליכם" - זה דם מילה ודם פסח. ורמז ה"שפתי כהן" על הפסוק (במדבר לג, ג) "ביד רמה

לעיני כל מצרים" ראשי תיבות מלך וסופי תיבות מילה. והרמז, שבזכות המילה שהיא גימטריא פ"ה, סגרה את פיהם של המצריים, ויצאו עם ישראל לעיני המלך פרעה.

על ידי המילה נקראו ישראל עם סגולה

על ידי המילה נקראו ישראל עם סגולה, והרמז (שמות יט, ה) "והייתם לי סגולה מכל", סופי תיבות: מילה. ואז יהיה חלק ה' ונחלתו. וכן "לי סגולה" גימטריא: חל"ק. (ליקוטים מפרדס, מילה אות לב)

על ידי המילה יזכה להיות תחת כסא הכבוד

ועל ידי המילה יזכה לישב תחת כסא הכבוד. וכתבו בעלי התוספות בפרשת פקודי בפסוק (שמות כח, יח) "נופך ספיר ויהל"ם" יהל"ם אותיות מילה, כי על ידי המילה יזכה להיות תחת כסא הכבוד. והרמז: כס"א עם האותיות והכולל, עולה גימטריא מילה.

מצות המילה מקרבת את הגאולה

ידוע הוא, כי בזכות ברית המילה - יזכה עם ישראל לשוב לארצו. וכפי שאומר הנביא (זכריה ט, יא): "גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מכור אין מים בו". וביאר הרד"ק, כי כוונת הכתוב באומרו "גם את" - הוא כנגד כנסת ישראל, כמו שאמר על מלך המשיח שיהיה נושע בצדקתו, ואמר גם את תהי נושעת בדם בריתך, הוא דם המילה שהחזיקו בו ישראל בגלות יותר מכל המצוות, "מכור אין מים בו" - זה הגלות.

ברית מילה במחנה ההשמדה

פסוק זה, אותו אמר זכריה הנביא, הוא שהפיח כחות מחודשים אצל הרבי מבלאז'וב במהלך שנות הזעם במלחמת העולם השנייה, וכך הוא מספר: היה זה כאשר משלוח של נשים וילדים הגיע ברכבות למחנה ההשמדה בו שהיתי. בחוץ ירד שלג והכפור היה נוראי. צרחות הקלגסים הנאצים התערבו בבכיות הילדים המופרדים מאימותיהם בכח הזרוע ובאכזריות נוראה, והייתה במקום מהומה גדולה. עד שחשבת בליבי, כי עוד רגע קט יקרעו השמים ותרד אש שתשרוף את כל הנאצים הארורים הללו. אך להוותי, לא ירדה שום אש, רק פתיתי שלג קפואים התעופפו לכל עבר.

לפתע נגשה אלי אישה וברק בעיניה, יש לך סכין? שאלה אותי. הבנתי מיד מה היא רוצה לעשות... אמרתי לה: בתי! אל תשלחי יד בנפשך ותאבדי גם את העולם הזה וגם את העולם הבא. עוד מעט הנאצים יעשו זאת, ותזכי לשכר של הנהרגים על קידוש ה'. והנה, הופיע לפתע חייל גרמני, וצעק בזעם: על מה אתם מדברים פה? נסוגתי לאחור והמשכתי בעבודתי, אך האישה לא התבלבלה ופנתה לחייל עם אותו ברק מוזר שבעיניה, ובקשה ממנו סכין. החייל גם הבין למה כוונתה, ובחיוך שטני שלף סכין מחגורו.

ואז לפתע התכופפה האישה אל הארץ, הורידה את משאה מעל כתפה, היה זה חבילת סמרטוטים שהונחה על השלג הצחור, התירה את הקשרים, ושלפה משם תינוק בן שמונה ימים... לקחה האשה את הסכין, ומיד פתחה בברכת "אשר קידשנו במצותיו וציוונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" וכהרף עין מלה את בנה. טיפות הדם נטפו על השלג הצח והלבן, כעדות אילמת על מסירות וגבורה יהודית. או אז הרימה האישה את התינוק בידיה, נשאה עיניה לשמים ואמרה: "ריבוננו של עולם! נתת לי ילד בריא, ואני מחזירה לך יהודי כשר".

כעת פנתה לחייל שעדיין עמד המום והביט במעשיה, ואמרה: "כעת אתה יכול להרוג את שנינו". עמדתי מהצד - מספר הרבי מבלאז'וב - ועיני זלגו דמעות. אבל מאותו הרגע ידעתי שלא משנה מה יקרה, עם ישראל ישרוד את המלחמה הזאת, ונזכה להיגאל בזכות מצות ברית המילה!

אין האדם שלם, עד שיעברו עליו שלשה קידושים

לא נקרא האדם שלם, עד שיעברו עליו שלשה קידושים: קידוש ראשון - מילה, כמו שאומרים בברכת המילה: "אשר קידש ידך מבתן". קידוש שני - קידושי אשה. קידוש שלישי - שיהיה לו בן זכר ויעשה קידוש על המילה.

בזכות אליהו הנביא מתכפרים עוונות הנוכחים

אמרו רז"ל (מדרש שהובא באגרא דפרקא רמו קמו) בשעה שאמר הקב"ה לאליהו הנביא זכור לטוב שיצטרך להיות בכל ברית מילה שישראל מלים, אמר לו אליהו: אתה ידעת שאני מקנא לשמך יתברך, והנה אם יהיה בעל הברית בעל עבירה, לא אוכל לסבול להיות שם, והבטיחו השם יתברך שיכפר לבעל הברית. השיב: עוד אפשר שיהיה המוהל בעל עבירה. הבטיחו השם יתברך שיכפר גם לו. השיב: עוד אפשר, שיהיו הקהל העומדים שם בעלי עבירות ולא אוכל

לסבול. הבטיחו השם יתברך שיכפר לכל הקהל. וזה מרומז בפסוק (במדבר כה, יא): פנחס בן אלעזר. פנחס הוא אליהו, תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל, על ידי שקנא לאלהיו גורם שהשם יתברך יכפר לבאים בברית מילה.

אברהם מל את עצמו ביום הכיפורים

ובפרקי רבי אליעזר (פרק ט) מובא, שאברהם מל את עצמו ביום הכיפורים. שכן כתיב ביום הכיפורים (ויקרא כג, ל) "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה", וכן הוא אומר (בראשית יז, כו) "בעצם היום הזה נמול אברהם". הו אומר, שביום הכיפורים נימול אברהם אבינו. ובכל שנה ושנה רואה הקב"ה את דם הברית של אברהם אבינו ומכפר על כל עונותיהם של ישראל, שנאמר (ויקרא טז, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו".

המשמר ברית קודש ראוי להיכנס לארץ החיים

והמשמר ברית קודש ראוי הוא להיכנס לארץ החיים, ששם היכלות השכינה שהוא הגן עדן, כמו נח ששמר בריתו, ולזה נקרא איש צדיק תמים. ובניסיון זה זכה לברית קדש ולא השחית דרכו על הארץ, כמו דורו שהוא דור המבול, וראוי היה להיכנס לתיבה שהיא בחינת מלכו"ת. (עמק המלך רישא דז"א, שער ט"ז)

הנימולים ומקבלים תורה יש להם חלק בקב"ה

מובא בזהר הקדוש (וירא דף לב.) ארבע מאות שנה קיימא ההוא ממנא דישמעאל ובעא קמיה דקב"ה, אמר ליה: מי שנימול אית ליה חולקא בשמך? אמר ליה: אין. אמר ליה: ישמעאל נימול, ולא עוד אלא שנימול ל"ג שנה, אמאי לית ליה חולקא בך כמו יצחק? אמר ליה: דא אתגזר כדקא יאות ודא לאו הכי. ולא עוד, אינון מתדבקין כדקא יאות לתמניא יומין, ואילין רחיקין מנייהו. אמר: ועם כל דא, כיון דאתגזר לא יהא ליה אגר בגיניה? וי על ההוא אמא דאתיליד ישמעאל ואתגזר. מה עביד הקב"ה, ארחק לבני ישמעאל מדביקות דלעילא, ויהיב ליה חולקא לתתא בארעא קדישא.

בני ישראל דאתגזרו וקבלו אורייתא, נקראו 'אדם'. אבל ישמעאל דאתגזר ולא קבל אורייתא, נקרא 'פרא אדם' ולא אדם ממש.

עוד אמרו (תיקוני זוהר תיקון ג', דף יח:) מאן דנטיר אות ברית, אתקרי איש תמים. אבל מאן דאתעסק באורייתא, אתקרי אדם בדיוקנא דההוא דלעילא, דכתיב (ישעיה מד, יג) כתפארת אדם לשבת בית.

אם אין ברית מילה, חסר משם שד"י

מדוע אנו אומרים בברכת המילה - "אות ברית קדש"? דע, כי שד"י הוא חותמו של הקב"ה, וכאשר זרועותיו וראשו של האדם זקופים, הוא נראה כדמות שד"י, וכאשר זרוע השמאל והימין נחית, נראה כדמות ד', וברית מילה היא יו"ד, הרי השם של שד"י. ולכן אם אין ברית מילה, חסר יו"ד.

ברוך ה' אשר לו נתכנו עלילות, שהקדים וצוה את אברהם לכא בברית, קודם שתהר שרה ויהיה זרעו מקודש מבטן. כי כל הערלים - קליפות חיצוניות. וצוה האל יתברך להסיר הערלה ולכנוס מבפנים, להיות לו אחיזה במרכבה הפנימית. (ציוני, פרשת לך לך)

דם המילה מציל מקטרוגים

בהיכל שני לצד צפון שם המלאכים - (סלסליא"ל קרספיהא"ל), וכל אחד ממונה על י"ב אלף ממונים, ואלה הם ממונים על דם ברית הילדים הנימולים לשמונה ימים. וכאשר ח"ו רוגו נמצא בעולם, מביט הקב"ה בדם ההוא, ואינו נותן רשות להשטין. (זוהר פקודי, דף רנה:)

המילה קודם מתן תורה

עקילם הגר שאל את רבי אליעזר, אמר לו: הואיל ומילה חביבה לפני הקב"ה, מפני מה לא ניתנה בעשרת הדברות? אמר לו: קודם עשרת הדברות ניתנו, דכתיב (שמות יט, ה) "ושמרתם את בריתי" - זו המילה, וכבר ניתנה קודם. (פסיקתא רבתי כג, עשרת הדברות תליתאה)

מסירות נפשו של רבי יוסף חיים זוננפלד לקיים מצות מילה

בספר "עמודא דנהורא" (עמוד 16) מספר אודות הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל רבה של ירושלים, שהיה מוהל מומחה ומעולם לא סירב להזמנה למול תינוק, שום מכשול לא עמד בפניו, לא גשם ולא שלג, ואף לא ימים

של פרעות ופוגרומים, שבהם היציאה לרחוב היתה כרוכה בסכנה. רבי חיים היה מל את תינוקות ירושלים ללא קבלת תמורה כספית כל שהיא.

בשנת תר"ף, כאשר פרצו הפרעות של הערבים בארץ ישראל, כל יציאה מפתח הבית בעיר העתיקה, היתה כרוכה בסכנה. רבי יוסף חיים קיבל עליו לפני פרוץ הפרעות למול תינוק שנולד. וכאשר הגיע יום הברית, יצא מביתו והלך דרך הרובע הערבי עד למקום הברית, ולא הועילו תחנוני בני ביתו לכל יצא לדרך. לא היה קץ לשמחתו כשהתברר לו שאם לא היה בא לברית - לא היו מלים את התינוק, מפני ששום מוהל לא רצה לסכן את עצמו בימים ההם. מעשה זה, חזר ונשנה בפרעות תרפ"ט, שעלו בסכנותיהם על פרעות תר"ף, רבי יוסף חיים הוזמן לפני המאורעות למול בשכונת מאה שערים המרוחקת מביתו. כאשר פרצו המאורעות, הודיעה המשטרה הבריטית שאינה יכולה לקבל אחריות על חיי היוצאים החוצה, היות והיא חסה על חיי השוטרים. אולם רבי חיים יצא מביתו, הגיע לשכונת מאה שערים, מל את התינוק ובחסידי ה' חזר לביתו.

מעשי גדולתו של רבי יוסף חיים זוננפלד

והואיל ועסוקים אנו באותו צדיק, נביא כאן עוד מעשים שנקשרו בשמו:

בשנת תרע"ד בפרוץ מלחמת העולם הראשונה, עת צרה גדולה באה במיוחד על ירושלים, וכל מהלך החיים כאילו שותק, או אז הופיע רבי חיים והציל את העיר בחכמתו. המצב הקשה בעיר הקודש הביא להפסקה כללית בהתקשרות בין המשפחות, אנשיה לא ידעו מה ילד יום, דירה ריקה לזוג צעיר כמעט ולא נמצאה, הכל היה תפוס בידי החיילים הטורקים, וגם הפרוטה להוצאות הנישואין כלתה מן הכיס. מה עשה רבי חיים? היה שואל את באי ביתו: האם יש לך בן שהגיע לפרקו, או שמא יש לך בת שהגיעה לפרקה? וכיון שנענה ב'הן', היה אומר כי מצות נישואין - מצוה רבה היא, וראויה מצוה זו שבזכותה תגאל הארץ מצרותיה. עד שתפס בידי שני המחוננים, וערך את ה'תנאים', חלק נטל מחותן זה וחלק מחותן זה, והיתר הטילו על מי שהעושר שלו. אחר זמן, היה בא רבי חיים לרקוד ולשמוח בשמחת הנישואין.

הצלחה רבה קצר רבי חיים בשידוכיו, אך קרה גם אחרת, פעם אחת, אחרי שרבי חיים הצליח באחד השידוכים, הופיעה הכלה בבכיה לפני הוריה, כי שמעה מפני חברותיה כי חתנה המצויין - צולע על ירכו. מיד רץ אביה אל רבי חיים, ושיתף אותו בסוד הדברים, ואמר לו כי כך גם העידו לו עדים נאמנים. רבי חיים שראה את החתן, הספיק להיווכח כי אין החתן צולע, והאשמה היא ככל הנראה בנעל שבוודאי היתה קרועה או שהיה בה מסמר בולט, כ"מנהג" עניי ירושלים של אותם ימים. חיטט רבי חיים בארונו ומצא כמה עשיריות של כספים, קרא לנכדתו ושלחה אל הסנדלר לרכוש זוג נעלים חדשות לפי מדת רגליו של החתן. וציווה עליה: תעלי את הנעלים לבית החתן, ותאמרי לו שרבי חיים שלח לו את הנעלים במתנה על התמדתו בלימודים ולכבוד נישואיו. לאחר ימים אחדים, חזר אבי הכלה אל רבי חיים ובקש סליחתו שקבל לשון הרע על החתן, אכן התברר לו שאין החתן צולע כלל...

שוב מעשה, יום אחד הורי הכלה מזיווגיו של רבי יוסף חיים - הופיעו בביתו בדמעות, כי שמעו שהחתן נעשה למגמגם, והכלה אינה רוצה לשמוע יותר מהשידוך הזה. נתן להם רבי יוסף חיים עצה מחוכמת, שהכלה תתחפש לערביה כובסת, תלך לביתו של החתן ותשכיר עצמה לכביסה אצלם. שעתיים ויותר עסקה הכלה המחופשת בכביסת הכבסים בבית החתן, ועיניה זלגו ללא הפוגה. היא שמעה את בעלה לעתיד לומד תורה בחיתוך דיבור ברור ובהתלהבות - עם דודו הגאון.

המילה - אין בה שום פניה ומחשבה זרה

אמרו חז"ל (מנחות מג:), כשנכנס דוד המלך לבית המרחץ, אמר: אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה. וכיון שנוכר במילה שבכשרו נתישבה דעתו. וביאר החתם סופר (תורת משה, נצבים ד"ה לא בשמים) הענין בדרך דרש, שכאשר התחיל דוד המלך לפשפש במעשיו ולרחצם, לראות אם הם נקיים מפניות, אז ראה עצמו ערום, כי כמעט אי אפשר לעשות מצוה נקיה מכל וכל. אך כשנוכר דוד במצות מילה - רק אז נתישבה דעתו, כי זו היא המצוה היחידה שאין בה שום פניה ומחשבה זרה.

והנה המנהג לומר בברית מילה: "כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים". ואמרו המפרשים, כי הטעם שאומרים זאת רק במצות מילה, יען כי ממצוה זו אי אפשר להיפרד כל ימיו. ולכן מברכים את הילד שגם משאר המצות לא ייפרד לעולם.

אבל לפי דברי החתם סופר ז"ל, כונת הבקשה היא: כשם שנכנס לברית בלי שום פניה וכלי שום מחשבה רעה, כן באופן זה יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים, בלתי שום מחשבת פיגול, כי אם לשם שמים. (בוצינא דנהורא, עבודה אות יח)

שלא ישתנה שם התינוק לעולם

ויש מפרשים, שהנה בעוונותינו הרבים ישנם הרבה חולים, ופעמים צריך לעשות להם שינוי השם. ולכן מברכים את הולד שלא יהיה חולה, ויצטרכו לעשות לו שינוי השם. וזהו שאמרו: כשם שנכנס למילה באותו שם וכלי הוספה, כן יכנס לתורה לחופה וכו', שיישאר תמיד באותו שם.

מעלת הסעודה ביום השלישי למילה

מעלת סעודת ברית מילה - כתוב (בראשית כא, ח): ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק, ודרשו רז"ל (פסיקתא זוטרותא שם) ביום ה"ג-מ"ל, רמז לסעודת מצוה הנעשית ביום ברית מילה. ומכל מקום עיקר חיוב הסעודה הוא לעשותה ביום השלישי למילה, וכמו שכתב בספר נגיד ומצוה (ח"ב) בשם הרש"ל בשם או"ז שכן כתוב אצל אברהם אבינו ע"ה (בראשית לד, כה) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. ביום הזה באו אליו המלאכים ועשה להם סעודה.

המקפיד על סעודות מילה במסירות נפש ברכותיו מתקיימות

בילדותו של רבי אברהם מרדכי אלטר - הרבי מגור זצ"ל, פנה אביו בעל ה"שפת אמת" אל אחד מקרובי המשפחה, וביקש שיקחהו עם אחיו הקטן רבי בצלאל, אל יהודי פלוני בוורשא שיברך אותם. עשה הקרוב כפי שנתבקש, ויצא עם הילדים לוורשא. שם חיפש אחרי היהודי, אשר חשב אותו בליבו כי בוודאי צדיק מפורסם הוא וידוע לכל, אך מרבית האנשים לא ידעו מיהו, ורק אחרי חקירות ודרישות רבות גילה אותו. והנה לגודל פליאתו, נראה האיש כאחד מפשוטי העם. וכשהביא אליו את הילדים, ושטח לפניו את בקשתו, הרושם היה כי הלה אינו מבין כלל מה רוצים ממנו. אף על פי כן, מילא הקרוב את שליחותו ויאמר אליו: אף שאינך יודע מאומה, הואיל נא לברך אותם, כבקשת אביהם הרבי מגור. עשה היהודי כחפצו והרעיף ברכות על ראשם.

ויהי בצאתם מעל פניו, עדיין חוכך היה ומשתאה לדעת, מי האיש ומה מעשיו, אולי הוא אחד מל"ו צדיקים נסתרים. אולם בשובו, סח לו ה"שפת אמת" דבר פלא: אכן איש פשוט הוא, אלא שפעם אחת כאשר נימול בנו, לא היתה בידו אף פרוטה לצרכי סעודת הברית, ומכר את כלי מיטתו בכדי להכין סעודת מצוה בכסף שקיבל. לאחר מעשה זה - נשאר בעירום ובחוסר כל. הדבר עשה רושם גדול בשמים, וכי זוטרותא הוא שאיש פשוט כמוהו יעשה כזאת!?! נמנו וגמרו ליתן שכרו גם בעולם הזה, שכל ברכה היוצאת מפיו לא תשוב ריקם, והוא עצמו כלל לא ידע שניחן מן השמים בכח סגולי כזה.

עיניך יונים

ובעיני המילה, מסופר על רבי חיים ברלין גאב"ד מוסקבה, בהיותו בערוב ימיו בירושלים, שרגיל היה לקרוא בתורה בבית מדרשו מידי שבת בשבתו, כשהוא קורא בנעימות מיוחדת ובדקדוק רב. רבים מבני ירושלים באו להתפלל בבית מדרשו כדי לשמוע את הקריאה, ובהגיע חול המועד פסח, נהרו המונים לבית מדרשו על מנת לשמוע אותו קורא שיר השירים בלהט הנפש ובהשתפכות האהבה. כולם המתינו לרגע בו היה קורא את הפסוק (שיר השירים א, טו) הנך יפה רעיתי, הנך יפה עיניך יונים, אותו היה קורא בהתלהבות גדולה ומתמוגג בדמעות שלישי.

תלמיד קרוב היה לו לרבי חיים ברלין, הלא הוא רבי אריה לוי, וכפי שהוא עצמו העיד בזכרונותיו: ואמנם חסדי ה' כי לא תמו, שהרי הנה הופיע מעלת כבוד תורתו, הגאון חמדת ישראל רבי חיים ברלין זצ"ל בן הגאון רבן של ישראל הנצי"ב זצ"ל, נתן ה' חניני בעיני לקרבני ממש כאבא את בנו יחידו, ולא זזה ידי מתוך ידו. וגם בענוותנותו הגדולה, קבע אתי שיעור ללמוד בשעה מאוחרת בלילה ולפעמים בכוקר, הוא אהב מאד את משפחתי וכאב יקר התעניין במצבנו.

רבי אריה לוי תלמיד קרוב, החליט שנה אחת לשאול את רבו, מהי הסיבה לכך שכשמגיע לפסוק זה מידי שנה בשנה, מתמוגג הוא בדמעות שלישי. והלא פסוק זה מתאר כה יפה את האהבה השוררת בין הקב"ה לכנסת ישראל, ומה יש לבכות ולהצטער בפסוק זה. אספר לכם את הענין, ענה רבי חיים ברלין. בהיותי רב במוסקבה, נכנס אלי פעם יהודי וביקש לדבר אתי ביחידות, חשבת לעצמי מי יודע לאיזו צרה נקלע אותו יהודי, עד שמתבייש לדבר בנוכחות אנשים זרים. נכנסנו לחדר צדדי, ומה מאד הופתעתי שכל סודו היה שאשתו ילדה בן זכר למזל טוב, והוא בא להזמיני למול

אותו. שאלתי אותו כמובן, הגד נא לי מה הסודיות בדבר? והרי רבים מלים את בניהם כדת משה וישראל. להווי ידוע למר, השיב לי, שאני גר בסביבה גויית לחלוטין, ואף אחד משכני ומכרי אינו יודע שאני יהודי, אני בעל בית מסחר גדול לצרכי דת נוצריים, וכמובן אם יודע שאני יהודי, אאבד את פרנסתי המרווחת. וכמו כן, מי יודע אם אין חשש לחיי, ועל כן אני שואל איך אפשר לסדר את הברית, כך שאף אחד לא ירגיש בדבר.

כמובן, במקרה כזה לא היה מקום לחשוב על קיום המצוה בהידור, לא במנין עשרה ולא בסעודת מצוה כנהוג בישראל, ולכן אמרתי לו שהוא יהיה מוכן להיות הסנדק, להחזיק את הילד על ברכיו, ואז נוכל לסדר את הברית לבדנו. לא אוכל רבי, השיבני אותו יהודי בבהלה, לב רך לי ולא אוכל להסתכל בפצוע, ואיך אוכל לראות כשימולו את בני הרך? ושמא ירעדו ידי וישמש הילד מחיקי. שאלתי עוד כמה פרטים אודות מצבו, מקום דירתו וכדומה, ויעצתי כך: ראשית ישלח באותם ימים את כל המשרתות הנכריות הנמצאות בביתו, כדי שלא יראו מה עושים שם. שנית, היות ונמצא בעיר רופא יהודי מנתח מפורסם, שאף רבים מגויי העיר מזמינים אותו, יזמינו אם כן ליום השמיני המיועד להיות נוכח בזמן הברית, ולשכניו יספר שנתגלה בתינוק פגם גופני וזקוק הוא לניתוח קל. ואני אבוא עם הרופא לזמן המיועד, הרופא יהיה הסנדק ואני המוהל, והרופא יוכל אחר כך לבקר כמה פעמים לפקח על ריפוי המילה.

ביום המיועד, בא אותו יהודי להובילני לביתו יחד עם אותו רופא מנתח מפורסם, עברנו רחובות ואזורים שבכל שנות ישיבתי במוסקבה, לא היתה לי הזדמנות לעבור שם. הגענו לבית מסודר בנוסח אצילים שאין בו שום סימן ליהדות, היו בו פסלים וצרכי דת רבים של נוצרים. סידרנו את הבית כהלכתו, כשהרופא היה סנדק ואני המוהל, וכשנפרדתי ממנו בקשתי לסור אלי ביום השלישי למילה, כדי להודיע לי מה שלום הילד.

לאחר שלושה ימים הגיע אותו יהודי לביתי, ומכיון שחשד בי שהזמנתי אותו כדי לשלם לי שכר טרחה, הושיט לי שטר של עשרה רובלים, כמובן שסירבתי לקבל. הוא חשב שאיני מסכים לסכום זה, והוסיף עוד סכום עד שהצלחתי לשכנעו שאיני מקבל תמורת המילה, גיליתי לו כי כוונתי במה שהזמנתי לביתי היה, כי רצוני עז לדעת מהי הסיבה שהניעה אותו לקיים הברית במסירות נפש, למרות שראיתי שאין לו שייכות ליהדות כלל.

לשמע דברי אלו החלו עיני להוריד דמעות. ובראש מורכן אמר: יודעני רבי שהתרחקתי ממקור מחצבתי, ולפעמים עלי לבי דווי, אולם לפי מצבי אינני יודע אם כבר אוכל לשוב בתשובה שלמה, וכאן החל לבכות בדמעות שלישי. לאחר שנרגע קמעא המשיך, חושבני כמו כן, שבני זה הרך הנימול יהיה כתוצאה ממצב זה רחוק עוד יותר ממני מיהדות, שכן אני בצעירותי לפחות גדלתי בבית הורי כיהודי לכל דבר, אולם בני, הרי לא יכיר כלל שום סימן של חיי יהדות, אבל בכל זאת, הרי יתכן אמנם באופן מוזר ביותר, שכאשר בני יגדל, יזמן שיכיר חיי יהודים ויהדות, ואולי יתעורר בו הניצוץ וירצה להיות יהודי, ועל כן איני רוצה לחסום בפניו את הדרך לשוב למקור מחצבתי, דבר שיקרה אם לא יהיה נימול. על כן התאמצתי למולו בכל כחי, כדי שתהיה הדרך פתוחה לפניו, ויוכל בקלות לשוב למקור מחצבתי.

כשהגיע רבי חיים ברלין לסיום הסיפור, החל שוב מתרגש עד לדמעות, והוסיף: במאורע זה התפרש לי מאמר חז"ל על הפסוק הנ"ל: הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים. שהיית מתקשה להבינו כל ימי.

חז"ל (לא נמצא מקור למדרש זה, ועיין רש"י שם) דרשו את כפילות המילים 'הנך יפה' כך: הנך יפה לפני החטא, והנך יפה לאחר החטא. והדבר אינו מובן כלל, מהו היופי שלאחר החטא? אולם במאורע הנ"ל התבהרה כוונתם, והתשובה היא בסיפא של הפסוק - עיניך יונים.

שכן אחת מסגולותיה של היונה היא, שאינה מתרחקת מקינה מרחק כזה שלא תדע את דרכה חזרה. וזהו מה שאמרו חז"ל: הנך יפה לאחר החטא, סיים רבי חיים ברלין, בן ישראל אף שחטא והתרחק מרחק רב ממקור מחצבתי, בכל זאת עדיין מפנה ראשו לאחוריו, ומשתדל במסירות נפש שלא יאבד דרכו לגמרי בחזרה לקינו, ואם לא הוא, אז לכל הפחות זרעו יוכל לשוב ליהדות. וזהו השבח של 'עיניך יונים'. (מוסר חכמים)

"וְשִׁלְשִׁים יוֹם וְשִׁלְשֵׁת יָמִים" (יב, ד)

הטעם לל"ג ימים

למספר ל"ג לא מצאתי טעם. אמנם רז"ל אמרו, שרמזו בזה לל"ג דורות שמאברהם אבינו ע"ה עד חרבן הבית. (לבושי אור יקרות למהר"מ ריקאנאטי)

”אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שָׂאת אוֹ סִפְחַת אוֹ בַּהֲרַת וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֹגַע צָרְעַת” (יג, ב)

מדוע אין היום טומאת מצורע?

כתב האלשיך הקדוש, הטעם שבימים ראשונים אשר היו בני אדם טובים היו נראים נגעים, ועתה שרבו מספרי לשון הרע לא נראים נגעים. אפשר לומר אשר הוא הנותן, יען היו אז שלמים וטובים, לכן אם נתלכלכו בחטא של לשון הרע, אז דחתה קדושתם את הטומאה חוצה. מה שאין כן בזמן הזה אין רישומו של כח הטומאה ניכר, כי מין במינו אינו חוצץ, וזה שאמר הכתוב: אדם, שהוא בתואר המשובח שבתארים, רק בו יהיה נגע, לא כן באדם בלתי כשר. וזהו שסיים הכתוב: והיה בעור בשרו, כי 'והיה' לשון שמחה, כי לשמחה תחשב לו שיצאה הטומאה לחוץ, ולכן יתן אל לבו לשוב תיכף, ואז ושב ורפא לו. ואם לא שב - אז הנגע עומד בעינו של הכהן.

”נֹגַע צָרְעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמָּא אֹתוֹ” (יג, ג)

הקב"ה מזמין לאדם פרנסתו מידו הרחבה והמלאה

מסופר במדרש תנחומא בפרשתנו (סי' ו) "מעשה בכהן אחד, שהיה רואה את הנגעים. משה ידו, ביקש לצאת לחוצה לארץ. קרא לאשתו, אמר לה: בשביל שבני אדם רגילים לבא אצלי לראות את הנגעים, קשה עלי לצאת מעליהם, אלא בואי ואני מלמדך שתהיי רואה את הנגעים: אם ראית שערך של אדם שיבש המעין שלו, תהי יודעת שלקה, לפי שכל שער ושער ברא לו הקב"ה מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, יבש המעין - יבש השער. אמרה לו אשתו: ומה אם כל שער ושער ברא לו הקב"ה מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, אתה שאתה בן אדם, כמה שערות יש בך? ובניך מתפרנסין על ידיך, לא כל שכן שיזמן לך הקב"ה פרנסה? לפיכך, לא הניחה אותו לצאת לחוצה לארץ" (עי' 'מגן אבות' להרשב"ץ, אבות פ"ג מ"ה).

מה בין נגעים ואהלות לתהלים?

איתא במדרש "שוחר טוב" (תהלים א, ח) ביקש דוד המלך מאת הקב"ה (תהלים יט, טו) "יהיו לרצון אמרי פי", שתהא חשובה אמירת תהילים לפניו כנגעים ואהלות. ובפשטות, בקשה זו היא, שתהא אמירת תהילים נחשבת כאילו למדו אותה שעה סוגיות חמורות בש"ס כנגעים ואהלות. ברם, יש להבין, מדוע בחר דוד דווקא דוגמאות אלו? ומסביר הגה"ק בעל ה"משך חכמה" זי"ע, שהרי הלכה היא במראות נגעים שכל הכרעה נתונה ביד הכהן, לטהר או לטמא, וככל היוצא מפיו יעשה. ומה יקרה אם אין שם כהן מומחה היודע להבחין בין נגע לנגע? או אז קוראים לישראל תלמיד חכם שיראה את הנגע, והוא פוסק ומוסר את הכרעתו לכהן העם הארץ, ואילו הכהן אומר בפיו על טמא, טמא, ועל טהור, טהור. נמצא, שהגם שאין הכהן יודע ומבין את סיבת אמירתו ומהותה, הרי היא הקובעת וחורצת את טיב הנגע. וזהו שביקש דוד המלך מאת ה', שבאותו אופן תהא נחשבת אמירת פרקי תהילים ותהא מקובלת לרצון לפניו, ואפילו אם אין הקורא מבין את פירושם כלל רק משום אמירתם גרידא. (פנינים משלחן גבוה)

”וְאִם פָּרוּחַ תִּפְרַח הַצָּרְעַת” (יג, יב)

הצרעת באה על צרות עין

חז"ל אומרים (במדבר רבה ז, ה) שהצרעת באה על צרות עין, כשאדם צר עין ואינו משאיל את כליו, הקב"ה משלח צרעת בביתו ומוציא כליו לחוץ. והבריות אומרים: פלוני שלא היה משאיל כליו ואומר שלא היו לו כלים, הרי שיש לו כלים...

כשבא השכן, נוקש על הדלת, ומבקש מסור חשמלי - אומר לו צר העין: "אין לי"... כשבאה שכנה לבקש סיר - אומרת אשתו: "אין לי"...

והנה רק מגיעה הצרעת, וכבר מצווה הכהן להוציא את כל הכלים החוצה. לפתע רואים כולם את המסור החשמלי ואת הסיר שוכנים אחר כבוד בבית השכנים המסרבים להשאילו...

לפעמים קורה שאדם עושה עוולה מסוימת, והוא סבור שאף אחד לא רואה אותו... אולם, לעתים, הוא אינו יכול להתחמק, ועליו יהיה להתמודד עם ההתנהגות הנלווה שלו עצמו.

והביאו על כך משל נפלא: משל לאדם שהלך ביער ואבד את דרכו. בעודו תועה בין עצי היער, הוא מבחין לפתע בקוף גדול, ורגעים אחדים לאחר מכן מנצנץ רעיון במוחו. הוא קורא לקוף ואומר לו: "אתה יודע שיש בינינו איזשהו

דמיון? ... "לא שמעתי על כך מעולם" - אומר הקוף - "אבל מה העניין?" "הסתבכתי" - משיב לו האדם - "אולי תוכל להראות לי את הדרך החוצה?" "אין בעיה" - ענה הקוף, והשנים החלו ללכת בסבך העצים.

לא חולף זמן רב, ולפתע נשמעת שאגה אדירה של אריה. כעבור רגעים אחדים הם מבחינים באריה אימתני רץ לכיוונם. האדם החוויר כסיד, אולם הקוף לא איבד את עשתונותו. הוא עזר לאדם לטפס על העץ הקרוב שהיה שם ואמר לו: "אל דאגה, לכאן הוא לא יגיע"... האריה העומד למטה התנפל על הגזע ואיים בקול מבשר רעות: "אני רעב, לא אוזן מפה עד שאחד מכם ירד"... "אל תדאג" - מניח הקוף יד על האיש הרועד מפחד - "הכל יהיה בסדר".

הזמן חלף באטיות מרגיזה, שעה ועוד שעה... הלילה ירד, והקוף פנה אל האדם - "כעת לילה, עלינו לערוך תורנות שינה, מי יהיה הראשון שישן?". "לך לישון" - אומר האדם - "אני אשאר לשמור, בין כה וכה לא אצליח להרדם מהפחד". והקוף נתלה בזנבו על אחד העצים ונרדם. נותר לו האדם לבדו עם הארי שמתחתיו, מי יודע עד מתי אהיה תקוע כאן, כמו עלה לעץ? הרהר בתסכול.

לפתע עלתה בו מחשבה כלשהי: אני אדם, והוא, בסך הכל, קוף... האריה אמר שהוא רוצה אחד משנינו, אם כן - מי חשוב יותר? הוא עיבד לאט לאט את הרעיון, ואז נתן לקוף מכה חזקה והעיף אותו מהעץ... הקוף התעורר בבת אחת, וברגע האחרון נתפס באחד הענפים וניצל מלועו הפעור של האריה. כעת לא ידע האדם היכן לקבור את עצמו ברוב בושה... מה יעשה? הוא לא העז להרים את עיניו אל הקוף, מצילו היקר, אשר הוא השיב לו רעה תחת טובה... בליט ברירה חיבק את הענף שעליו ישב ונרדם.

שעות אחדות לאחר מכן, העיר אותו הקוף ואמר לו: "קום, האריה הלך"... הוא עזר לו לרדת למטה, והראה לו את הדרך לצאת מן היער הנורא ולהגיע לישוב בני אדם. מתחיל האדם ללכת, וכעבור רגעים ספורים הוא חש בטפיחה על גופו. הוא מסתובב לאטו, הקוף עומד שם ואומר לו: "עשה לי טובה, ידידי, כשאתה מגיע לשם, אל תספר לאף אחד שיש בינינו דמיון..."

כזה הוא האדם, מחד גיסא הוא נזר הבריאה ותפארתה, ומאידך גיסא - מידותיו הרעות עלולות להפוך אותו לגרוע ולפחות בין בעלי החיים.

טעמי מצות צרעת הבגד והבית

כתב בספר החינוך (מצוה קע"ב) בענין נגעי בגדים: משרשי המצוה, שרצה האל ברוך הוא בטובו הגדול לייסרנו כאשר ייסר איש את בנו, כי זה הענין איננו בטבע, אבל מופת הוא באומה הקדושה, למען ילמדו ויקחו מוסר בהשתנות הכלים המיוחדים לתשמישם, והם הבגדים של צמר ופשתים, כי בהם רוב תשמיש בני אדם, וישונו מתוך כך מדרכם הרעה טרם תזרח הצרעת גם בגופם.

והמשיך (מצוה קע"ז) וכתב עוד בענין נגעי בתים: וזה הענין של צרעת ההוה באבנים, שמעתי שאיננו דבר טבעי, אבל הוא ענין מופתי יבוא לפעמים לבתי ישראל להזכירם, כי מאהבת השם אותם, יודיעם מוסר במה שהוא חוץ לגופם, כדי שיחזרו בתשובה טרם יתחייבו לענוש אותם בגופם. וכן היה הענין, שאם לא עשה תשובה יתפשט הנגע גם בבגדיו, לא הרגיש עדיין, יתפשט ח"ו גם בגופו.

וא"כ ג' מיני נגעים הם: א. נגעי הגוף בעור האדם. ב. נגעי בגדים. ג. נגעי בתים.

ובגמרא (ערכין טז.) אמרינן אמר רבי יוחנן על שבעה דברים נגעים באים: א. על לשון הרע. ב. על שפיכות דמים. ג. על שבועת שוא. ד. על גילוי עריות. ה. על גסות הרוח. ו. על הגזל. ז. על צרות עין. ע"כ.

ומובא בספרים שהם כנגד שבעה שמות שיש לנגעים: א. שאת - כנגד שבועת שוא, שנאמר (שמות כ, ז) "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא" ['תשא' אותיות 'שאת']. ב. ספחת - כנגד גזל, שמספח אליו ממון חברו. ג. בהרת - כנגד לשון הרע, שמלבין פניו ברבים. ד. שחין - כנגד שפיכות דמים, שהורג ע"י חימום לבו. ה. מכוות אש - כנגד גילוי עריות, כמו שכתוב (משלי ו, כח-כט) "אם יהלך איש על גחלים ורגליו לא תכוונה. כן הבא על אשת רעהו" וגו'. ו. נגע הראש - כנגד גסות הרוח, שהוא נשיאות ראש. ז. נגע הזקן - כנגד צרות עין, זו הקנאה שמקנא בכבוד חבריו ושומר כבוד לעצמו, ולכן בא לו נגע בזקן, כמו שאמרו (שבת קנב.) "הדרת פנים - זקן".

ואם-כן, לפי הנגע שבא לאדם - צריך שיתבונן במעשיו ויראה מחמת מה בא לו אותו מין של צרעת, וכך יתקן אשר פגם. וכותב ה"כלי יקר", כי מה שכתוב: "יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו", יש לבאר כך: ראשו - בא לכפר על גסות הרוח. זקנו - בא לכפר על פיו שדיבר לשון הרע. עיניו - בא לכפר על צרות עין.

והנה, מכיון שאחד מן הדברים המביאים את הצרעת - הוא העוון החמור של "לשון הרע", ואומנותו של האדם בעולם הזה שיעשה עצמו כאלם. וזה עתה בחג הפסח, אחד הסימנים הוא כרפ"ס - שהוא ר"ת: כלל ראשון פה סגור, וכמו שאמר החכם מכל אדם (משלי כא, כג): שומר פיו ולשונו שומר מצוות נפשו. אל תקרי 'צרות', אלא מ'צרעת' נפשו, כי אע"פ שבימינו לא רואים את הצרעת בגופו של האדם, בכל זאת היא באה ונדבקת בנפשו של האדם רחמנא ליצלן. ואמר שומר "פיו ולשונו", פיו - הוא רמז שלא לאכול מאכלות אסורות המוזכר בפרשה הקודמת, ולשונו - הוא ענין הפרשה שלנו, שהוא הזהירות מאיסור לשון הרע המביא את הצרעת, ה' יצלנו.

"או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא אל הפה, וראו הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר הפה את הנגע טהור הוא" (יג, טז-יז)

משל נפלא מרבנו יוסף חיים

בספר "עוד יוסף חי" לראש גולת אריאל רבנו יוסף חיים זצ"ל, הביא על פסוק זה בפרשתנו בענייני נגעים רעיון נפלא וזת"ד: ידוע הוא, שהשטן אינו מקטרג ביום הכיפורים, ובמקום לשון הרע הוא מדבר בלשון טוב שבחים על ישראל. ולכן אמר הקב"ה לשלח שער לעזאזל שהוא חלק השטן, כדי שיהפך מרע לטוב, ואז נשא השעיר עליו את כל עונותם.

וחקרת, למה צוה השם יתברך לתת לשטן כשוחד את השעיר? הלא הקב"ה יודע האמת אם שבחים אלו ראויים לישראל אם לאו, וכבר נתן ה' לישראל את יום הכיפורים למחילה ולסליחה ולכפרה, וא"כ אפילו יישאר השטן צועק ומקטרג, לא יריע ולא ישחית, מאחר והקב"ה סולח עונות ישראל באותו יום, ומי יאמר לו מה תעשה. ונסביר ע"פ משל: מעשה במלך שהיה מהלך במרכבתו עם משנהו היהודי, ותמיד כשעברו בשוק, עמד שם איש שונא ישראל שהיה מחרף ומגדף את היהודים. שמע המלך וחתמו בערה בו, וצוה את המשנה היהודי לקחת את האיש המקלל ולחתוך לו לשונו. לקח המשנה היהודי את המקלל, ונתן לו מתנות רבות. והנה פעם אחרת, כשעבר המלך עם המשנה בשוק, שמע את המקטרג כשהוא משבח את המשנה למלך ומעטיר עליו ברכות. אמר לו המלך למשנה: הלא צויתך לחתוך לו לשונו?! אמר לו המשנה: אמנם חתכתי את לשונו הרעה ושמתיו לו לשון אחרת טובה הימנה...

וזהו שכתב: או כי ישוב הבשר החי, כלומר איש ישראל הנקרא 'בשר החי' ישוב בתשובה, ונהפך על ידי כך העון ללבן, ככתוב (ישעיה א, יח) "כשלג ילבינו". ואז "ובא אל הכהן" - הוא מיכאל שר החסד שנקרא כהן במקדש של מעלה, "וראהו הכהן" - מרצהו ומלמד עליו זכות. "וטהר הכהן" - הוא מיכאל, "את הנגע" - שיהיה נקי מאותם העונות, כי ישא השעיר עליו את עונות בית ישראל, וגבר ישראל.

"והתגלח" (יג, לג)

אמצע התורה באותיות ובתיבות

כתב רבנו אלעזר מגרמייזא ז"ל: ג' דוהתגלח גדולה, והיא רומזת לגמילות חסדים. לומר, שגדולה גמילות חסדים ששקולה כנגד כל התורה, שכן ג' דוהתגלח היא אמצע התורה בפסוקים, ו"דרש דרש" (ויקרא י, טז) הוא אמצע התורה בתיבות. וזהו: ג' [של והתגלח] ד' [של דרוש דרש] - גומ"ל דלי"ם (שבת קד), ושקול הוא ככל התורה שלפניה ושלאחריה. והסיבה לכך שזה נכתב דוקא בפרשת נגעים, הוא משום שהנגעים באים על צרות עין ועין רעה, ולפי שזה לא רצה לגמול חסד בכליו, לפיכך 'ופנו את הבית'. עכ"ל.

"וְאִישׁ כִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ קִרְחַת הוּא טָהוֹר הוּא" (יג, מ)

מדוע לא מוזכרת אשה בקרחת

כתב החזקוני: לא הזכיר קרח באשה, לפי שאין ראשה נקרה.

"וְהִצְרֹעַ אֲשֶׁר בוֹ הִנֵּנֶנּוּ וְכוּ' וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" (יג, מה)

הפוסל - במומו פוסל

יסוד גדול אומר השל"ה הקדוש (דרך חיים ותוכחות מוסר, תזריע אות ו): "וטמא" - אדם שמוצא כל הזמן טומאות וחסרונות אצל אחרים, אזי "טמא יקרא" - סימן שהוא עצמו טמא! כי כבר חז"ל הקדושים הורו לנו (קידושין ע). - "כל הפוסל, במומו פוסל"!!!

באותו סגנון, אפשר לפרש את מאמר חז"ל (בבא קמא פ"ג משנה יא, ועוד): "המוציא מחבירו עליו הראיה". כי "המוציא מחבירו" - אדם המתעסק למצוא כל היום חסרונות ובעיות אצל אנשים, "עליו הראיה" - זו ראייה עליו בעצמו, שהוא מלא באותם המומים שמנסה למצוא בזולת!...

מאמרי הפרשה

פרשת מצורע

"זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והנבא אל הכהן" (יד, א-ב)

נגעים באים על לשון הרע

ארז"ל (ערכין טו): אמר רבי יוסי בן זמרא: כל המספר לשון הרע, נגעים באים עליו. אמר ריש לקיש מאי דכתיב: זאת תהיה תורת המצורע - זאת תורתו של מוציא שם רע. והנה, תיבת צרע"ת עם הכולל, עולה גימטריא: "על לשון הרע". וכן ר"ת המצר"ע - המספר רע מקבל צרעת.

והטעם שהמדבר לשון הרע לוקה בצרעת, הוא כי כשם שאם סיפר ויצא דיבור מפיו, אינו יכול לחזור בו ואין לו תקנה, שהרי כבר יצא הקול בעולם ואי אפשר להחזיר את הדיבור, כן הצרעת אין לה תקנה, וכמו שהיה אצל נעמן שנלאו הרופאים מלרפאותו, ולכן נקראת "צרעת" - "צרה רעה", שאין לה תקנה. (מוסר חכמים)

המספר לשון הרע מעביר את מצוותיו לחברו

לכאורה צריכים לדקדק ולהבין, מהו הלשון זאת תהיה "תורת" המצורע, ומדוע לא אמר: זאת תהיה "כפרת" המצורע? **ובספר** 'פרדס יוסף' מובא הסבר נאה לכך (וכן כתב הכתנות אור' לבעל 'הפנים מאירות' פרשת חיי שרה בשם רבינו ישעיה וכן פירש מו"ר הבן איש חי ז"ל): איתא בספר חובת הלבבות (שער הכניעה פ"ז), שכל המדבר לשון הרע, ניטלים ממנו המצוות ומועברים לאותו האיש שדיברו עליו לשון הרע, והמדבר - נוטל עוונותיו של חברו. ולפי זה מובן, כי זהו שנאמר: "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו", כי דווקא ביום שמטהר את עצמו ועושה תשובה, אזי נחשבת התורה שקיים ל"תורתו", אבל עד עכשיו, נחשבה תורתו לתורת חברו, זה שדיבר עליו לשון הרע!...

מסופר, כי בתקופה מסוימת, נפוצו בעיר קראקא שמועות כוזבות, היה זה לשון הרע ורכילות על רבה של העיר. וכדרך העולם, השקרים הגיעו גם לבתי מרוח וליושבי קרנות... עד שהיה לשיחה בפי כל. כשנודע הדבר לרבה של העיר, הוציא הודעה, כי ברצונו לדבר לפני כל אנשי העיר בשבת לאחר התפילה. ואכן, לאחר התפילה קם רבה של העיר ואמר: דוד המלך אומר בתהלים (סט, יג): "ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר". ולכאורה תמוה, על שום מה נתלה דווקא ב"יושבי שער ושותי שכר", וכי אילו היו המספרים לשון הרע - צדיקים, האם היתה דעתו נוחה יותר בכך? אלא ההסבר הוא, שאכן זו היתה טענתו של דוד המלך: לו היו חכמים וצדיקים מלעיזים עלי, לכל הפחות הייתי יורש את מעשיהם הטובים, את תורתם ומצוותיהם, והיה שכרי רב. אבל עתה, כשריקים ופוחזים, יושבי קרנות ושותי שכר מוציאים עלי דיבה, הרי אני יוצא בשן ועין... אין לי, לא עולם הזה ולא עולם הבא.

ואיתא בספר חסידים (כן הביא בעל הכתנות אור, אך לא נמצא. וישנו בספר חובת הלבבות שער הכניעה פ"ז בשם אחד מן החסידים), פעם אחת מת צדיק והראו לו מצוות שלא עשה מעולם, ואמרו לו: אף על פי שלא עשית מצוות אלו, אותן בני אדם שדברו עליך לשון הרע - עשו מצוות אלו ונטלו מהם ונתנו לך. וכתב בעל הכתנות אור, כי כאמור, זה היה מתאונן דוד "ישיחו בי יושבי שער" - היינו אדם ריקם מן המצוות, כי אילו היו מלאים מצוות היה לי הרבה מצוות ליטול מהם ודפח"ח.

ובספר 'וידבר משה' (סוף פרשת מצורע) פירש בזה בשם הצדיק 'רבי אהרן מירושלים' את דברי דוד המלך ע"ה (תהלים לט, ט): "חרפת נבל אל תשימני", כי הנבל שאין בו לחלוחית מצוה, מה תועלת אם ידבר עליו? ולכן אמר:

חרפת נבל - שאיני יכול ליקח ממנו זכויות, אל תשימני. כי אם היה מדבר עלי תלמיד חכם, אזי לכל הפחות יעברו אלי המצוות והתורה שלו.

וכבר אמרו להמשיל את ענין השתיקה, לחמור אחד שהיה מתהלך בלב יער, ואחותו צינה גדולה, שהרי (שבת נג.) 'חמרא אפילו בתקופת תמוז קרירא ליה', פשפש ומצא עור של ארי מת שהפשיטוהו הציידים, התעטף בו החמור לחמם את עצמותיו. אדהכי והכי, ראו כל חיות היער כי אריה 'חדש' מתהלך בקרב מחניהם, שכן גבהו של חמור היה גבוה מן האריה, ואילו פניו - פני אריה. ויחדרו איש אל אחיו ויאמרו: מה זאת עשה אלוקים לנו? חיה מאויימת, אשר מי יודע אם לא נהיה בקרוב טרף לשיניה. ביותר אחזה החרדה את האריה - מי יודע אם 'אריה' זה ישיג את גבולו...

מיד הוכרז על 'אסיפת חירום' - איש בל יעדר. באותה אסיפה הועלו כמה וכמה עצות אשר נדחו על הסף, לגודל הסכנה הרבה הנשקפת לחיי כל חיות היער. עד שפתח השועל ואמר: תנו לי שהות מה ואחזור אליכם... ויקח השועל כמה חלוקי אבנים קטנות בידיו, והחל להתקרב לצד האריה החדש, וכבר בעודו עומד במרחק מה בחשש ובפחד, השליך את אחת מהאבנים לכיוונו של האריה. ואכן, 'אריה' זה שלא היה אלא 'חמור' גדול מבטן ומלידה, הגיב מיד בנעירת חמור... כשמוע החיות כי קולו כקול החמור, הבינו את אשר לפניהם, ומיד ניגש אליו האריה האמיתי, ועשאוהו גל של עצמות.

עתה בינה זאת, לו היה החמור הלזה עוצר בעצמו, ואינו ממחר לקרוא בקול גדול בשעה שזרקו עליו אבנים - הרי היו כל חיות היער מפחדים ומרתתים ממנו עד עצם היום הזה, ואת כל זה הפסיד בהשמעת קולו ברגע אחד. והלקח הוא, כי ב'השמעת קול' עלול האדם להפסיד ח'ו הרבה, כי אם ישתוק ויעצור בעצמו מלדבר, הרי יישאר משומר מן המזיקים, ויזכה לרב טוב הצפון לכל מי ששומר פיו ולשונו.

חומר עוון לשון הרע

ידוע מה שאמרו המקובלים, כי המדבר לשון הרע מתגלגל בכלב נובח בר-מינן. ורמזו זה על הפסוק (במדבר לב, מב) ויקרא לה נובח, שמי שקורא ומדבר מדבר לשון הרע שהוא ר"ת "לה" מתגלגל בכלב נובח. כמו שכתוב (ישעיה נו, יא) "והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה", כי יש בתוכם נפש שדיברה לשון הרע, ולכן לא ידעו שבעה, כי אין להם מזונות ופרנסה כמו הכלב שנובח שרוצה לאכול. וגם רמז יש בשמו, שהקלי' של הכלב הוא "בלאדן", אותיות "בל-אדון" לרמז שהוא כופר בעיקר.

וגם ר"ת: לה נובח בשמו הוא נב"ל. כי המדבר לשון הרע הוא נב"ל, והוא בגימטריא: אלהים. לרמז, שמידת הדין מתוחה עליו ה' ירחם. ואם נשמר הוא בלשונו, הרי הוא חס"ד, שהוא גימטריא נב"ל והופך את הדינים לחסדים וכולו הפך לב"ן שהם החסדים ובה טהור הוא. (מראית העין מכות דף כג)

אומנותו של נחש

וכתב הגאון חיד"א (אהבת דוד דרוש ד), כי מצא בכתב יד קדמון, שהעגל שעשו במדבר היתה לו צורת שור וחמור, חציו שור וחציו חמור. ואז שלט בהם הנחש, שהוא ר"ת: נחש חמור שור. ולכן, מי שתופס אומנותו של הנחש שמדבר לשון הרע, לוקה בצרעת שהיא גימטריא: "שור חמור". ואומר הזוהר הקדוש (זוהר חדש עח:), כי זהו מה שאמרה התורה (דברים כב, י) לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, כי מהטומאה הגדולה שלהם יוצאת קליפה קשה מאוד, והיא נקראת "כלב". ואותיות אמצעיות של שו"ר וחמו"ר, הם גימטריא: כלב. עכת"ד

ובמדרש (ויקרא רבה פרשת אמור פרשה כו סימן ב), איתא שאלו את הנחש: מהיכן אתה נושך? אמר: מבין השיניים. ותמוה הדבר, וכי איך נושך? הלא בוודאי הוא מבין השיניים, ומהי השאלה מעיקרא? אלא יש לומר, שאם תשים את האותיות 'שטן' מתחת אותיות 'נחש' כזה:

נ ח ש

ש ט ן

עולה, כי ב' האותיות הראשונות הם: "שן", וגם ב' האותיות האחרונות הם: "שן", ואילו ב' האותיות האמצעיות הם "חט". וזה ביאור המדרש, ששאלו את הנחש איזו זכות יש לך לנשך את האדם, ומהי העילה לך? אמר להם: מבין השיניים, לרמז שסיבת הנשיכה היא בגלל חטאי הלשון. (בן יהודע שבת סג.)

נענש בגחלי רתמים הבורעים למשך שנה

הקב"ה נתן את הפה ואת הלשון ללמוד תורה, ואם לא לומד תורה ומדבר לשון הרע, מאכילים אותו ח"ו גחלי רתמים. וידוע, כי גחלי רתמים בוערים במשך שנה, כפי המסופר על אב ובנו שהלכו ביער, והדליקו מדורה מעצי רתמים וחזרו לביתם. לאחר שנה, עברו שוב באותו יער ומצאו שהמדורה עדיין בוערת.

ופירש האלשיך הקדוש (תהלים קכ, ד) על פי זה, את כוונת הפסוק (שם): "חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים", שהלשון הרע כוחו כל-כך גדול, עד שאפילו אם שמע לפני שנה, ואפילו לפני עשר שנים על פלוני שהוא עצל, והוא יראה אותו לאחר עשר שנים שהוא זריז, בכל זאת נשאר אצלו הרושם שהוא עצל, כי הגחלים של הלשון הרע הישן, עדיין בוערים בקרבו.

המדבר לשון הרע - מזיק לעצמו

יש לתת טעם לשבח מדוע לוקה המספר לשון הרע בנגע הצרעת, לרמז לאדם שילמד לקח מנגע הצרעת: כשם שהנגוע בצרעת ירבה לחכך את עצמו עוד ועוד, ולרגע נראה לו שמיטיב לעצמו ומרגיע את כאבו, אבל באמת אינו אלא גורע לעצמו, וככל שירבה להתחכך - יזיק לעצמו יותר ויותר. כיוצא בזה ממש - המדבר לשון הרע, נדמה לו שבדיבוריו הרעים על חברו ירוויח לעצמו, אך באמת אינו אלא כמתחכך בבשרו שאינו מועיל, אלא מזיק לעצמו.

מות וחיים ביד הלשון

עוד מצינו במדרש (ויקרא רבה, בהר פרשה לג, א) מעשה ברבן שמעון בן גמליאל שאמר לטבי עבדו: צא וקנה לי מזון טוב מן השוק. יצא וקנה לו לשון. אמר לו: צא קנה לי מזון רע מן השוק. יצא, קנה לו לשון. אמר לו: מה זה, שכאשר אני אומר לך קנה לי מזון טוב אתה קונה לי לשון, וכאשר אני אומר לך קנה לי מזון רע אתה קונה לי לשון? אמר לו: ממנו הטוב וממנו הרע, כאשר הוא טוב - אין טוב ממנו, וכאשר הוא רע - אין רע ממנו. וזהו שכתוב (משלי יח, כא) "מות וחיים ביד הלשון".

ובמדרש שוחר טוב (תהלים לט) מובא מעשה היה במלך פרס שחלה, אמרו לו הרופאים: אין לך רפואה עד שיביאו לך חלב לביאה, ונעשה לך ממנו רפואה. ענה אחד ואמר: אם רצונך אדוני המלך, תן לי עשר עזים ואביא חלב לביאה. אמר המלך לעבדיו שיתנו לו. הלך לגוב האריות, והיתה שם לביאה אחת מינקת גוריה. ביום הראשון עמד מרחוק, השליך לה עז אחד ואכלה. ביום השני, התקרב אליה מעט והשליך עז אחרת, וכן עשה יום אחר יום עד שהיה משחק עמה ולקח מחלבה, וחזר לדרכו.

כשהיה בחצי הדרך, ראה בחלום איך שהיו אבריו מתריסין זה עם זה. הרגלים אומרות: אין בכל האברים דומים לנו, אם לא הלכנו אנו, לא היה יכול לקחת את החלב. הידיים אומרות: אין כמותנו, אם לא היינו עושים בידנו, לא היה יוצא כלום. הלב אומר: אם לא נתתי את העצה, מה הועלתם כולכם. ענתה הלשון ואמרה: אם לא אני שדברתי הדבר אל המלך, מה היה מועיל כל מעשיכם. השיבו לה כל האברים: איך לא יראת להדמות אלינו? והרי את שרויה במקום חושך, ואפילו אין בך עצם כמו בשאר האברים. אמרה להם: היום אתם תודו ותאמרו שאני שולטת עליכם.

התעורר האיש משנתו, ושמר את הדברים בלבו. הלך אל המלך, אמר לו: אדוני המלך, הילך חלב כלבתא. קצף המלך: והלא ציוויתי אותך להביא לי חלב לביאה? וצווה המלך לתלותו. בעודו הולך לגרדום, התחילו האברים לבכות. אמרה להם הלשון: לא אמרתי אליכם שאין בכם ממש? אם אני מצלת אתכם, האם תודו שאני שולטת עליכם? אמרו לה: הן. מיד אמר האיש לתליין: השיבני אל המלך, אולי אוכל להבהיר את דברי. השיבוהו למלך, אמר לו: אדוני המלך, למה צוית לתלותי? אמר לו: והלא אמרת שהבאת לי חלב כלבתא. אמר לו: ומה איכפת לך, תנסה ותראה שתהיה לך רפואה, ועוד, גם הלביאה - כלבתא קוראים לה. ואכן, לקח המלך ממנה ונסה אותה, ומצאה חלב לביאה. אמרו האברים ללשון: הרי אנו מודים לך. וזה שאומר, מוות וחיים ביד הלשון. ע"כ.

מעשה דואג האדומי ונוב עיר הכהנים

ובא וראה כמה גדול חומר עוון המספר לשון הרע, שבשעה שברח דוד והגיע לנוב עיר הכהנים, היה שם דואג האדומי. שאלו את דוד: לחם הפנים מהו שידחה את השבת? אמר להם: סידורו דוחה את השבת, ולא לישתו ולא עריכתו דוחים את השבת. אמר דואג: מי הוא זה שבא להורות לפני? אמרו לו: דוד בן ישי הוא. וירא כי נתן אחימלך הכהן הגדול לדוד צידה לדרך וחרב, וגם שאל לו באורים ותומים. ויבוא אל שאול ויאמר אליו: מרדו בך כהני נוב. וישאלהו המלך: מדוע זה תדבר כדברים האלה? ויען דואג: עברו הכהנים על ההלכה האומרת כי אין לשאול באורים ותומים כי

אם למלך לבדו, וישאלו לדוד באורים ותומים. ויקצוף המלך מאוד ותבער בו חמתו. ויאמרו לו אבנר ועמשא: לא כן היא ההלכה, אלא שואלים למלך ולבית דין ולמי שצורך ציבור בו, ודוד - צורך הציבור היה בו, ולמה זה המלך תרגו על הכהנים אשר הורגלו לשאול באורים ותומים בשביל דוד?

כשמוע שאול את הדברים הללו, וישאל את הסנהדרין, ויאמרו לו ככל אשר הורוהו אבנר ועמשא. ולא שמע דואג אליהם, ושיכנע את שאול כי טעות היא בידי הסנהדרין, וכי הוא לבדו יודע את ההלכה. וישלח המלך לקרוא לאחימלך ולכל הכהנים אשר בנוב, ויבואו כולם אליו. ויאמר שאול: שמע נא בן אחיטוב, למה קשרתם עלי אתה ובן ישי בתתך לו לחם וחרב ושאלו לו באלהים? ויען אחימלך ויאמר: היש למלך בכל עבדיו אדם נאמן כדוד, ומדוע זה אמנע ממנו דברי אלהים? והרי לא מהיום ושאל אני עבדו באורים ותומים. ויקצוף שאול מאוד על אחימלך ויאמר לו: בן מוות אתה! הן כמו פיך אמרת כי שאלת לדוד פעמים רבות באורים ותומים, לכן מות תמות אתה ובית אביך. ויצו שאול את אבנר ועמשא: סובו והמיתו את אחימלך ואחיו הכהנים, כי עשו יד אחת עם דוד ולא גלו אזני, כי בורח הוא מפני. ולא רצו עבדי המלך לפגוע בכהנים, ויפן המלך לדואג ויאמר אליו: אתה הכית את הכהנים בלשונך, הכם עתה בחרב. כאשר אמר שאול את הדברים האלו, יצאה בת קול ותאמר: אל תרשע הרבה. ויהרוג דואג האדומי את כהני נוב שמונים וחמשה איש במספר, ולא חס על אחד מהם, ויפגע אף בטף ובנשים, בסוסים ובחמורים ובשוורים, את כולם הכה לפי חרב.

עונשו של דואג האדומי

אמר דוד לדואג: אתה, גבור ועשיר וראש לסנהדרין, מתעסק ברעה הזאת ואומר לשון הרע? למה עשית כן? לבסוף, רצה דואג להרוג גם את דוד ואמר שהוא מורד במלכות. אמר הקב"ה מתורתי אתה מורד? סופך ללקות על ידי התורה. ואכן לבסוף הרגו אותו תלמידיו על שהיה מטהר הטמא ומטמא הטהור. (אוצר אגדות נ"ך חלק א' פרק חמישי אות י"א)

ובגמ' (סנהדרין קו): אמרין, אמר ר' אמי לא מת דואג עד ששכח תלמודו. ור' אשי אמר, נצטרע. ואמר רבי יוחנן: שלשה מלאכי חבלה נודמנו לדואג, אחד ששיכח תלמודו, אחד ששרף נשמתו, ואחד שפיזר עפרו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ותניא, כל שנותניו של דואג לא היו אלא שלשים וארבע.

והנה, הגם שדואג האדומי הוא היה החוטא בכך שדיבר לשון הרע על דוד, ודוד אף לא היה הגורם, אלא היה נרדף מצד שאול, אך אעפ"כ הייתה תביעה על דוד, וכמאמרם (ערכין טו): במערבא אמרו, לשון הורגת שלשה, לאומרו, למקבלו ולאומרין עליו. ולכן עונש גדול נענש על זה, או שיכלה זרעו או שימסר ביד אויב, וקיבל על עצמו לימסר ביד אויב וכך היה. הרי מבואר, כמה חמור הוא איסור סיפור לשון הרע, ואין אדם שיודע מה יהיו תוצאותיו.

מי האיש החפץ חיים?

ובמדרש (ויקרא רבה, מצורע פט"ז ס"ב) מסופר: מעשה ברוכל שהיה מחזר בעיריות שהיו סמוכות לציפורי, והיה מכריו: מי רוצה לקנות סם חיים שיאריך ימיו? שמע אותו רבי ינאי ואמר לו: בא אצלי ותמכור לי מהסם הזה. אמר לו הרוכל: לא אתה זקוק לזה ולא אלו הדומים לך. אך מכיון שהפציר בו, עלה אצלו והוציא לו ספר תהלים, והראה לו את הפסוק: מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע. אמר רבי ינאי: כל ימי הייתי קורא את הפסוק הזה, ולא ידעתי פשוטו, עד שבא רוכל זה והודיעני - מי האיש החפץ חיים.

והנה צריך להבין, מה היה קשה לרבי ינאי על הפסוק שלא הבין עד כה, עד שבא הרוכל הזה? ומה הוסיף לו הרוכל? **ויש** לומר, כי אותו רוכל שהיה מוכר כל מיני סמים לרפואה, הוכיח להם לבריות שגם שמירת הלשון מהווה רפואה יעילה, הנותנת בריאות וחיים. שכן על ידי כך מונע עצמו מכל מיני מריבות, שנאות, התרגזויות ותככים, שהם דברים המזיקים לבריאותו של אדם, מרופפים את עצביו, ומקצרים את ימיו.

כששמע רבי ינאי את כל זאת, התפעל ואמר כי תמיד היה מפרש את הפסוק: מי האיש החפץ חיים - שהכוונה היא לחיי העולם הבא, שם מקבל אדם שכר רב בעד שמירת הלשון. אך לא עלה על דעתו שהדבר אמור גם לגבי החיים היומיומיים בעולם הזה, עד שבא אותו רוכל ופרסם את הדבר בין הבריות, כי שמירת הלשון איננה מצוה שמתן שכרה הוא בעולם הבא, אלא היא מהווה גם רפואה פשוטה לבריאותו של האדם ונותנת לו חיים, מאחר שעל ידה הוא מונע מעצמו התרגזויות וכדומה, ההורסים את בריאות האדם ומקצרים את ימיו.

ה' יזכנו לשמור על הפה ולהינצל מעון לשון הרע, ויגאלנו גאולה שלמה במהרה בימינו אמן. (ע"פ כוכב מיעקב למגיד מדובנא, הפרשת פרשת תזריע)

ההכנעה בכוחה לבטל גזירות

בספר "חפץ חיים" על התורה בפרשת תזריע, על הפסוק (ויקרא יג, יג) כלו הפך לבן טהור הוא כתב בזו הלשון: והנה, מכיון ששיער לבן סימן טומאה הוא מגזירת הכתוב, (עיין רש"י על הכתוב וראהו הכהן וטמא אותו), צריכים לבאר, מדוע כשכולו הפך לבן טהור הוא? אמנם, אחרי התבוננות אפשר ללמוד מזה, עד כמה מתועבת לפני הקב"ה מדת הגאווה, ועד כמה רצויה לפניו ההכנעה והענוה.

הנה, מצינו באחאב מלך ישראל (מלכים א כא, יט) כי השם יתברך אמר לאליהו שירד לקראת אחאב לאמר לו בשם ה': במקום אשר לקקו הכלבים את דם נבות ילקקו הכלבים את דמך גם אתה. ואף על פי כן, מכיון שקרע אחאב את בגדיו ושם שק על בשרו והתעסק בתענית, אמר ה' אל אליהו (שם, כט): הראית כי נכנע אחאב מלפני, יען כי נכנע מפני לא אביא הרעב בימיו.

ראיה ברורה יש להביא מכאן, כי ההכנעה יש בכוחה להעביר גזרת מות, ואפילו נגזרה מפי הקב"ה בעצמו, ומכל שכן שיש בכוחה לאחר את הגזרה לזמן רב.

והנה ידוע מאמרם ז"ל (ערכין טו:): שהנגעים באים על עון לשון הרע, שנאמר (תהלים קא, ה): מלשני רעהו אותו אצמית, וכתב התם (ויקרא כה, כג) לצמיתות, ומתרגמינן: לחלוטין. אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (ויקרא יד, ב) זאת תהיה תורת המצורע? זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע.

והנה, עונש המצורע פירש הכתוב בדד ישב מחוץ למחנה מושבו. וכן שלא יהיו טמאים יושבים עמו, וכל זה כדי שיביאהו לידי הרהור תשובה על חטאו הגדול, ולבבו יכנע ושב ורפא לו. אולם לכל זה זקוק המצורע בעת שעדיין לא הפך כל בשרו לצרעת, ורק נראה הנגע זעיר פה זעיר שם, אזי עדיין יוכל המצורע לחשוב, אולי מקרה הוא בלתי טהור, ויכבד לבו ולא ישוב מחטאו. ועל כן ציותה התורה לעונשו ולשלחו חוץ לשלש מחנות, ויועיל השלוח והישיבה בבדידות בצירוף הצרעת החלקית לטהרו מחטאיו, וישכיל ויבין כי מאת ה' היתה זאת לו. אבל מכיון שפשתה הצרעת בכל גופו וכסתו מכף רגליו ועד ראשו ואין בו מתום, כבר נשבר לבו בקרבו, עד כדי כך שכבר אינו זקוק לשלוח. אדם שכזה, שלקה בכל גופו, כבר לא יחשוב אולי מקרה הוא, ונכנע לפני הקב"ה באותה מדה שאחאב מלך ישראל נכנע. ועל כן גזרה התורה, כולו הפך לבן טהור הוא, כלומר אינו זקוק עוד לעונש אחר, והכנעתו כפרתו. ע"כ.

ושמעתי מפי הרב חיים עזרא פרחיה הכהן זצ"ל לבאר, "כולו הפך" - אם את מילת 'כלו' תהפוך, יצא: 'ולך' שהוא ר"ת: וזהבת לרעך כמוך, ואז יהיה לבן טהור הוא.

גם כשהייב לדבר - ירמוז

מצינו במעשה דוד ויהונתן, שביקש יהונתן להודיע לדוד כי שאול אביו מבקש להרגו, וכשנפגשו בשדה, העביר לו את הידיעה על ידי סימנים עם החיצים. ולכאורה מה מנע ממנו לספר לו במפורש כי חייו נתונים בסכנה, למען ידע לברוח בעוד מועד, והרי לא היה בזה לשון הרע.

אלא, למדים אנו מכך, כי אף במקום שהותר לדבר לשון הרע ורכילות, ואפילו אם מצוה לספר, חייב לצמצם ולומר רק כפי ההכרח. לפיכך, אם אפשר למסור את הידיעה למי שנזקק לה ברמו בלבד, יש לעשות כך ולא יוציא הדברים מפיו מפורש. (שולחן גבוה)

בעל לשון הרע ומוציא שם רע

כתב הרמב"ם (פרק ג' מהלכות תשובה הלכה ו'): ואלו הן שאין להם חלק לעולם הבא, אלא נכרתין ואובדין ונדונים לעולם: האפיקורסים והכופרים בתורה, והמוסרים, ובעלי לשון הרע. עכ"ל. והביא מרן ז"ל בכסף משנה בהלכות דעות (פרק ז' הלכה ב') את דברי הרמב"ם ז"ל, כי הבעלי לשון הרע הם המדברים בגנות חברו ואפילו שאומרים אמת, אבל האומר שקר זה מוציא שם רע.

וחכמי המוסר אמרו האומר על חברו שהוא עשיר ומכניס בו עין הרע, נחשב לו כאילו הרגו בידיים, וקאי ב"ארור מכה רעהו בסתר" (דברים כז, כד), ומי הוא זה ואיזה הוא אשר שמע קול דברי אלהים חיים כהרמב"ם ז"ל הנזכר, ולא תסמרנה שערות בשרו על שנדמו לאפיקורסים, ונדון בגהינם לדורי דורות, ואם לא שבנו מזה העון, הן גוענו אבדנו בזה ובבא.

אמרו ז"ל (ערכין טו:), לשון הרע שקולה כעבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים. ועוד אמרו רז"ל (שם) שכל העבירות תלויות בלשון הרע. וכתב הרב "בינה לעיתים" (עת לחשות, דרוש סד) על מאמרם ז"ל (בבא בתרא קסה.) רוב בגול

ומיעוט בעריות והכל בלשון הרע, ודקדק, למה אמרו 'רוב' בגזל ולא 'הרוב', כמו שאמרו: 'הכל' בלשון הרע? ועוד, שהיה לו לומר בתחילה המיעוט, ואחר כך הרוב, ואחר כך הכל, כפי הסדר. או יאמר: הכל וכו' ורוב וכו' ומיעוט וכו'? לזה פירש, כי רוב העבירות הן בגזל ורק אחר כך מיעוטן בעריות מלמעלה למטה, אבל הכל בלשון הרע, רוצה לומר כל העבירות תלויין בלשון הרע. וכך פירש הפסוק (תהלים לט, כ): אמרתי אשמרה דרכי מחטא בלשוני, ובוזה תהיה לי שמירה מעולה מיצר הרע עד שאלך בדרך ה', וזהו שכתב: אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי, זה יצר הרע. ומפרש הכתוב יותר: "נאלמתי דומיה", יעשה עצמו אלם. "החשתי מטוב", אפילו לעשות עמו טובה כגון שאמרו לו: "נורא בי פלניא" - אשתוק ולא אדבר, כי "חם לבי בקרבי, בהגיגי תבער אש" בי פלניא, כאלו דברתי בלשוני לשון הרע.

וזהו שכתב (קהלת ו, ז) "כל עמל אדם לפיהו". בגלל פיו שמדבר בו לשון הרע, או קורא בתורה. וזה רמז: 'פיהו' - י"ה פ"ו, כי יש בו דין (אלהים גימטריא פ"ו) ורחמים (י"ה). גם המילה 'לשון' רומזת לזה, כי ש' גימטריא 'ברחמים' (300) ו-"לון" - גימטריא פ"ו. (מוסר חכמים)

הגר"א ספג את מכותיו של הנכרי ולא פצה פה

בתקופת גלותו, שכר הגר"א עגלון יהודי עם עגלתו, על מנת לנסוע בה מעיירה אחת לשניה. בדרכו סטה הסוס לצידי הדרך הכבושה, ובפרסות רגליו דרך על ערוגות גינה הגובלת עם הדרך ופגע בהם. כאשר הבחין הנכרי בעל הגינה בנוק שנגרם לערוגותיו, מיהר אל העגלה ועצר אותה, והעגלון מיהר להסתלק. הנכרי בכעסו, פגע באדם היושב בה, הוא הגר"א, על שלא השגיח על הסוס ולא עצר בו, שלא לנטות מהדרך הכבושה.

הגר"א יכול היה לענות לו, ולומר כי לא הוא האשם אלא העגלון, שלא כיון את סוסו בדרך הישרה. אך בכל זאת החליט להימנע מכל תשובה, הנכרי שתבע שישלמו לו דמי נזקין, הוסיף להכות בו, והגר"א ספג את מכותיו של הנכרי ולא פצה פה.

לאחר זמן הסביר הגר"א, כי לא פתח את פיו להצטדק בפני הנכרי בעל הגינה, שכן אילו היה נכנס עמו בדברים ומטיל את האשמה על העגלון, היה רואה עצמו כמלשין על יהודי בפני הנכרי, שהוא עון גדול מאד. (מורשת אבות פרשת מצורע עמוד 71)

כל דיבור עושה רושם בעולמות העליונים

כתב הרב רבי אברהם אזולאי בספרו "חסד לאברהם" (מעין רביעי עין יעקב נהר יח בתחילתו) בענין זה, וזה לשונו: כל דיבור שיהיה, הן של תפלה או של תורה או הודאה, עושה רושם, וכן דבור הרע, ולכל דבור ודבור יש מלאך בפני עצמו. והנה הדבור הטוב, כולו עלייתו בסוד רוחניות אותיות הקבועות בחמשה מוצאי הפה, ומעלה הבל זה בסוד נפש האדם, וכל זה בעולם השפל. והנה עד סוף מדרגה זו עלתה הנפש ורוח ונשמה, ובהגיעה אל עולם המלאכים דהיינו לבנת הספיר - עזבה הנפש, ועלתה רוח ונשמה, ונשמה לנשמה. שאי אפשר לענייה שהיא הנפש לעלות יותר, ונשאר נפש מציאות האותיות שם. ועלתה הרוח ונשמה, ונשמה לנשמה, ונכנסו מהיכל להיכל, עד הגיעו אל היכל קודש הקדשים וכו', ובאור זה מתעטר האיש החסיד הגורם זה. עכ"ל.

ובספר מעשה למלך (מובא בספר "חפץ חיים" על התורה על הפרשה עמוד קנ"ב) כתב שהיה רגיל החפץ חיים להמשיל את כוחו של הדבור וערכו ביחס לכל המצוות, לאחד שנכנס לבית חרושת גדול, ומצא שם מאתיים ארבעים ושמונה מכונות המופעלות בתוך אולם ענקי. כאשר היטיב האיש להתבונן, ראה שבין כל המכונות ישנה מכונה אחת יוצאת דופן, עליה הושמה שמירה מעולה וקפדנית, אין לפועלים ולמבקרים רשות לגשת אליה אלא על פי רישיון מיוחד. לאחר ששאל האורח לפשר הדבר, הוסבר לו כי למכונה זו תפקיד מיוחד, כי היא מפעילה את כל שאר המכונות, ואם תארע בה תקלה, ואפילו הקטנה ביותר, תופרע המלאכה של כל שאר המכונות, והמפעל יושבת.

מאתיים ארבעים ושמונה המכונות - הינן משל לרמ"ח מצוות עשה שהוזהרנו בהן. והמכונה שעליה יש לשמור יותר מהשאר - היא כח הדבור שהוטבע באדם, כי ביד הלשון החיים והמוות. על כן צריך האיש החפץ חיים לשמור לשונו מרע, זוהי אפוא המתנה הגדולה ביותר שנתן הבורא לאדם, וחובתו היא להשגיח עליה כעל בבת עינו, ולשמור היטב פתחי פיו.

על חטא הלשון אין סנגורים

גם כח הדבור שנתייחד בו האדם מכל שאר היצורים, הוא מתנה מיוחדת במינה שזכינו בה מאת ה' יתברך. כח זה ניתן לנו כדי שנוכל להלל לה' לשבח ולפארו, ללמוד את התורה ולקיים את כל המצוות התלויות בדבור. ומה נואלו

אנשים אשר במקום להשתמש בדבור לצרכים נעלים אלו, הם מנצלים כח זה ללשון הרע, לרכילות, להלבנת פנים ולכל שאר החטאים הקשורים בדבור.

והביאו בשם הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל, שסיפר מה שאירע לאחר פטירת רבי יצחק בלזר זצ"ל, וזה לשונו: הוא ציווה שלא להספידו כלל. ואמנם רוח הבריות היתה נוחה הימנו, בפי כל חכמי העיר ירושלים ולומדיה וגם בפי כל העם, עד שהקיפוני כולם שלא להישמע לצוואתו, כמו שלא שמע הנודע ביהודה לצואת הפני יהושע. אך הגאון מרא דאתרא רבי שמואל סלאנט החזיק בדבר, ופסק שלא לזוז מצוואתו. ואנכי הייתי מפשר בזה, והספדתי הספד גדול בפניו. ואמרתי בהספדי, שהגם שציווה שלא להספידו, אמנם מצינו בתורה במותה של שרה אמנו, שהספד ובכי הם שני עניינים, כלשון הכתוב (בראשית כג, ב): לספוד לשרה ולבכותה, כי הבכי הוא על ההעדר, על האבדה שהגיעה לנו במיתתו, ומצוות ההספד היא על תלמיד חכם. נאמר בתורה (ויקרא י, ו) על נדב ואביהו בלשון: "ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'", ולא נאמר 'ספידו', על כן, אם צוה המנוח שלא להספידו נשמע אליו בזה שלא לספר שבחו כלל, אולם על שלא נבכה על העדר, לא ציווה כלל. ולאשר בחייו היה מעורר את העם למוסר ולבכי, גם עלינו לקיים היום מצות בכיה ולא הספד, והארכתי עוד בדברי מוסר עד שגעו כל העם בבכיה.

וזה היה ביום י"א מנחם אב, והיה בליל שבת קדש שלאחריו סמוך לאור הבקר, בא המנוח אצלי בחלום ואמר לי: יישר כח על שלא הגדת עלי שבח. ושאלתי ממנו: מה נעשה בדינו בעולם ההוא? ואמר לי: דין של מעלה חמור מאד שאי אפשר לשום אדם בעולם הזה לשער כלל, ובייחוד מקפידים על דברים האסורים שנדברו שלא כהוגן. ושאלתי עוד, איך עלה בדינו. והשיבני, שכל ימות החול לא הניחו לבוא אלי בחלום ולתת לי יישר כח, עד יום השבת שנתנו לו מנוחה, והניחוהו להראות אלי בחלוק, ויותר לא דבר מאומה ונעלם ממני, חלף הלך לו ולא ראיתי עוד והקיצותי.

הגאון רבי חזקיה יוסף מיישקובסקי זצ"ל הוסיף על דברי האגרת הזאת, כי שמע בעל פה מהגר"ח ברלין זצ"ל, שאחרי שאמרו לו בחלום שדין של מעלה חמור מאד, הוסיף ואמר: אמנם על תלמיד חכם יש הרבה מליצי יושר, אולם מקפידים מאד על חטא הלשון.

תלמידי הגר"א לאפיאן זצ"ל בישיבת כנסת חזקיהו זוכרים ברטט, כיצד כשהיה מספר זאת, היה שואג כארי בהתרגשות, זעקה שיצאה ממעמקי הלב: "אבל חטא הלשון נורא מאד!" וחזר ואמר: "חטא הלשון נורא מאד! נורא מאד חטא הלשון! אף אחד אינו בא להגן ולסנגר על החוטאים בחטא זה!". והיו הדברים מרטיטים את לב השומעים, והכל עמדו נפעמים לנוכח חרדת הדין ויראת החטא אשר השתקפו בהודעוועותו הגדולה ובהתרגשותו הרבה של רבנו זצ"ל. (ילקוט לקח טוב)

ואנכי תולעת ולא איש

רוב רובה של פרשיות תזריע ומצורע עוסקת בעניני נגעים ומצורעים, ואילו פרשת שמיני עוסקת ברובה בעניני מאכלות אסורות. וידוע הוא, שרוב האנשים נוהרים מלהיכשל במאכלות אסורות, משום שאדם לא מוכן לבלוע תולעת, אבל מוכן לבלוע את חברו על ידי דבור הלשון הרע עליו ח"ו.

לכן נסמכה פרשת מאכלות טמאים לעניני המצורע. ללמדך, שכשם שאתה נזהר ממאכלות טמאים - תזהר גם מלשון הרע המביא לידי צרעת. (ר' ישראל מסלנט זצ"ל)

ועל זה המליצו את הפסוק בתהלים (תהלים כב, ז): "ואנכי תולעת ולא איש", אמר דוד המלך ע"ה תחשבו שאני תולעת, ואז לא תבלעוני חי.

לא טוב לאדם שיהיו לו שתי פיות

מוזבא בחז"ל (ירושלמי ברכות פ"א), אמר רבי שמעון בר יוחאי: אם הייתי עומד על הר סיני בזמן שניתנה התורה לישראל, הייתי מבקש מהקב"ה שיברא לאדם שתי פיות - בפה אחד ידבר תורה ותפילה, ובפה השני יאכל וידבר דברי חולין, כי איך אפשר לדבר דברי תורה באותו הפה שמדברים בו דברים אחרים? והרי דברי תורה הם קדושים, וצריך שהפה יהיה קדוש, וכמו שאי אפשר לשתות מים בכוס שאינה נקייה כל כך, על אחת כמה וכמה שהתורה צריכה להיות בפה טהור. ולכן צריך שיהיה לאדם שתי פיות. אבל אח"כ אמר רבי שמעון בר יוחאי, שאם אנחנו רואים שבכל זאת לאנשים יש להם פה אחד ולא גומרים לדבר בו דברי חולין, וגם מדברים בו דברים אסורים, מה היה אדם עושה אם היה לו שתי פיות? הרי היה יכול להחריב את העולם כדיבורים שלו. ולכן, טוב שהקב"ה ברא את האדם רק עם פה אחד.

ובנה מבארים את המסורה של שלשה פסוקים שכתוב בהם את המילה: "גרונם" א. "לא יהגו בגרונם" (תהלים קטו, ז), ב. "רוממות אל בגרונם" (שם קמט, ו), ג. "קבר פתוח גרונם" (שם ה, ז).

והביאור בזה: שהגרון של האדם צריך להתייחד, לרומם ולשבח את הקב"ה בדברי תורה ותפילה. וזהו: "רוממות אל בגרונם", אבל: "לא יהגו בגרונם" - שלא יהיה אותו גרון ופה מיועד לדבר גם דברים אחרים, וכמו שטען רבי שמעון בר יוחאי שצריך שיהיה לאדם שתי פיות. אך לבסוף אמר רשב"י שזה לא כדאי, למה? כי "קבר פתוח גרונם" - הגרון הזה היה פותח לאדם קבר יותר גדול, שהיה מדבר בשתי הפיות שלו דברים אסורים ויורד לשאול תחתית, ולכן טוב שהקב"ה ברא לאדם רק פה אחד.

נשאר לי רק מחסום אחד לפה

מספרים על זקן אחד שהיה שתקן גדול, ואמרו לו: למה אתה תמיד שותק? אמר להם: הקב"ה ברא לאדם שני מחסומים לפה - אחד מבשר והשני מעצם, וזה השיניים. וכיון שאני זקן ואין לי שיניים, נשאר לי רק מחסום אחד לפה, ואני מפחד שלא אוכל לחסום את עצמי כראוי, ולכן אני שותק...

"גדול-גדולה-גדולים"

עוד מסופר על אדם אחד שראה כמה אנשים שיושבים יחד ושותים קפה ומדברים דברים בטלים, לשון הרע ורכילות. מה עשה? הלך ותלה פתק על המיחם ממנו היו שותים, וכך כתב שם: "גדול גדולה גדולים". כשהגיעו האנשים, התפלאו למקרא הפתק, ושאלו אותו לפרש הדבר. אמר להם: הגמרא (ערכין טו:) אומרת, לשון הרע שקולה כנגד ג' עבירות של עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. והנה, בעבודה זרה נאמר (שמות לב, לא): "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה", ובגילוי עריות כתוב במעשה יוסף ואשת פוטיפר (בראשית לט, ט): "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת", ובשפיכות דמים נאמר אצל קין (שם ד, יג) "גדול עוני מנשוא". ועוד כתוב (קהלת י, ד): "מרפא יניח חטאים גדולים". ובוהו רציני לרמוז לכם, כמה גדול וחמור העוון של לשון הרע השקול כנגד ג' עבירות האלו, הרמוזים ב"גדול גדולה גדולים". (ע"פ ירושלמי פאה פ"א ה"א)

איסור לשון הרע הוא גם על עצמו

מסופר על ה'חפץ חיים' כשחיבר את ספרו שנתפרסם בכל העולם, רצה לקבל הסכמה מגדול אחד, וכשראה את הספר, השתומם על מעלותיו וכיצד איש בן דורנו יכול לכתוב חיבור נפלא כזה. רצה הגדול לנסותו אם הוא בעצמו מקיים מה שכתוב בספר, וצווה לתלמידיו לנסותו אם הוא שומר נפשו. כל הלילה ניסו להכשילו ולא יכלו, סיפרו זאת לרבם, שמח הרב ונתן לו את הסכמתו, וכך זכו עם ישראל לספרו הקדוש.

ומספרים, כי פעם אחת עוד טרם שהכירוהו, היה החפץ חיים הולך מעיר לעיר עם חבילת ספריו על גבו. בדרכו, חלף על פניו יהודי עשיר שהיה נוסע בעגלה לקבל את פני הצדיק החפץ חיים אשר שמעו הולך לפניו, ומשראה את ההלך מזיע כשמשאו על גבו, העלהו לעגלתו בלא שידע מי הוא. בדרך, שאלו החפץ חיים לאן פניו מועדות, אמר לו העשיר: לקבל את פני החפץ חיים. ענה לו החפץ חיים מתוך ענוה: צדיק? כולם צדיקים. העשיר שלא הכיר מי הוא היושב בעגלתו, חשב שהוא מלגלג על החפץ חיים, מיד הורידו מהעגלה. בינתיים הלך החפץ חיים ברגל עד שהגיע לעיר. כשראה העשיר שהקהל יוצא לקבל את פני האיש שהשליך מעגלתו, תמה ושאל מי זה, אמרו לו: הלוא הוא ה'חפץ חיים'. הזדעזע העשיר והתנפל לרגליו ובקש סליחתו.

באותה שעה אמר החפץ חיים: עתה נתחדש לי דבר חדש בהלכות לשון הרע, כי איסור לשון הרע אינו רק על אחרים - כי אם גם על עצמו. (מאיר עיני ישראל ח"א עמ' 154)

חומרתו של המדבר לשון הרע

בעודנו מדברים על זכות הנמנע מלדבר לשון הרע, ראוי להביא כאן משל נפלא אותו סיפר המגיד מדובנא. מעשה באדם שהיו לו שלש בנות, ולכולן היו להם בעיות שמחמתם הן לא מצאו את זיווגן. האחת היתה עצלה מאוד, ולא היתה עושה כלום. השניה היתה גונבת כל הזמן, ואף בבית אביה גנבה מכל הבא ליד. ואילו השלישית היתה מספרת לשון הרע, ותמיד פיה מלא רע על כל מי שהיה בסביבתה.

הלך האב המיואש אצל שדכן, והציע לו סכום הגון באם יצליח למצוא להם זיווגים. השדכן שהיה מנוסה מאוד, מצא בחכמתו זיווג המתאים לכל אחת מהן: לעצלנית הוא מצא בחור עשיר שיש לו משרתים רבים, כך שהוא אינו זקוק לעבודות הבית שלה. לבת הגונבת, הביא לה גם עשיר גדול, אשר מיד עם הכירו אותה נתן בידה את מפתחות

אוצרותיו, ואמר לה: טלי כל מה שתצטרכי, וכך לא תזדקקי לגניבות. וגם לבת השלישית, המספרת לשון הרע, מצא הוא בחור שהיה סבלן מאוד, ולא התייחס לדיבוריה ולמעשיה.

לימים, רצה האבא לראות מה שלום הבנות שלו וכיצד מתנהלים חייהן. הלך אצל הראשונה וראה אותה שמחה, אמרה לו: אבא זיכית אותי, החיים שלי טובים - הבעל שלי הוא הכי טוב, הוא נותן לי הרבה משרתים ואני לא צריכה לעשות כלום. הלך אצל השנייה וראה שגם היא מאושרת ונהנית מהבעל שלה, המפתחות של האוצר שלו בידיים שלה, וכך היא יכולה לעשות ככל העולה על רוחה ואין לה צורך לגנוב. אמר לעצמו: ברוך ה', הנה השתים הללו מסתדרות היטב, א"כ בוודאי גם השלישית מסתדרת מצויין.

ברם, כאשר נכנס אצל השלישית, והנה היא מתחילה לספר לו לשה"ר על בעלה ועל חמיה, ומספרת לו כי הבעל שלה עושה לה צרות וממרר לה את החיים, ואף הוסיפה ואמרה לאביה: אם אתה לא מאמין לי, אתה יכול להישאר כאן ואחביא אותך בתוך הארון, כך תוכל לראות מה הוא עושה לי בבואו הביתה.

התחבא האבא בתוך הארון, וראה כי מיד כאשר נכנס בעלה - היא התחילה לצעוק: מה, אתה רוצה להכות אותי? האבא ששמע את הצעקות, נבהל ומתוך דאגה לביתו, מיד יצא מהארון נטל סכין והרג אותו. הילדים שלו ראו כיצד הוא הורג את אביהם, התנפלו עליו והרגו אותו. כאשר ראתה האשה את מה שקרה בעקבות דיבורה, הלכה והרגה את עצמה.

צא וראה, כמה חמורה המידה הזאת של לשון הרע שגרמה לכל זה, ובאמת הבנות האחרות, על אף חסרונותיהן - הצליחו להסתדר טוב, לעומתן, זו שדיברה לשון הרע - לא הסתדרה בחייה, ולבסוף אף המיטה על עצמה אסון גדול. ובפרט בזמנינו, אשר אדם יכול לדבר דיבור אחד של לשון הרע, ותיכף ומיד הדיבור שלו מגיע עד אמריקה, ובר מינן איזה חורבן יכול לבוא אפילו מדיבור אחד. (דרש יהודה)

"זאת תהיה תורת המצורע" (יד, ב)

היונק חלב חזיר יהיה מצורע

כתב הרמב"ן (ויקרא יא, יג), שראה בקצת ספרי הנסיעות, שאם ינק היונק מחלב החזיר, יהיה אותו הנער היונק מצורע.

העבירות שגורמות לצרעת

בספר 'תולדות יצחק' לרבי יצחק קארו, שהיה דודו ורבו של מרן הבית יוסף, כתב בתחילת פרשת תזריע בטעם סמיכת פרשיות שמיני ותזריע, וזה לשונו: "הצרעת, אמרו חכמי הרפואה שאפשר לבוא לאחד משלש סיבות: האחת, בעבור מאכלות רעות. השנית, טומאת האשה וכו'. הסיבה השלישית, אם הוא ערל וכו'. ולזה אמר בסדר ביום השמיני, כל הבהמות והחיות והעופות הטמאים והטהורים, לומר שהטהורים אינם מזוין רע ולא יזיקו, והטמאים יזיקו מאוד לגוף. ובפרשה הזאת אמר: אשה כי תזריע... כימי נדת דותה תטמא וכו', וזאת סיבה שנית לצרעת. ואמר בסמוך: וביום השמיני ימול בשר ערלתו, וזאת סיבה שלישית לצרעת.

ואחר שאמר שלש סיבות לצרעת, סמך לאלו השלשה: אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת, לומר, שאם ישמור עצמו מאלו השלשה דברים, לא יהיו לו אלו הנגעים, ואם לא ישמר מהם - יהיו לו.

ולפי שרוב היהודים שומרים עצמם מאלו השלשה, לא נמצא אחד ממאה אלף יהודים שיהיה מצורע. והיהודי שיש לו צרעת, ודאי חטא באחד מאלו השלשה", וזה חידוש נפלא.

הדורך על טל נעשה מצורע

עוד דבר מופלא מובא בספר הברית (ח"א, מאמר י, מקריית מוסדות תבל, פ"ה) על הגורם לאדם להצטרע, וזה לשונו: "הנה הטובה הגדולה המגיעה מן הטל אל העולם הוא מפורסם ממגד שמים מטל, וברדת הטל על כל דשא עשב ועל כל הנצנים מתחתיו - יצמח, גם יש בו שמנונית וטעם דבש, שכמה בעלי חיים ניזונים ממנו ומתענגים בו. אפס, הוא מזיק לבהמה דקה, וגורם עיפוש וכמה הזיקות גם כן מחמת חלקי עפרותיים גפרותיים שבו, לולא שהשמש מייבש אותו והטל משכים הולך, ואדם ההולך ודורך בטל - נעשה מצורע, והשותה ממנו - מכחיש את בשרו".

הנחש הקדמוני לקה בצרעת

ובמדרש תנחומא (אות ב') איתא דבר פלא, וזה לשונו: "וכן אתה מוצא בנחש הקדמוני, על שאמר לשון הרע על בוראו, לפיכך נצטרע. מה אמר? אמר ר' יהושע בן לוי (בראשית ג, ה): "כי יודע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע". אמר לו הקב"ה: אתה ספרת לשון הרע, סופך ללקות בצרעת, שנאמר (שם

פסוק יד): ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה, במה אררו? בצרעת, שנאמר (ויקרא יג, נב): "כי צרעת ממארת היא". אמר רב הונא בשם רבי יהושע בן לוי: הסלעים [-החברבורות] שהן על הנחש - היא צרעתו. ולא עוד, אלא כל בעלי מומין מתרפאין בעולם הבא, והנחש אינו מתרפא, שנאמר (שם): ארור אתה מכל הבהמה, מכאן שהכל מתרפאין והוא אינו מתרפא".

"זאת תהיה תורת המצורע" (יד, ב)

אין יום בלי תורה

בהערות "מעשי למלך" שבשולי החפץ חיים על התורה (מצורע, אות ב) מסופר, שפעם אחת התאונן אחד מבני ביתו של החפץ חיים והקשה: מדוע צריכים הילדים ללבוש גם בחג את בגדיהם הישנים, בעוד שבני השכן ממוול זוכים לקבל בגדים חדשים? השיב על כך החפץ חיים: אנו, הלא זכינו שעזר לנו ה', ואנו בני תורה ומגדלים בנינו לתורה, על זאת עלינו להודות ולהלל לה' יתברך. לא כן שכנונו, הוא עצמו אינו בן תורה, וגם לא חננו ה' בבנים בעלי כשרון, שורת הדין נותנת אפוא שלכל הפחות תינתן לו היכולת להלביש את בניו בבגדים חדשים ליום טוב.

ברוח זו היה מפרש גם את הפסוק (תהלים לד, יט): "קרוב ה' לנשברי לב", העני מהלל את הקב"ה כמה פעמים ביום, ואפילו אם הקב"ה ממציא לו רק מעט לחם. אך העשיר לעומתו, תולה לעתים קרובות את עשרו בכישרונותיו, ושוכח כי מאת ה' היתה לו זאת.

כן אמר ה"מגיד מישרים" למרן הבית יוסף, אור לשבת ששי לאייר: ה' עמך בכל, לכן תזהר מלהפנות ליבך להרהר תמיד במשנה שלי, שלא ישכחו ממך לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. שהרי אמרתי לך, אין אתה יודע כמה עולמות אתה בונה בזמן שאתה מהרהר במשנה שלי, וכמה עולמות נחרבים על ידך בזמן שאתה מפסיק מלהרהר במשניות, לכן הזהר.

והלא בפרשה קדושה זו כתוב "זאת תהיה תורת המצורע" - כלומר, המצורע הוא סגור מהאור העליון, וכשרוצים לטהרו צריך לחברו ב"זאת" שהיא כנסת ישראל, וכן ב"תורת" שהיא כנסת ישראל. גם - "ביום טהרתו", כלומר צריך לתקן את היום באותה דרגה. בההוא דרגא, שכל יום יש לו דרגה מתוקנת וצריך לעסוק בתורה ובעבודת הקב"ה, וכן כל אותו הלילה אוי למי שמפסיד יום אחד או לילה אחת, שהוא מפסיד דרגא של אותו יום או לילה ממונה עליו. (מוסר חכמים)

"וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה נִרְפָּא נִגַע הַצֵּרְעָת מִן הַצֵּרוּעַ" (יד, ג)

רפואה סגולית למצורע

איתא ב'פרקי דר' אליעזר' (פרק נב. במהדו' זכרון אהרן, ירושלים תשס"ה, פרק נד): "רבי לויטס איש יבנה אומר - אם אין אביו של מצורע רוקק בפניו, אינו מתרפא, שנאמר (במדבר יב, יד): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַבְיָה יְרוֹק יִרְקָךְ וְכוּ". וכתב הגאון העל "השבט מוסר" בפירושו ולא עוד אלא "וז"ל: "נראה, שהוא דרך סגולה. ושמעתי מפי מגידי אמת, שהוא דבר ידוע ומפורסם בכל מלכי אדום, שיש סגולה לכל אחד שנולד בה, ורובם סגולתם היא לרקק על כל מצורע ומתרפא מיד, וכל מצורע שיש בעיר, מוליכין אותו בפניו ורוקק בו ומתרפא מיד". עכ"ל.

ובענין רפואה על ידי רוק, הנה מצינו במסכת שבת (קח:): שרוק תפל מרפא את העיניים. ובמסכת בבא בתרא (קכו:): איתא, שרוק של בכור מאב מרפא. וכתב רבנו גרשום שם: "דכי הוּו אתו אינשי דהוי להו שחין או מכה, אתי לקמיה להתרפאות ומרפאם ע"י רוקו. כלומר, שרוקו יפה לרפואה, משום דבכור הוא".

ודבר פלא כתב הרה"ק מוואלברוז' בספרו 'עבודת יששכר' (פר' תזריע אות ה) וז"ל: אשה כי תזריע וילדה זכר, הנה ידוע אומרם ז"ל (אבות פ"ב) והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה וכמו הזריעה אשר לפעמים זורעים זריעה מועטה ולבסוף יעלה ויצמח ועושה פרי רב, כן במצוה קלה נדמה לאדם שהיא קטנה בכמותה, ובאמת כי באיכותה גדולה היא למאוד, כי יש בה סגולות יקרות מפלאות תמים דעים, וכמו למשל הנשיקה לתפילין ומזוזה, המצלת מנגעי בני אדם הנולדים מרוחות רעות ואורבים על האדם בפתחי הבית, ובבורות ובתי כסאות. וזהו אשה כי תזריע כלומר, אם תזריע מצוה קטנה אשר היא קלה בעיניך ותשושת כח כמו אשה, מבטיח לך הכתוב כי המצוה הזאת, תהי' כלי מחזיק ברכה להתברך בכל טוב בשפע ברכה והצלחה בגשמיות וברוחניות. וזהו, וילדה זכר, בגימט' 'ברכה'. עכ"ל.

ובזוה"ק (אחרי מות דף עו): איתא, משהרג קין את הבל לא רצה אדם להודו עם אשתו. רבי יוסי אמר, משעה שנגזרה עליו ועל כל העולם מיתה. אמר, למה אני אוליד לבהלה? מיד פרש מאשתו. ושתי רוחות נקבות היו באות ומזדוגות עמו והולידו. ואותם שהולידו היו המזיקים של העולם, ונקראים נגעי בני אדם, ואלה מסיתים בני אדם וְשׁוֹרְרִים בפתח הבית ובבורות ובבתי הכסא. ועל כן בן אדם שנמצא בפתח ביתו השם הקדוש שד"י בכתרים עליונים, כולם בורחים ומתרחקים ממנו. זהו שכתוב (תהלים צא, י) ונגע לא יקרב באהלך. מה זה נגע לא יקרב? אלו נגעי בני אדם.

"א פסוקים המועילים לצרעת, לכשפים, ולעין הרע"

והביא הרמב"ן (עי' קיצור של"ה דיני מוצאי שבת) תיקון לצרעת, שיאמר אחד עשר פסוקים המתחילים ומסיימים באות נו"ן, וגם מועילים לכשפים ולעין הרע. ולזה אלישע אמר לנעמן שהיה מצורע, שילך ויטבול בירדן ויתרפא מצרעתו. כי הפסוק (במדבר לב, לב): "נחנו נעבור חלוצים", מתחיל בנו"ן ומסיים בנו"ן - "מעבר לירדן". והירדן רחבו חמשים אמה, וגם שתי פעמים נו"ן עם הכולל הוא גימטריא: מיכאל [101] ובוה מסתלק מן הדינים. וזה שאמר נעמן (מלכים ב' ה, יב): "הלא טוב אמנה ופרפר", 'אמנה' גימטריא: א"ל אדנ"י, 'ופ"ר-פ"ר' שני פעמים פ"ר. האחד הוא גימטריא אותיות מנצפ"ך הכפולות והפשוטות, ופ"ר השני - הם הפ"ר דינים. וזה שאמר: וכי ברחיצה זו יתמתקו הדינים, ויהיה טוב אמנה ופרפר? עד שדיברו אליו עבדיו: הלא דבר גדול דבר אליך הנביא, לך נסה. (ליקוטים מפרדס, ערך צרעת אות ד)

"וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לְמִטְהַר שְׁתֵּי צִפְּרִים חַיֹּת טְהוֹרוֹת" (יד, ד)

צווה לשר של הציפורים

כתב הש"ך על התורה: "אפשר לומר שהציווי היה לשר של הציפורים. לפי שאמר 'חיות' שלא יהיו טריפות, שהטריפה היא כמתה. כמו שאמרו ז"ל (חולין מב). על "זאת החיה אשר תאכלו", חיה אכול, שאינה חיה - שהיא הטריפה - לא תאכל. ואם אולי ניקב קרום של מוח או נפסק חוט השדרה, לא היתה טהרתו [של המצורע] טהרה. לזה היה הציווי שלא יזמין [השר של ציפורים] אלא ציפורים חיות - שאינן טריפות". עכ"ל.

"וְעֵץ אֲרֶז וְשֵׁנִי תֹלַעַת וְאָזֹב" (יד, ד)

תיקון הגאות

פרש"י ז"ל: לפי שהנגעים באין על גסות הרוח מה תקנתו ויתרפא? ישפיל עצמו מגאותו כתולעת ואזוב. עכ"ל. הנה, יש מי שמשפיל עצמו כאזוב, אבל מצד שני מגביה עצמו כארז. למשל אם יש איזה עני שמבקש שיעשה לו טובה ומשיב לו, מי אני ומה אני שאוכל לעשות דבר? והלא שפל אני ואיני מכובד בעיני הבריות ולא ישמעו לקולי. אלא שאותו "שפל", כאשר יבוא אדם אחר ויפגע בכבודו, הרי מוכן הוא לרדת לו לחייו. "עניו" כזה, הוא בין הצריכים כפרה.

המתגאה - מפריד אלופו של עולם

ועוד אמרו רבותינו ז"ל על הפסוק (ויקרא א, א): "ויקרא אל משה", ויקרא נכתב באל"ף זעירא. ובמשה כתיב (במדבר יב, ג): והאיש משה ענו מאד, כשאדם יודע שפלות עצמו וגדולת הקב"ה, אזי הוא 'אל"ף זעירא', כי הקב"ה מצמצם עצמו כביכול להשפיע לו. אבל כשהאדם מתגאה, וכשהוא לומד ומתפלל, הוא יקר בעיני עצמו, אזי הוא 'ויקרא בלא אל"ף', שמפריד אלופו של עולם ממנו רח"ל, כמו שכתוב (משלי טז, כח): ונרגן מפריד אלוף. וכיון שהוא גאותן, לכן מדבר לשון הרע ומוציא שם רע, העיקר שהוא החשוב והאחרים פחותים ממנו. (ע"פ ילקוט המוסר ואבני השהם)

גאות אדם תשפילנו

אמרו במדרש הגדול פרשת מצורע (בתחילת הפרשה): זהו שאמר הכתוב (משלי כט, כג): "גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד". רבי חנינה פתר קרייה בבנות ציון, דכתיב (ישעיה ג, טז): "ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון", שהיו מהלכות בגסות הרוח. ומה היו עושות? "ותלכנה נטויות גרון", כשהיתה אחת מהן מתקשטת, היתה מטה בגרונה לכאן ולכאן כדי להראות את תכשיטיה. "ומשקרות עינים", רבי מנסיא דקיסרין אמר: שהיו מסקרות עיניהן בסקרא. "הלוך וטפוף תלכנה", כשהיתה אחת מהן ארוכה, היתה מביאה שתי קצרות ומהלכת ביניהן, כדי שתהיה נראית טפח עליהן. "וברגליהן תעכסנה", רבי אבא בר כהנא אמר: שהיתה אחת מהן צרה צורת דרקון על מנעלה. והיה ישעיה מחזר עליהן ואומר להן: בנותי, עשינה תשובה עד שלא יבואו השונאים עליכם. מה היו אומרות? "ימהר יחישה מעשהו למען נראה" (ישעיה ה, יט), ולמען נראה. דוכוס רואה אותי ונוטלני לו לאשה.

מה עשה הקב"ה? הלקה אותן בצרעת, דכתיב (ישעיה ג, יז): "ושפח ה' קדקד בנות ציון", ואין סיפוח אלא צרעת, דכתיב (ויקרא יד, נו): "ולשאת ולספחת".

"ושפל רוח יתמוך כבוד" (משלי כט, כג), אלו נשי בני הגולה. כשעלו מן הגולה, עלו עמהן נשותיהן, ומפני החמה והצנה, ומפני היגון והדאגה נתפחמו פניהן, והניחום בעליהן והלכו ונשאו נשים נכריות, והיו נשותיהן מקיפות את המזבח ובוכות. הוא שהנביא אומר להם (מלאכי ב, יג): "וזאת שנית תעשו", שנית לשיטים. "כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה", אמר הקב"ה: מי קבל מהן בכי ואנקה? "ואמרתם על מה, על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעורך אשר בגדת בה", ולא זו הנביא מחבבן על בעליהן ומפייסם עליהן, עד שחזרו להן והוציאו להם הנשים הנכריות.

נעמן חטא בגאווה

ומסופר בהפטרות השבוע, אודות נעמן שהיה איש חיל שר צבא מלך ארם, והיה בעל גאווה, לכך נעשה מצורע. וכששלחוהו לאלישע הנביא כדי להתרפאות מן הצרעת, נסע עם מרכבתו ומתנות בידו, וכשהגיע, לא יצא אלישע הנביא לקראתו, רק שלח לו שליח שיאמר לו שירחץ בשרו שבע פעמים בירדן כדי להתרפאות מהצרעת. כששמע זאת נעמן, כעס ואמר: לאדם שכזה שלא כיבד אותי, לא מגיעות המתנות שבידי. ואם משום זה באתי, אני יכול לרחוץ את בשרי בנהרות שבארצי. אמרו לו עבדיו: הרי אין טרחה בדבר, וכעת אתה מצורע, גופך מלא פצעים לא נעימים, כדאי לך לשמוע בקול הנביא! ורק אז שמע לעצתו, ולאחר שטבל שם, והנה שב בשרו נעדר קטן. עיי"ש.

מהעקשנות הנוראה שהיתה לנעמן, נמצינו למדים שהיה גאותן מאוד, כי למרות שהיה מלא פצעים ובזוי, התעקש על כבודו. ולכן כשבא לאלישע הנביא, שידע כי הצרעת שלו יסודה מגאווה לכן לא יצא לקראתו, אלא צווה ביד השליח שיאמר לו שירחץ במים, לרמוז לנעמן שיתקן את המידה המגונה הזאת.

ולכן יעץ לו לטבול בנהר הירדן, שכן מעלה מיוחדת יש במקוה המים, כי ראשית הוא מבטל את רוח הגאווה של האדם. משום שבכדי להיטהר צריך האדם להיכנס לנהר, ולשחות ולהתכופף בתוכו, ואז ממילא ירגיש שהוא שפל, ובכך ישיג את מידת הענוה. ועוד, שהמים יש בכוחם לפעול יותר מהאש, שהרי אש שורפת היא מיתמרת ואז הולכת ונכבית, אבל כשקורים שיטפונות לא עלינו, המים סוחבים אתם הכל, ועוקרים אפילו דברים כבדים, ומורידים כל דבר גבוה למקום נמוך, כי טבע המים - שיורדים למקום נמוך. וכל זה רמז לו אלישע הנביא, שבכדי לעקור מידה קשה זו של גאווה, אפשר רק על ידי המים. (לבוש יוסף, תזריע)

ענוותנותו של רבי יצחק טייב

רבי יצחק טייב, ראש רבני טוניס, לא בקש מעולם את התהילה. שקוד היה על תורת ה', ספון בפינתו, ואיש לא ידע ממנו. עד כי יום אחד הזדמן לבית הכנסת, ואחר התפילה עיין באחד הספרים. אחד המתפללים, גביר בעל בעמיו ובעל רגש הבחנה דקה, שם לב לצעיר המעיין בספר, ומיד קלט מצורת העיון וההתעמקות, שאיש מעלה עומד לפניו. ניגש אליו ושאלו, מי הוא ומה הוא, ומכך התגלגל להתעניין אודות מצבו הכלכלי, ואז התברר לו כי רבי יצחק יתום הוא, ופרנסתו בצמצום ובדוחק רב. מיד, פרש הגביר הרחום את חסותו עליו, הכניסו לביתו וסיפק לו כל צרכיו, ובלבד שישקוד על התורה. ומאז, היה מעלים עצמו, והתבודד כל ימיו ולילותיו בעליית הגג של הגביר שם עסק בתורה.

עד שאירע המאורע שהוציא את טבעו בעולם, בערב פסח אותה שנה, שחטו לצרכי החג בהמה בבית אותו הגביר, והנה נמצאו מים במוחה. אשת הגביר שהיתה טרודה בהכנות לחג, שאלה את הצעיר שבביתם אם אפשר להתיר את הפרה. לאחר שעייין בספרי הפוסקים - התיר לה. בימי החג עצמו הזדמן הגביר לבית רב העיר, ובדרך אגב סיפר לו על המעשה שאירע בביתו. הרב שהקפיד על ערעור סמכותו כרב העיר, התמרמר על כך שהשאלה לא הובאה בפניו, ומיד ציוה להביא לפניו את הצעיר שהעז לפסוק שלא ברשותו.

"אתה הורית שהבהמה מותרת?" שאל הרב בקפידה, "כן" השיב הנער. "מכח מה פסקת להיתר?" המשיך הרב והקשה. לא התמהמה רבי יצחק, והוציא מחיקו מחברת עבה ובה היו כתובים כל צדדי השאלה בבקאות מבהילה, ובעיון עמוק. ראה הרב והשתאה, נשק לו על ראשו, ואמר לו: "מהיום לא יקרא עוד שמך 'יצחק טייב', כי אם 'הגאון רבי יצחק טייב'", ועל אתר מינהו לדיין בבית דינו.

לימים התמנה רבי יצחק לרבה הראשי של יהודי טוניס, אך אף על פי כן לא הסכים בשום פנים ללבוש את האיצטלא דרבנן המקובלת, למרות מעמדו הרם. אולם לאחר מאמצי שכנוע רבים, קיבל את גזר דין הקהל, למען כבוד הציבור וכבוד מעמדו בעיני המלכות.

ביום שנתמנה לרב הראשי, ביקשו בני קהילתו שיחליף את דירתו למרווחת יותר, אך הוא סרב בכל תוקף. בקשו שלכל הפחות ירשה להם לשפץ אותה, אך גם לכך לא הסכים בשום אופן. אולם בני קהילתו הערימו עליו, ובאחד הימים, כאשר היתה לו ישיבה ארוכה בבית הדין, הביאו פועלים שפירקו את הבית והרחיבוהו בתוך יום אחד. בערב, כשחזר רבי יצחק לביתו לא הכירו, ולבסוף מצאה אותו הרבנית משוטט באזור שקוע בלימודו. (מורשת אבות עמוד 72)

גדולי ישראל בורחים מהגאווה והכבוד

גדולי ישראל לדורותיהם, השתדלו כל ימיהם לברוח מהגאווה והכבוד. מעשה בענין זה, מסופר על רבי זושא מאניפולי: כל ימיו ברח הרבי ר' זושא מן הכבוד, לא היה מובן לו כלל כיצד רודפים הבריות אחר מדה מגונה זו בכל מאודם, שעה שכבודו יתברך מלא עולם. הסיפור הבא ממחיש עד כמה ניקה את כל חדרי ליבו אף משירייה של מדה מגונה זו.

עני מרוד היה כל ימיו, כאשר הגיעה בתו לפרקה - לא היתה בידו פרוטה לפרוטה, בכדי להשיאה כראוי. בני ביתו הדואגים, דחקו בו שיראה מה לעשות, ושישתדל ויביא טרף לביתו, ואילו הוא עצמו שם בה' מבטחו. יום אחד, מקבל רבי זושא הודעה מרבו המגיד ממזריטש שיבוא לביתו. נסע רבי זושא לבית המגיד, מיד כאשר הגיע, אמר לו רבו: יודע אני שאין בידך סכום כל שהוא להשיא את בתך, הא לך חמש מאות רובל, ומן השמים יסייעו בידך למצוא חתן ראוי לבתך.

בדרכו חזרה לביתו, התעכב באחת האכסניות שבדרך. פתאום שמע קול רעש ומהומה מלווה בבכיות רמות. הסתכל הצדיק מבעד לחלון חדרו, וראה כלה בוכיה עומדת תחת חופתה, כשהחתן מסרב לקדש אותה לאשה.

ירד רבי זושא לשאול מה אירע, ספרו לו הנוכחים כי האלמנה אם הכלה נוכחה לדעת ממש לפני העמדת החופה, שכסף הנדוניה בסך חמש מאות רובל, אשר נאסף בעמל רב - אבד. מששמע זאת החתן היתום, הודיע כי אם לא יקבל את הסכום כולו לפני החופה, אינו ניגש לחופה. הבכיות של אם הכלה ושל הכלה עצמה עוררו את רחמי הצדיק, ובלי לחשוב פעמיים נכנס רבי זושא אל מעגל הנאספים והכריז "מצאתי את הכסף".

שמחת הנאספים היתה גדולה, אבל למרבה ההפתעה הודיע רבי זושא, כי הוא דורש על כך עמלה כדמי תיווך - עשרה אחוזים מערך המציאה. הקהל נדהם מחוצפתו של ההלך העני והאלמוני, והם החלו לגעור בו. אינך מתבייש? אין בלבך רחמים על כלה עניה? כיצד אתה גוזל מלחמה הדל של האלמנה? אולם דבריהם נפלו על אוזן ערלה. רבי זושא עומד על שלו, אם לא יתנו לו את שכרו - אינו נותן את הכסף. הקהל שהחל לאבד את סבלנותו, החלו להכות את רבי זושא, עד שלבסוף לקחו אותו אל רב העיירה. הרב, ששמע את טענת הצדדים, פסק כמובן כי על רבי זושא להחזיר מיד את הכסף. ואכן, הנאספים הוציאו מידי בכח את הכסף, וגרשוהו בחרפה מן העיירה.

לימים, עבר המגיד ממזריטש בעיירה, ומשפגש את רב המקום, התלונן הלה באוזניו על התנהגותו של הלך עני שנראה מכת החסידים. המגיד שהבין היטב שמדובר ברבי זושא, התפלא על מעשהו זה, ובהזדמנות הראשונה שאלו לפשר התנהגותו המוזרה.

ענה לו רבי זושא: כשראיתי את יגונם של העניים היתומים ביום חופתם, נכמרו רחמי עליהם, והחלטתי להעניק להם את הכסף שהרבי נתן לי לנשואי בתי. אולם בדרך לחדרי, כאשר הלכתי להביא את הכסף, ליווה אותי היצר הרע, והחל לשתול בי מחשבות של כבוד: אתה יותר גדול מאברהם אבינו! שמעתי את אותו מלך זקן וכסיל לוחש באוזני, חשתי שמידת הגאווה תחדור אל לבי, ועניתי ליצר הרע: אתה רוצה להכשילני? אתה תראה שיקחו ממני את הכסף, ועוד יגרשו אותי מהעיר בחרפות וגידופים. (מורשת אבות עמוד 74)

לא הגעתי למעלת הנעלבים ואינן עולבין

בספר תולדות אדם (עמ' רלא) מסופר, כי פעם אחת נסע הצדיק רבי זלמן עם אחיו רבי חיים מוולוז'ין. בדרך כבואם למלון, דיבר אתם בעל המלון קשות, חירף וגידף אותם, ולא נתן להם מקום ללון. כאשר פנו ממנו ונסעו, מצא רבי חיים את אחיו הצדיק רבי זלמן והנה הוא בוכה. "הגד נא לי" פנה אליו, "למה אתה בוכה? עשה כמוני והתעלם מהאיש המגדף". ענה הצדיק ואמר: "אין אני בוכה חלילה על דברי הגנות שדבר עלינו האיש, חלילה לי, אולם כאשר הרגשתי שדבריו מצערים אותי קמעא, הבחנתי שלא הגעתי עדיין למעלת הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתן ואינם משיבים עושים מאהבה ושמחים ביסורים, ועל זה אני בוכה".

טהרת נפשו של רבי דוד בלייכר זצ"ל

ובספר 'חסדי דוד' מסופר על טהרת נפשו של רבי דוד בלייכר, מתלמידיו הגדולים של הסבא מנובהרדוק: פעם נכנס אליו אדם עשיר, האיש שפך בחדרו הסגור של רבי דוד את שיחו, כי זה לו עשר שנים מנישואיו, ועדיין לא נפקד בזרע של קיימא. אשתו חולנית, והוא כבר הוציא הון רב לטיפולי הרופאים, אך לא נושע. האיש המשיך לספר שהוא חוזר עתה מרבו שהורה לו שהם צריכים להתגרש, ואיננו יודע לשית עצות בנפשו, הגירושין עלולים לפגוע באשתו ולסכן את בריאותה, כי הם חיים בשלום אחוה ורעות.

הרהר רבי דוד, וחקר מפי האברך פרטים שונים. לבסוף יעץ לו להמתין עוד כמה חדשים, ובקש ממנו שלא יספר לאיש על ביקורו אצל רבו, ועל העצה להתגרש שהוא נתן לו. האיש בקש מרבי דוד שיתפלל עבורו, והם נפרדו. לתקופת הימים בא אותו אדם ובשורה בפיו: נולד לו בן במזל טוב, והוא מכבד את רבי דוד בסנדקאות. כיצד הגיב רבי דוד איש המוסר על כיבוד זה? ענה לו בצורה פסקנית: את הכבוד החשוב הזה תעניק דוקא לרביך, ובשום אופן לא אקבל אני את הסנדקאות. הלה ניסה להפציר בו כי הוא ואשתו החליטו על כך, אך רבי דוד המשיך לסרב. כשיצא מחדרו, שאל תלמידו את רבי דוד: מדוע לא נענית לכיבוד זה? השיב רבי דוד בחכמה: חושש הייתי פן תיחלש אמונתו של אותו אדם ברבו, והוא עלול להישאר קרח מכאן ומכאן. סוף דבר היה, שאותו אדם התקשר לרבי דוד בעבותות אהבה, ונמנה על עזריו הראשיים בהקמת בנין הישיבה במעזריטש. (מוסר חכמים)

הצדיק הוא הנושא עליו עוד יהודי

ביארו חכמי המוסר, כי הנה ה'צדיק' מכונה על שם תבנית האות 'צדי'ק' שבאותיות הא"ב, שהיא נכתבת כמין קו נטוי ועליו האות יו"ד. והנה האות יו"ד מרמזת ל'יהודי', ומכאן, שכל הנושא וסובל מעליו עוד יהודי - הוא הוא ה'צדיק'. ומקשים, אם כן מדוע אין כל חשיבות יתירה לאות א' הלא היא אף כתובה כיו"ד על קו נטוי! אלא ביאורו, כי הקו הנטוי שבאל"ף נסמך על גבי יו"ד הפוכה מתחתיו, ומי שדורך על יהודי, אע"ג שמצדו האחר נושא יהודי על כתפיו, אין לו כל חשיבות...

והוסיפו ואמרו, כי ע"פ האריז"ל כותבים [באות צ'] את היו"ד הפוכה, לומר לך, מי נקרא צדיק? הנושא וסובל אף את היהודי ההפוך - שאינו עולה בקנה אחד עמו, בדעתו או במעשיו, זהו הנחשב כצדיק!

מעשה נורא בחכם צבי

מעשה שהיה בזמן החכם צבי, שהיתה בחורה חכמה ומשכלת אך יתומה ועניה שהוציאו עליה שם רע. יום אחד, בעברה ליד ישיבתו של הגאון החכם צבי, אמרה אכנס ואקבל ברכתו. נכנסה אליו, והנה כולו אומר כבוד, וזקן שיבה מעטר אותו. אמרה לו: רבי ברנני שיהיו לי בנים חסידים, וספרה לו את קורות חייה ואת מצבה. הדבר נגע אל לבו, ואמר לה: בתי, התרצי להתחתן אתי? אלמן אני, ואם בעזרת השם תתברכי בבנים, אני מבטיחך שיהיו חסידים גדולים. אמרה לו: הנני מוכנה להיות אפילו שפחתך.

לאחר שהתחתנו, בירך אותם הקב"ה בפרי בטן, ולתקופת הימים ילדה בן זכר. אך ביום השמיני ללידת הבן, סרבה למסרו לברית, עד שיתאספו חכמי העיר ויברכו אותם שיוכו לראות בחופתו של התינוק. ויגדל הנער ויהי לגאון הדור, ובהגיע הילד לפרקו, מצא אשה חשובה בת טובים וכבר קבעו את זמן החופה. אבל היו כולם עצובים, כי אבי הבחור הגאון החכם צבי היה מוטל על ערש דווי, ומי יודע אם יוכל לעמוד על רגליו.

ותבא אם החתן לפני החכם צבי ואמרה לו: בעלי ועטרת ראשי, הלא הבטחתי להיות נוכח בחתונת בנו, והנה אתה מונח על ערש דווי. אמר לה: אשתי היקרה כפי שהבטחתיך כן אעשה. והנה, קבל הרב כוחות חדשים וקם ממיטתו והלך עם כולם לחופה. כשמלאו שבעת ימי החופה - בירך החכם צבי את בני משפחתו, וימת בשיבה טובה. ובנו החתן כבר נתפרסם כגאון הדור, הלא הוא הגאון רבי יעקב עמדין - היעב"ץ. (מוסר חכמים)

"וְיָטַבְּלֵ אֹתָם וְאֵת הַצַּפֵּר הַחַיָּה בְּדַם הַצַּפֵּר הַשְּׁחֵטָה... וְשִׁלַּח אֶת הַצַּפֵּר הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה" (יד, ו-ז)

סופה של הציפור החיה

התורה הקדושה מצוה, שהכהן יטבול את הציפור החיה בדם הציפור השחווה. ובטעם ציווי זה, כתב ה'חזקוני' דבר פלא, וזו לשונו: "כדי שתהא צבועה והולכת על פני השדה, ובאים בני מינה המכירים אותה ורואין שנשתנית, ומתקבצים עליה והורגין אותה, כדי שלא ימצאנה מצורע אחר ויקריבנה, ורחמנא אמר: וכפר עליו ולא על אחר".

”וְשַׁלַּח אֶת הַצֶּפֶר הַחַיָּה” (יד, ז)

הציפור עלולה לחזור

כתב "בעל הטורים": רמז שתפרח ממנו הצרעת. וצפור אחת שחוטתה, לומר כן לא תבוא עוד הצרעת (ויק"ר טז ט). ואחת משולחת, לומר שאם יוסיף להרע, תחזור הצרעת כמו הצפור החיה השלוחה (פס"ד ד"ה מדרש שתי צפרים). ומשמע, שאם לא עשה תשובה - תחזור הצרעת עם הציפור.

”וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִגְלַח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ אֶת רֵאשׁוֹ וְאֶת זָקְנוֹ וְאֶת גְּבַת עֵינָיו” (יד, ט)

הטעם לגילוח השערות

צריכים להבין, מדוע נצטווה המצורע לשם טהרתו לגלח את כל שעריו, מה שלא מצינו אצל אחרים בעת טהרתם? אלא, מסביר מרן בעל ה"בן איש חי" (דרשות, פרשת טהרות ד"ה וגילוח) הסבר נפלא עד למאוד, הטומן בתוכו מוסר השכל גדול!

מובא בחז"ל (ערכין טו:) כי הצרעת באה על האדם בעוון לשון הרע שמדבר על חברו. ומדוע פותח האדם את פיו לדבר רעה על חברו? כי חושב הוא שחברו עשה לו רע, פגע בו, או לקח ממנו משהו, ולכן יש לו תרעומת עליו. אך אם האדם היה מתבונן לרגע, כפי שיהודי מאמין צריך להתבונן, אזי היה מבין כי האדם שפגע בו, כלל לא עשה זאת מרצונו, הוא רק היה שליח מאת ה' יתברך. אמנם, איננו מכינים חשבונות שמים, מדוע זה היה צריך להגיע דוקא על ידו, אך כך נקבע מלמעלה.

לפעמים, אף נראה לאדם שחברו לקח ממנו, מנע ממנו איזו טובת הנאה, ובלבו הוא כועס ואינו רגוע. אבל כשמתבונן בדברי חז"ל (חולין ז:): "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה", כלומר כל דבר שנמצא בבריאה, הכל מכלל מושגח על ידי ריבונו של עולם, אין לו לאדם להתרעם, שהרי זה לא הוא עשה לי, ריבון כל העולמים הוא שעשה לי... לכן נצטווה המצורע לגלח את כל שעריו, בכדי ללמוד, שכל דבר הקורה עמו הוא מאת הבורא יתברך בהשגחה פרטית ומיוחדת.

וכיצד ניתן להפיק את הלקח מכך? הבה ונתבונן: כשאדם רואה את שערות ראשו, הוא יכול לחשוב שהשערות כולם גדלים זה על זה, דוחפים זה את זה, לוקחים האחד את מקומו של השני. אך האמת הוא, שלכל שיערה ושערה יש גומא מיוחדת שממנה היא יוצאת, לכל שיערה ושערה יש מקום מיוחד שנתן לו הבורא.

ומתי רואים זאת בבירור יותר? כאשר האדם מגלח את שערותיו, אז הוא יכול להתבונן ולראות שלכל שיערה יש את הגומא שלה, אף אחד לא גונב ולוקח את מקומו של השני, ואין מלכות נוגעת בחברתה.

”עַל תִּנּוּךְ אֶזְנֵי הַמַּטְהָר” (יד, יד)

הטעם לנתינת הדם על אוזני ידו ורגלו

הטעם לנתינת דם ושמן על בהן ידו ורגלו ותנוך אוזנו, וענין עץ ארוז ואזוב לטהרת המצורע, הוא משום שיש חמישה מיני לשון הרע: א. בדבור פה לבד, ולזה באים הציפורים המצפצפים. ב. שהולך ברגליו לדבר לשון הרע, כמו שאמר הכתוב (משלי יא, ג): "הולך רכיל", ולכן נותן על בהן רגלו. ג. שמקבל לשון הרע על ידי שמיעת און, לכן נותן על תנוך אוזנו. ד. שרואה מספר לשון הרע ובידו למחות ואינו מוחה כאבנר, לכן נותן על בהן ידו. ולפי שכל אלו גורמים לשפיקות דמים, לכן נותנים דם. ה. שאומר לשון הרע על ידי "שפת חלקות" (תהלים יב, ג), ו"רכו דבריו משמן" (תהלים נה, כב), ואומרם בצנעא כיציקת שמן שאינו נשמע, לכן נותן שמן. ובגלל שמספר בטובת חברו, שמתוך שבחו בא לידי גנותו, ומשפילו כאזוב, לכן נותן ע"י אזוב. (מדבר קדמות מערכת נ אות כח)

”כִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן” (יד, לד)

בנו מחדש את ארץ ישראל לשם קדושה

יש להקשות, מה בישר להם השם יתברך בכך שיהיה להם צרעת בבואם לארץ ישראל? ואמרו רז"ל (ויקרא רבה מצורע, פי"ז), לפי שהכנענים עשו מטמוניות תחת כותלי הבית, ולכן אמר הקב"ה שהבית שיש בו מטמוניות יתן בו הקב"ה צרעת, ואז: ונתן את הבית את אבניו ואת עיצו, וכך ימצאו את האוצרות.

וזה דרך דרש, שהרי ציווה: "ונתן את הבית את אבניו ואת עיצו ואת כל עפר הבית, והוציא אל מחוץ לעיר אל מקום טמא", ולמה לא יחזור לבנות את אותו הבית בעציו ואבניו? אבל הכוונה, שבכל הדברים שנעשה צריך להזכיר

בתחילתם שיהיה לשם ה', כדי שתחול בו רוח הקדש ויהיה מחלק השם יתברך, והגויים מזכירים שם עבודה זרה שלהם על כל מה שעושים וממשיכים עליהם רוח טומאה. והכנענים היו עובדים עבודה זרה ונדבקים ברוח טומאה, והיו בונים בתיהם לשם עבודה זרה. וכשבאו ישראל לארץ הקדושה, רצה הקב"ה לזכותנו ולקדש את ארצו, לפנות הארץ לשכינה שלא תהיה בה טומאה, ולפיכך צוה שיהיו נותצים הבית, ועפר אחר יקח להעביר את רוח הטומאה, ויתקדש הבית עתה להשרות שכינתו.

וכן צריך מי שמתחיל כל מלאכה, להזכיר שלעבודת השם יתברך עושה אותה, שנאמר (ירמיה כב, ג): "הוי בונה ביתו בלא צדק", ואז שכינה שורה עליו. שהקב"ה משרה קדושתו עליו, וקרא עליו שלום שנאמר (איוב ה, כד): "וידעת כי שלום אהליך ופקדת נוך ולא תחטא". פירוש, תפקיד ביתך לשם יתברך כשתבנהו, ואז "ולא תחטא". ואם אינו מפקידו להשם יתברך, מוכן מיד לשרות עליו רוח טומאה, וכל שכן מי שכוונתו לשם עבודה זרה.

לכן הקב"ה מנגע את הבית בצרעת, והירא שמים יקבל נזק, ואפילו הגוי אם דר הרבה באותו בית לא יצא בשלום, ואחר שסותר את הבית, היה מוצא ממון רב במטמוניות לבנות ביתו כדי שלא יצטער. וזהו שכתוב (דברים ח, יב): "ובתים טובים תבנה", רק אלו נקראים טובים, ולא הראשונים. ולכן נהגו בהתחלת כל כתיבה, לכתוב "בעזרת השם", שנאמר (משלי ג, ו): "בכל דרכך דעהו". (מוסר חכמים)

וְנִתְּתִי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אַחֲזַתְכֶם (יד, לד)

רמז לבית ראשון ושני

כתב רבנו אפרים ז"ל (בפרשתינו כ"י הובא ברבנו החיד"א בספרו נחל קדומים), כי כל פרשה זו נדרשת על בית ראשון ובית שני: "ובא אשר לו הבית" - זה הקב"ה. "והגיד לכהן" - זה ירמיהו הנביא. "כנגע נראה לי בבית" - זו עבודה זרה. "וצוה הכהן ופנו את הבית" - וצוה ירמיהו לפנות את הבית מעבודה זרה. "בטרם יבוא הכהן" - זה הקב"ה. כה"ן גימטריא: דיי"ן עם הכולל, כלומר, בטרם ישיב עליהם בדין. "ולא יטמא כל אשר בבית" - כי עבודה זרה מטמאה באהל.

ואחר שהוכיחן ירמיהו ולא הועיל, אזי "ובא הכהן" - ישב הקב"ה עליהם בדין. "והנה הנגע בקירות הבית" - שנאמר (יחזקאל ח, י): "מחוקה על הקיר". "שקערורות" - "שערורות עשתה מאד" (ירמיהו יח, ג). "ירקרות או אדמדמות" - מראות ציוני עבודה זרה. "ויצא הכהן מן הבית" - עשרה מסעות נסעה שכינה. "והסגיר את הבית שבעת ימים" - אלו שבעים שנה של גלות בבל. "וראה הכהן והנה פשה הנגע" - ראה הקב"ה שהוסיפו חטא על חטא. "וצוה הכהן וחלצו" - וצוה הקב"ה לשרוף ביתו ולהחריב היכלו. "ושפכו את העפר" - אלו כלי שרת של זהב הנקרא עפר, שנאמר (איוב כח, ו): "ועפרות זהב לו". "אל מקום טמא" - זו בבל. "ולקחו אבנים אחרות" - לסוף שבעים שנה לגלות, נבנה בית המקדש בפעם השנייה.

וכתוב (יד, מג): "ואם ישוב הנגע ופרח" - זה חרבן בית שני שחזרו וחסאו. "צרעת ממארת היא" - על שם (מלאכי ג, ט): "במארה אתם נארים". "והבא אל הבית כל ימי הסגיר אותו יטמא" - כל מי שיבא אל הבתים בכל הימים שהסגיר הקב"ה את הבית ביד האומות, עובר בלאו. "ואם בא יבא הכהן" - שנאמר (חבקוק ב, ג): אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא. "והנה לא פשה הנגע" - שנאמר (יחזקאל כ, לח): "וברותי מכם המורדים והפושעים ביי", וכתוב (ישעיהו א, כה): "ואסירה כל בדיליך". "וטרה את הבית" - שנאמר (יחזקאל מג, כ): "וחטאת אותו וכפרתהו". "ולקח לחטא את הבית שתי צפרים" - שנאמר (ירמיהו ג, יד): "ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה".

דבר אחר: "שתי צפרים" - אלו שני משיחים, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. "ועץ ארז" - אלו תלמידי חכמים, כמו שאמרו בשבת (ק"ח): ונטעתי חמשה ארזים בישראל. "ושני תולעת" - אלו ישראל, שנאמר (ישעיהו מא, יד): "אל תראי תולעת יעקב". "ואזוב" - אלו קטני ישראל. "ושחט את הצפור האחת" - זה משיח בן יוסף שיהרג. "אל כלי חרס" - כלומר שיפול ביד אומה שנמשלה לחרס.

ואחר כך "ולקח עץ הארז" - כי בו יקבץ הקב"ה נדחי ישראל והפליטה הנשארה. "וטבל אותה" - שנאמר (יחזקאל לו, כה): "וזרקתי עליכם מים טהורים". "ושלח את הצפור החיה על פני השדה" - זה משיח בן דוד, שישלחנו הקב"ה לציון הנקראת 'שדה', שנאמר (ירמיה כו, יח): "ציון שדה תחרש". וכן 'צפר' עולה: 370 בגימטריא: 'זה משיח'. עכ"ל"ק.

"והסגיר את הבית שבעת ימים" (יד, לח)

שבע יפול צדיק וקם

והרמוז בזה: "והסגיר את הבית שבעת ימים" - אפילו שסוגר לו פתח הטובה והפרנסה, וכל ימיו שבעים שנה יהיה בצער, יהיה לבו תמים. כי בוודאי שרוצה לנסות אותו, כמו רבי חנינא ורבי אלעזר בן פדת וכמה צדיקים וחסידים, ואין אדם זוכה לשני שולחנות. וודאי שאת העולם הזה יעבור, אם בצער ואם בשלוה, וזהו שאמר: "והסגיר את הבית שבעת ימים" - דייקא, יהיה לבו בטוח בה', כמו שכתוב (תהלים צד, יב): "אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה ומתורתך תלמדנו", "ויבטחו בכך יודעי שמך כי לא עזבת דורשיך ה'" (תהלים ט, יא). ולמה צריך לסבול כל כך? מפני שאדם זוכה על ידי זה לעולם הבא, כמו שכתוב (תהלים קיט, קה): "נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי", "אודך כי עניתני ותהי לי לישועה" (תהלים קיח, כא), דהיינו בעולם הבא.

העושה עוון בארץ ישראל משליכים אותו לחו"ל

וידוע, שבעולם הזה הכל הבל, והקרן קיימת לו לאדם לעולם הבא. ואם חס ושלום ירהר בלבו למה נעשה כך בארץ הקודש ואין הקב"ה משגיח כביכול, מה כתיב? "ותקיא הארץ את יושביה" (ויקרא יח, כה), שיחזיר אותו לחוצה לארץ בעודו בחיים. וגם אם זכה לקבורה בארץ ישראל, אפילו הכי מקיאה אותו אחרי פטירתו בקבר או בגלגול, או מוליכין אותו במקום אדם אחר שנפטר בחוצה לארץ, אשר בחייו היה בליבו לבוא לנשק עפר ארץ ישראל, אלא שלא הספיקו ימיו או שלא היו לו הוצאות הדרך. וזהו שאמר: "ושב הכהן ביום השביעי", דהיינו אחר שבעים שנה, "וראה והנה פשה הנגע" - שעשה בר-מינן עוון ועבירה בתוך ארץ ישראל, בקירות הבית, בקריה נאמנה מלאתי משפט ועתה מרצחים. "וצוה הכהן", דהיינו הקב"ה. "וחלצו את האבנים אשר בהם הנגע", דהיינו עון ועבירה ומעשים רעים. "והשליכו אתה אל מחוץ לעיר אל מקום טמא", כמו שאמרו רז"ל אליעזר עבד אברהם עדיין חי ויש לו גמלים, ומוליך רשעי ארץ ישראל לחוצה לארץ, וצדיקי חוצה לארץ שהיה במחשבתם וכוונתם לעלות לארץ ישראל ולא יכלו, מביא אותם לארץ ישראל. וזהו שאמר (ויקרא יד, מ): "והשליכו אתה", והשליכו אתה"ן עם הכולל, בגימטריא: אליעזר יול"ך אות"ם (עם ג' תיבות).

מעשה בקמצן שהחליפו קברו עם אדם צדיק

מעשה בעשיר אחד שהיה קמצן גדול, ולא נתן צדקה ולא לקח אשה, ורק משרת אחד היה לו כדי לעשות עסקי ביתו, לאפות ולבשל בשבילו. וכל מה שהיו חכמי ישראל אומרים לו שיעסוק בפריה ורביה, ויקח אשה ויוליד בנים ובנות - לא היה מקשיב ומאזין להם.

לעת זקנתו, מכר את כל רכושו ועלה עם משרתו להתיישב בארץ ישראל, כדי ליכות להיקבר בה, והיה בוטח במה שכתוב בתורה (דברים לב, מג): "וכפר אדמתו עמו". ואמרו (כתובות קי:): כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה. כשהגיע זמנו להיפטר מן העולם בר-מינן נעשה חולה, ואמר למשרתו שיביא סוחר אחד, וימכור לו את כל החפצים שיש בביתו. הלך המשרת והביא סוחר, ומכר לו את הכל, וקנה מהסוחר מרגליות טובות ואבנים יקרות בכל הכסף שהיה לו, ולא הניח מעות במזומנים, אלא כדי לקנות ממנו ארון ותכריכין וקרקע לקבורה.

לאחר מכן, אמר למשרתו: קח לי תרנגולת מפותמת אחת, ותעשה ממנה תבשיל של מרק עם בשר ואורז, וכך עשה, והביא לו. והיה אוכל מרגלית אחת וכף מרק אחריו, וכך בלע את כל האבנים הטובות. ביום השלישי נפטר לבית עולמו, וקנה לו המשרת קרקע וקברו אותו בו. ואיש מאנשי המקום לא היה יודע אלו העניינים אלא משרתו בלבד.

בלילה, לקח המשרת קרדום ומגרפה והלך לחפור בית קבורתו, כדי לקחת את האבנים הטובות. כשהתחיל לחפור בקרדום, יצא קול מקברו: למה אתה חופר הקבורה, ומה אתה מבקש? אמר המשרת: אני מבקש פה את אדוני פלוני. אמר לו: אינו קבור כאן. אמר לו: אנכי יודע ומכיר שזו היא קבורתו. אמר לו: נכון, היה קבור כאן, אבל הוליכו אותו לחוצה לארץ למדינה אחרת. שאל המשרת: באיזה מקום הוא קבור כעת? אמר לו הקול: בקבורת פלוני החכם. אמר לו: למה היה המעשה הזה? אמר לו: אני פלוני החכם, בחיי רציתי לעלות לארץ ישראל ולא יכולתי מפני הוצאות הדרך, ובכל יום ויום הייתי מתחנן ומבקש לפני הקב"ה שיעשה רצוני, ועכשיו שנפטרתי נתנו לי זה המקום, ואותו עשיר לא היה עוסק במצות ומעשים טובים ובפריה ורביה, ולכן הוליכו אותו במקומי, לך ותמצא אותו, וקבורתו רחוקה מכאן דרך עשרה ימים.

נשק המשרת את מצבת קבורתו של החכם, חזר לביתו והתקין צידה לדרך, הלך לאותה העיר, ושאל היכן קבורתו של אותו חכם. אמרו לו: במקום פלוני. הלך וחיפש ומצא את קבורתו. בלילה, כשלא הרגישו אנשי המקום בדבר, הלך וחפר ומצא את כל האבנים טובות ומרגליות, מפני שנתבקע כרסו ויצאו כולן החוצה. לקח המשרת את כל העושר הזה, וחזר והתיישב בארץ ישראל, ועשה מצוות ומעשים טובים בממונו.

וזהו שאמר: וצוה הכהן וחלצו את האבנים - דייקא, דהיינו האבנים טובות, אשר בהן הנג"ע - דהיינו שלא עסק בפריה ורביה, וכל ימיו היה בהרהור עבירה, וחטא בהוצאת זרע קודש לבטלה, דהיינו: נגע"י בני אדם. "והשליכו אתהן" - שאליעזר יוליך אותן אל מחוץ לעיר, הוא עי"ר הקודש, "אל מקום טמא" - שנשמתו נטמאה טומאה עולמית. וזהו שאמר (ויקרא יד, מ): והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר אל מקום טמא. (כסא רחמים)

"אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זָבוֹ טָמֵא הוּא" (טו, ב)

החוטא בילדותו לוקה בזיבה

אמר הקדוש ברוך הוא: ראה שאני טהור ומְעוֹנֵי טהור ומשרתי טהורים, ונשמה שנתתי לך טהורה היא. אם אתה נותנה לי כשם שאני נותנה לך - מוטב, ואם לאו - אני שורפה בפניך. כל אלה בזקנותו, אבל בילדותו - אם חטא הוא לוקה בזיבה וצרעת, לפיכך משה מזהיר לישראל: איש כי יהיה וגו'. (ויקרא רבה מצורע יח, א)

"וְאִישׁ כִּי תִצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרַע" (טו, טז)

הטומאה שורה על המוציא ז"ל

מוזבא בספר "תנופה חיים" למהר"ח פלאגי זצ"ל: "ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע", כתב מהר"מ רקנאטי ז"ל משם המקובלים, כי השערות אשר סביב הערלה רומזים לכתות הטומאה אשר סביב ברית העליון. וכשיוצא שכבת זרע לבטלה, מתעטפים שם הרוחות ההם, [בהמציא להם] מקום לחול שם. וכן כתב הרב "הציוני" וזו לשונו: "ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע", לא ניתן השפע להוציא מן האמה כי אם בכת זוג, ואז שורה בטיפה ההיא נשמה טהורה הבאה מצד הקדושה. אבל כשיוצא שלא כסדר, שורה על הטיפה ההיא רוח הטומאה אשר סביב ברית עליון, וכשמוציאים זרע לבטלה מתעטפים הכוחות ההם בהם. ולפי זה יש לרמוז בתיבת שכבת - ש'ערות כ'וחות ברית ת'חנו, דיחולו שם לעשות חניה. עכ"ל.

"וְהִזְרַתֶּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאתֶם וְלֹא יִמְתּוּ בְּטְמֵאתֶם בְּטְמֵאֵם אֶת מִשְׁכְּנֵי אֲשֶׁר בְּתוֹכֶם" (טו, לא)

השפעת המחשבה הרעה

מספר המהר"ם פאפיריש - תלמיד האר"י ז"ל:

כשנפטר רבי משה קורדובירו זצ"ל (הרמ"ק), הלך האר"י ז"ל ללוותו, והצטרפו אליו תלמידיו הגדולים. לפתע פנה האר"י אל הסובבים אותו ושאל: מי מכם רואה איזה שהוא דבר? מכל הנוכחים, רק בחור אחד כבן חמש עשרה ניגש אל האר"י ואמר: אני רואה. מה אתה רואה בני? שאל האר"י. אני רואה עמודא דנורא סביב מטתו של הרמ"ק, השיב.

האר"י ז"ל התפעל מאד מהבחור הלז, ואמר לו: בני, אתה תבוא אל ביתי, אני אהיה לך לאב ואתה תהיה לי לבן, ואלמד אותך תורה. כפי הנראה, רצה לקחתו לחתן לבתו. למחרת, משהגיע הבחור אל האר"י, הביט האר"י בפניו וראה ברוח קדשו שנטמא באותו לילה בטומאה היוצאת מן הגוף. נזף בו ואמר: אתה אבדת המדרגה שלך, צא מביתי, איני רוצה לראות עוד את פניך.

רבי אליהו לאפיאן בספרו "לב אליהו", היה מוסיף על סיפור זה: מכאן רואים, מה יכולה מחשבה אחת שאיננה טהורה לגרום. איזה עולם נפלא איבד הבחור ההוא! כמה אור אלוהי ניטל ממנו! קודם החטא היה בדרגה נפלאה - ראה את העמודא דנורא - דבר שתלמידי האר"י לא זכו לו, והאר"י הקדוש רצה לקחתו לבן ולגדלו בביתו. מי יודע עד כמה היה הולך האיש הזה הלוך וגדל במעלות רוחניות נשגבות. נורא ואיום!

מה נורא הוא, אם כן, טמטום הלב הנעשה על ידי החטא, ומה גדול הוא הרושם שמשאירה פעולת העבירה בנפש האדם. (ילקוט לקח טוב פרשת שמייני)

הרהורי עבירה קשים מאוד

בספר 'דעת תורה' (פרשת מצורע), העתיק דברי הוזהר הקדוש בסוד הרהור והמחשבה: רמוז רמז האדמו"ר זצ"ל (הוא רבנו ירוחם ממיר זע"א), על סודות גדולים בסודות היצירה אשר מחזיק ענין הרהור. ואמרנו להעתיק בזה דברי

הזהר הקדוש בפרשת ויצא בחלק סתרי תורה (דף קנד:), ובתרגום לשון הקודש, ואולי כי לזה היתה כוונתו ז"ל, וזה לשון הוזהר הקדוש: מתניתין, בני עליון, קדושים, עליונים, ברוכי העולם בעלי מוח האגוז. האספו לדעת, כי צפור יורדת בכל יום, מתעוררת בגן, שלהבת אש בכנפיה, בידיה שלש מגרפות חדות כחרב, מפתחות האוצרות ביד ימינה, קוראת בכח ואומרת מי מכם שפניו מאירים, שנכנס ויצא ונתחזק בעץ החיים. הגיע בענפיו, ונאחז בשרשיו, אוכל מפירותיו המתוקים כדבש, הנותן חיים לנפש ורפואה לעצמו, ישתמר מהרהור רע, מהרהור המשקר בעץ החיים, המטמא את הנהר והנחל מקור ישראל, הנותן מות לנפש ושבירה לעצמו, אין לו קיום כלל.

ההרהור שטימא את המקור שלו עושה אילן השקר, משום שאותו הרהור עלה ומחליף נפש תחת נפש, עץ החיים מסתלק ועץ המות נתחזק בו, שממנו מושך את הנפש. אוי לו, נעקר באותו הרהור מעץ החיים, ונתדבק בעץ המות. ענפים אין בו, אינו רואה טוב לעולם, יבש הוא בלי שום לחלוחית, פירותיו מרים כלענה. עליו נאמר (ירמיה ז, ו): "והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב". כי ההרהור טוב העולה למעלה נאחז בעץ החיים, מחזיק בענפיו ואוכל מפירותיו, כל הקדושות וכל הברכות יוצאות ממנו, נוחל חיים לנפשו ורפואה לעצמו, עליו נאמר (ירמיה ז, ח): "והיה כעץ שתול על פלגי מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבוא חום", כל דברי העולם הולכים אחר מחשבה והרהור, ועל זה הזהיר הכתוב (ויקרא יא, מד): "והתקדשתם והיתם קדושים", משום שכל הקדושות שבעולם הוא מוציא וממשיך עם הרהור טוב.

וזה סוד (איוב לד, יד): "אם ישים אליו לבו ורוחו אליו יאסוף", כי הוא ודאי שהרצון והמחשבה מושך המשכה, ועושה מעשה בכל מה שצריך, ועל כן בתפלה צריך רצון והרהור לכוון, וכן בכל העבודות של הקב"ה, ההרהור והמחשבה עושה מעשה, ומושך המשכה לכל מה שצריך.

ימי העומר דרוש א'

שבחי רשב"י ועניני ל"ג בעומר

ידוע הוא שמצות ספירת העומר היא בתחילת הלילה, כמו שנאמר (ויקרא כג, טו) "שבע שבתות תמימות תהינה" ולכן בלילה הראשון צריך לספור מתחילת הלילה, וכיון שבלילה הראשון סופרים מיד בצאת הכוכבים לכן גם בכל לילה ולילה צריך לספור מיד בצאת הכוכבים. ובפרט שעל פי הסוד יש חיוב מיוחד לספור מיד בצאת הכוכבים, כדי לא ליתן אחיזה לקליפות כנודע. אבל אם לא ספר בתחילת הלילה יכול לספור כל הלילה.

ואפשר להסביר עפ"י את מה שאמרו רבותינו ז"ל שהעולם הזה דומה ללילה, ועוה"ב דומה ליום, דהיינו כבר מתחילת הלילה-תחילת ימי שני חייו של האדם הדומים ללילה, יספור כל יום ויום שלו שיהיה מאיר כספירים שיהיה כולו תורה תפילה מצוות ומעשים טובים, שלא יאבד מהם שום יום ח"ו לדברים בטלים, וכמו שנודע ש"עומר" בשפה ערבית זה "חיים", וזוהי ספירת העומר-ספירת החיים של האדם.

ואם שכח ולא ספר בתחילת הלילה, הולך וסופר כל הלילה, ירמוז שאם היצה"ר פיתהו לדברים בטלים ובתחילת ימיו לא עבד את הקב"ה, והעביר את הזמן ב"שה"י פה"י", והרי הוא כמי שלא ספר בתחילת הלילה שלא הלך בדרכי ה' יתברך, לא למד תורה ולא עשה מצוות ומעש"ט, לא יתייבש לומר איבדתי הכל ח"ו, אלא סופר והולך כל הלילה, שיכול לחזור ולתקן כל הלילה, כל זמן שעדיין לילה בעודו בחיים בעוה"ז, וכמ"ש כל זמן שעדיין הנר דולק, שלנשמה עדיין יש חיות אפשר לחזור בתשובה ולהתחרט על העבר ולקבל על העתיד, ולכן הימים האלו חשובים מאד שבהם אנחנו מטהרים עצמנו ומכינים עצמנו לקבלת התורה.

שבוע חמישי של ספירת העומר

ובפרט בשבוע זה שהוא השבוע החמישי-ספירת ההוד של ימי העומר, שהוא מתחיל ביום י"ד באייר שהוא יום קדוש - יום פסח שני, שכותב הזוה"ק (בפרשת בעלותך דף קנ"ב ב"רעיא מהימנא") שמפסח שני מי שעדיין רוצה לחזור בתשובה שלימה ולראות פני השכינה נשאר לו רק את השבעה ימים מפסח שני, וזה לשונו: פקודא תלתין למעבד

פסח שני וכו' כרוזא כריז כל מאן דלא יכיל למחמי מטרוניתא, ייתי ויחמי עד לא ינעלון תרעי. אימתי כרוזא כריז, בי"ד לירחא תניינא דהא מתמן עד שבועה יומין תרעין פתיחין מכאן ולהלאה ינעלון תרעי ועל דא פסח שני, עכ"ל.

בפסח שני פותח לנו הקב"ה פתח מיוחד לחזור בתשובה שלימה ולראות פני השכינה, ודורשים פסח מלשון פתח. ולכן זכינו בשבוע זה שהוא יום חמישי דשבוע חמישי דספירת העומר שהוא הוד שבהוד כנודע, שכולם עולים וזוכים ולומדים ורוקדים ושמחים לכבוד רשב"י זיע"א, וכמו שכתב רשב"י בזה"ק (ח"ב דף לח ע"א) יראה כל זכורך את פני האדון ה' דא רשב"י, כי ידוע שרשב"י הוא פני השכינה הקדושה, וכמו ששאל ר' אברהם גלאנטי זצ"ל כיצד יאמר כן רשב"י זיע"א על עצמו. ותירץ שרשב"י לא אמר את האדון ה' אלא "פני" האדון ה', שהצדיק פניו הם כפני השכינה הקדושה. וא"כ זה שאמר הוזה"ק (בדף קנ"ה) שבשבוע זה מי שרוצה לראות פני השכינה יכול, רומז לזה שכולם עולים בשבוע זה אצל ציון רשב"י זיע"א.

להשיג רזין עילאין

ונודע שמי שזוכה לבוא אצל הרשב"י וללמוד הוזה"ק בחשק ובהתלהבות ואוכל ושותה ושמח, יזכה להשיג סודות התורה, וכפי שראינו מה שכתב בספר מגיד מישרים, שבא המגיד אצל מרן ועודד אותו לבוא אצל רשב"י ולעסוק שם בזה"ק וכו', וז"ל: ובכן תדע כי הם הרשב"י ובנו שמחים מאד בקריאתכם ספר הוזה"ק על מערתם או בהר הסמוך להם, ואם תתמידו לקרות בו יגלו לכם רזין עילאין וכו'.

וכידוע ששינה שם התקרבות גדולה לבורא יתברך, ומתעורר חשק גדול לחזור בתשובה שלימה, ולהתמיד בתורה הקדושה לילה כיום יאיר, וכמו שרמזו "וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול" גימטריא "זכות רבי שמעון בר יוחאי" שבזכותו מתקרבים לה' יתברך.

ובזה"ק איתא שבחיי חיותו של רשב"י היו החברים מתקרבים אליו ושותים בצמא את תורתו ולא מפסיקים רגע אחד מהלימוד, וכשרבי אבא והחברים היו רואים את רשב"י, היו רצים אחריו ואומרים "אחרי ה' ילכו כאריה ישאג".

ראיתי בני עליה

איתא בגמרא (סוכה מה:): אמר ר' ירמיה בשם ר' שמעון בר יוחאי ראיתי בני עליה והמה מועטין, אם אלף הם אני ובני מהם, ואם מאה הם אני ובני מהם אם שנים הם אני ובני הם.

והנה מש"כ ראיתי בני עליה פשוט הוא שראה זאת ברוה"ק אלא דיש להבין מדוע תפס רשב"י לשון "בני עליה" ולא כמה צדיקים. אלא ידוע בדרך כלל שהצדיקים מתעלים ומשגשגים בהשגות רוחניות, אבל יש להם לפעמים נפילה בעבודת ה"ת, כפי בחינתם כמובן, אבל רשב"י זיע"א מעיד על עצמו ועל בנו שהם כבר נזדככו זיכוך על זיכוך גדול, ונתמעטו אצלם תאוות העוה"ז עד שהם רק "בני עליה" ואין להם יותר מציאות של ירידה ונפילה בעבודת ה"ת, כי הם כבר זכו להפשטת הגשמיות.

ועוד דקדק ואמר "והן מועטין" לרמז שאותם בני עליה ממעטים עצמם, וזכו למדת הענוה שתהא טבועה בהם. ועוד יש כאן יסוד גדול שרשב"י אומר לבסוף ואם שנים הם אני ובני הם, ולא המשיך לומר אם אחד הוא אני הוא. ללמד אותנו שאם האב זיכך עצמו והגיע למעלות נשגבות בתורה ויראת שמים, אך לא עלה בידי לחנך את בניו ג"כ שיהיו כמותו הרי זה כשלון גדול, כי אם רק הוא הצדיק ובניו לא צדיקים כמו האבא אין בזה חשיבות.

הארי שבחבורה

רבינו הקדוש קרא על רבי אלעזר "ארי בן ארי", ובזה"ק הוסיפו ואין רבי שמעון כשאר אריות, אלא עליו נאמר "אריה שאג מי לא יירא". ומה העולמות העליונים מזדעזעים מלפניו, אנו על אחת כמה וכמה, אדם שהוא גוזר והקב"ה מקיים, הקב"ה גוזר והוא מבטלה.

וכידוע שרשב"י בירך את רב ספרא שיהיה לו בן ארי שבחבורה, וכך היה כדאיתא בזה"ק (תרומה דף קס"ו) שפעם אחת הלכו ר' חייא ור' יוסי לאסוף כסף עבור פדיון שבויים ובדרכם נכנסו לאיזה אכסניא כדי ללון וכו', וקמו בחצות ללמוד, ובתו של בעה"ב כששמעה את דברי התורה התחילה לבכות, שהיא לא זכתה לחתן ת"ח כי לקחו אותו לחתן היות וקפץ מן הגג לענות אמן וכו'. ובשער הכוונות (דף מ"ב) שהוא היה בנו של רב ספרא והיה ת"ח שאין כמותו אלא שקיבל עליו לא להראות עצמו בתורה וכו'.

והנה יום ל"ג לעומר כינוהו חז"ל בשם הילולא דרשב"י, לשון הלל ושמחה, מפני שביום זה יש יחוד גדול ושמחה גדולה בעולמות העליונים ומזמינים את כל פמליא דלעילא שישמחו בעטרין קדישין שמעטרים בהם את רשב"י

זיע"א, ובפרט שביום זה גילה רזין עילאין, ולכן ביום זה כל עם ישראל עושים שמחה גדולה כי היום גמרנו לקבל סודות התורה בגילוי ואין המצוה נקראת אלא על שם גומרה. ולכן עושים הילולא רבא כי גמר קבלת התכלית המבוקש מן התורה, הם סודות התורה, שבשביל זה היתה עיקר עליית משה רבינו למרום, כמ"ש עלית למרום שבית שב"י וכו', ויש רמז לזה מסמיכות התורה סופה לתחילתה, כי התיבות האחרונות-עיני כל ישראל, והתיבה הראשונה- בראשי"ת, דהיינו כי זכיית התורה בגילוי לעיני כל ישראל, היתה בזכות בראשי"ת-ר"ת א'ור ת'ורת ר' ש'מעון ב'ר י'וחאי. והאר"י הקדוש כתב שיש שורש גדול למנהג זה, והוא עצמו עלה ממצרים לקברו של רשב"י לקיים המנהג לעלות ולשמוח ולאכול ולשתות עם הרשב"י זיע"א.

ליתן בגדים יקרים למדורת ל"ג בעומר

עוד נהגו להדליק מדורות ביום ל"ג בעומר וכמו שכתב בספר טעמי המנהגים וז"ל: נוהגין בכפר הקדוש מירון שעם התקדש ליל ל"ג לעומר עולים על גג מערת רשב"י, ששם נמצא עמוד של חומה ועליו כמין ספל גדול ששופכים לתוכו שמן ומטילין לתוכו בגדים יקרים וזהו ומדליקין אותו על ידי כלונס של עץ ארוך ועליו אבוקה של אור עד ששלהבת עולה מאליה שנעשה מדורת אש גדולה, (וכן נוהגין בכל ערי ומושבי ארה"ק שמישיאין משואות) ומזמרים שירות ותשבחות להשי"ת בעת ההדלקה, ובעלי השיר יוצאים בשירים ובזמרים, שירי המעלות, שירי מזמור, שירי הוד והדר לכבוד התנ"א רשב"י, והעולה על כולם שיר השירים "בר יוחאי נמשחת אשריך, שמן ששון מחבריך", וכן "ואמרתם כה לחי, אדוננו בר יוחאי" וכו', "קול רנה וישועה באהלי צדיקים", ועוד ניגוני ששון ושמחה בריקודי קודש. ומצאנו גם האור החיים הקדוש זיע"א שרף בעצמו כמה בגדים יקרים בל"ג בעומר במירון לכבוד התנא האלוכי רשב"י זיע"א במדורה שעשו לכבוד הרשב"י. וכדאיתא בספר כבוד מלכים להרה"ק רבי שמואל העליר זצוק"ל ראב"ד בעיה"ק צפת ת"ו, וזה לשונו: ומעיד אני באמת כי בילדותי שמעתי פה מרבני קשישאי רבני הספרדים, אשר אבותם ראו וספרו להם, כי הרב הקדוש רבי חיים בן עטר זיע"א היה פעם אחת בהילולא פה עיה"ק צפת ת"ו וכשעלה למירון וכו' והוא בעצמו שרף כמה בגדים יקרים לכבוד הרשב"י זיע"א, וגם הזקנים מהספרדים פה ידעו ושמעו זה.

ובו"ר המקובל האלהי כמוהו"ר יצחק כדורי זצוק"ל בכל שנה היה נותן לי איזה בגד מהבגדים שלו לשרוף במדורה במירון לכבוד הרשב"י.

מנהג לירות בקשת

מנהג ישראל קדושים שיורים בחץ וקשת ביום ל"ג בעומר ונאמרו בו כמה טעמים ורמזים. **חכמי** הקבלה מצאו רמז בספר הזוהר (ח"ג רט"ו א): "בשעתא דאית צדיק בעלמא איהו מגין על עלמא, לא הוי צדיק, היא קשת לאתחזאה, דהא עלמא קיימא לאובדא אלא בגין קשת דא". ביום פטירתו של רשב"י אנו יורים בקשת לרמוז שאנו זקוקים לרחמי שמים.

בספה"ק בני יששכר (מאמרי חודש אייר מאמר ל"ג בעומר אות ד' וה') האריך בזה ובריש אות ד' כותב ששמע מהרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע כי בימי ר' שמעון לא נראתה הקשת, והנה ביום עלותו למרום עושה הסימן הזה.

בספה"ק אמרי נועם (ח"ג, מועדים לל"ג בעומר) כתב, נתפשט המנהג לירות בקשת ביום ל"ג בעומר הרמוז על הוד שבהוד, שהוא מודים דרבנן להאמין במילי דרבנן סודות התורה, ולקטלא להאי חוויא שנגע בירך יעקב ע"י חצים שבקשת, ויש לרמוז קשת ר"ת קווצותיו תלתלים שחורות כמו שדרשו חז"ל על כל קוץ וקוץ תילי תלין של הלכות.

ובספה"ק מגן אברהם [טריסק] (רמזי פורים) כתב לבאר, דצריך האדם להלביש את עצמו בכלי קרב שיזרוק חצים ובליסטרות לעומת יצרו ולהתגבר עליו, שיהא דבוק בתשובה תמיד, וזה מרומז בל"ג בעומר כי ל"ג הוא אותיות ג"ל, שהוא החצי מתיבת גלגל, וגלגל הוא מקיף בעיגול, וחצי גלגל הוא בציוור קשת, ומלפנים היה המלחמה בקשת, וזה מרמז שהתשובה צריכה להיות במלחמה גדולה נגד היצה"ר, ועיקר הכלי זיין בקרב לעומת היצה"ר, הוא עסק התורה הקדושה.

בספר אורה ושמחה [להרה"ק ר' אברהם שמחה מבארניב זצ"ל] (אות ט"ו) כתב, כי במבול כתיב (בראשית ו, י"א) בחדש השני ב"ז לחדש ביום הזה נבקעו מעינות וגו'. ולדעת הזוה"ק (פר' פנחס) שכתב ותנח התבה בחדש השביעי דא תשרי, נמצא לפי חשבון הזוהר אשר חודש השני הוא אייר, וז"ש בחדש השני ב"ז לחדש. והנה איתא שם בפירש"י עה"פ (בראשית שם, י"ב) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום, דאין יום ראשון מן המנין לפי שאין לילו עמו ע"ש, נמצא דהמנין מתחיל ב"ח לחודש, ולדעת הזוהר התחיל המבול ב"ח לחודש אייר שהוא ל"ג בעומר, והקשת הוא לאות שלא יהיה

עוד מבול (שם ט', י"ג), לכך ביום הזה שהוא הלולא דרשב"י, ולפי חיבורו הזוהר יוצא שהמבול התחיל בו ביום, ע"כ יורו המורים בקשת על האות שלא יהיה עוד מבול, והוא נכון מאד.

חאלאקע במירון בל"ג לעומר

והנה יש מנהג קדום לגלח ראש הבנים הקטנים במירון, זה מובא בשער הכוונות (ענין ספירת העומר דף פ"ו ע"ד ודף פ"ז ע"א) אני ראיתי למוז"ל שהלך לשם פ"א ביום ל"ג לעומר הוא וכל אנשי ביתו וישב שם שלשה ימים ראשונים של השבוע ההוא וזה היה פעם הראשונה שבא ממצרים אבל אין אני יודע אם אז היה בקי ויודע בחכמה הזו הנפלאה שהשיג אח"כ והרב רבי יונתן שאג"י"ש העיד לי שבשנה הראשונה קודם שהלכתי אני אצלו ללמוד עם מורי ז"ל, שהולך את בנו הקטן שם עם כל אנשי ביתו, ושם גילח את ראשו כמנהג הידוע, ועשה שם יום משתה ושמחה, וכ"כ בלחם מן השמים (ענין ספרה"ע) שטוב לעשות כן.

בספר משנת חסידים (מס' אייר פ"א אות ז') כתב, מצוה לשמוח שמחת רשב"י בל"ג בעומר על קברו וכ"ש אם הוא פעם ראשון שמגלח ראש בנו ומניח הפיאות שהוא מצוה.

ובשו"ת אפרקסתא דעניא (סי' קס"א) כתב, סמך לתגלחת בל"ג בעומר שהוא יום הלולא דרשב"י וכמו שכתוב קודש הלולים לה', כי יום ל"ג בעומר הוא יום שמחה וחדוה לכבוד רשב"י, ועוד טעם דזמן זה הוא המתקת הדינים והשערות הם מסטרא דדינא (זוה"ק בהעלותך דף קנ"א ד"ה קח), לכן גוזרים את השערות בו ביום והרחמים גוברים.

ובספה"ק עטרת ישועה (מועדים) כתב רמז למנהג זה בתורה, בפר' תזריע פסוק "ל"ג" הוא והתגלח והוא רמז שביום ל"ג בעומר מגלחים ובתיבת והתגלח יש ג' רבתי לרמז כי מגלחים התינוק כשהוא בן ג' שנים, וכע"ז כתב ג"כ בספר פרדס יוסף (שם) עה"פ הנ"ל.

ימי העומר דרוש ב'

החשק הגדול של רשב"י בתורה, עמלו בתורה, וכחו הגדול למתק הדינים

מיד לאחר ז' ימי חופתו של רבי שמעון עם בתו של ר' פנחס בן יאיר, הלך לשיבתו של רבי עקיבא, והיה שם שלוש עשרה שנה רצופות, וכל אותו זמן לא זזה ידו מתחת יד רבו, והיה שותה בצמא את דבריו וכבר אז הכיר רבי עקיבא בתלמידו באהבתו ומסירותו לתורה ובכחותיו הנעלים, ומכל תלמידיו סמך את ר"מ ורשב"י, ובהזדמנות אמר ר"ע לרשב"י דיך שאני ובוראך מכירין כוחד.

והדביקות ברבו היתה כל כך גדולה עד שבעת שלטון רומי שגזרו על עם ישראל גזרות משוננות וגם שלא ללמוד תורה, והיה ר"ע מקהיל קהילות ומלמד ולומד תורה מתוך מסירות נפש, נתפס ונחבש בכלא ונגזר דינו למיתה, וכשישב בכלא נדחק רשב"י ונכנס וכו', כפי המעשה המובא בגמרא במסכת פסחים (קי"ב ע"א), חמשה דברים צוה ר"ע את רשב"י כשהיה בבית האסורים, אמר לו רבי למדני תורה, אמר לו איני מלמדך, אמר לו אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחאי אבא ומוסרך למלכות, אמר לו בני יותר משהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק, אמר לו ומי בסכנה והלא עגל בסכנה, ואז לימדו ר"ע ואמר לו אם בקשת ליחנק היתלה באילן גדול וכו'. (רש"י: כלומר דבר שיהיה נשמע לבריות ויקבלו ממך), ופי' הבא"ח אם רצית למסור עצמך על קידוש ה' תעשה יחוד הוי"ה אדנו"ת גימ' אילן שהם זו"ן דאצילות.

מסירות נפש על התורה

מכאן נראה איזה חשק עצום היה לו ללימוד התורה, כי לכאורה קשה איך הוציא רשב"י מילים כאלו למוסרך למלכות, ואע"פ שאפשר לומר שאמר בלשון גוזמא עכ"פ לא אומרים כן, ועוד הרי ר"ע כבר היה בבית האסורים וא"כ מה יועיל שימסור אותו למלכות, אלא ע"פ הפשט רשב"י היה לו חשק גדול מאד מאד בתורה, וידע שאין חכם כר"ע שילמדו, ואז אמר לו אם אין אתה מלמדני אני מוסרך למלכות, דהיינו שאמר לו אם אתה לא תלמד אותי תורה אז אני יכול לרדת מטה מטה ולהגיע למצב ירוד כל כך עד כדי למסוך למלכות.

ועוד פירשו המפרשים על פי הסוד שזה היה מדה כנגד מדה, הרי התורה שבכתב שהיא התנ"ך כתובה לפני ואני יכול ללמוד אותה, וכידוע שהיא בחי' ז"א. אבל אני צריך ללמוד את התורה שבע"פ שהיא בנוק', שהיא ספירת המלכות כמ"ש בפתח אליהו, מלכות-פה תורה שבע"פ, ואם לא תלמדני הרי אני מוסרך למלכות הקדושה דהיינו לספירת המלכות. פירוש שהמלכות שהיא תורה שבעל פה ח"ו תעניש אותו. ובלקוטי מוהר"ן (תורה ט) פירש שרשב"י חשב כי דרכו של ר"ע היה ללמד תורה ברבים ולא היה חושש לתלמיד שאינו הגון, ורשב"י חשב שזה גרם לו שיתפס, לכן רצה לעשות תיקון שרבו יצא מבית האסורים, ואמר לו תלמד אותי תורה שאני תלמיד הגון, ואז יהיה לך תיקון ותצא מבית האסורים, והשיב ר"ע אין אני מלמד לך תורה היות ואני בן גרים וצריך זכות אבות שתגן עלי, ולכן אני מלמד רק ברבים, אמר לו רשב"י אני אתחיל כי יש לי זכות אבות, וזה פירוש ליוחאי אבא ומוסרך למלכות, שאגיע בד"ת שלי עד המלכות, ואעלה אותך עמי, ואז לא יהיה לך פחד.

בזכותו פסקה המגפה

והחשק הגדול והמסירות נפש של רשב"י זיע"א, שהיתה לו לתורה הקדושה העלתה אותו למעלות נשגבות מאד, עד שזכה להיות מבחינת ארון הברית שהיו בו שני לוחות הברית והתורה כולה, וזכה לגלות את הזוה"ק, ובזכותו פסקה המגפה כמו שכתבו המפרשים על הפסוק "הנה טפחות נתת ימי" (תהילים ט"ל ו) יובן ע"פ מה שכתוב בשם רבנו אפרים על הפסוק (שמות כא,) "ועשו ארון עצי שטים" ירמוז לת"ח שהוא ארון של תורה אמתים וחצי ארכו, ואמה וחצי רחבו, ואמה וחצי קומתו, רמוז שתמיד יחשוב אדם את עצמו שעדיין הוא הגיע רק לחצי, ועוד ידוע שכל אמה היא בת ששה טפחים, וא"כ, יחד יש לנו חמש אמות ומחצה, סה"כ ג"ל טפחים. וזה שאמר (תהילים קיט,ח"י) "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" עכד"ק. והנה ידוע דעד ל"ג בעומר נפטרו תלמידי ר"ע, וביום ל"ג סיים רשב"י את הזוה"ק ואז בזכות זה פסקה המגפה, וכידוע שרשב"י הוא ארון התורה הקדושה וזה פירוש הפסוק, "הנה טפחות", כאשר נשלמו ג"ל טפחים של הארון, אז "נתת ימי". המשיכו לחיות התלמידים של ר"ע ופסקה המגפה.

ועוד "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" כי הנה נודע מה שכתב בבית יוסף שתלמידי ר"ע פסקו למות בל"ג בעומר, והנה כשעלה משה למרום מצאו לקב"ה קושר קשרים לאותיות, אמר לפניו רבש"ע מי מעכב, אמר לו יש אדם אחד שעתיד להיות בעוד כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתידי לדרוש וכו', הלך וישב לסוף י"ח שורות, ולא היה מבין כלום ותשש כוחו וכו'. המאמר תמוה איך יכול להיות ר"ע יותר גדול ממשה רבנו, אלא שמושה, לא נתגלה לו שער הנ' בעודו בחייו אלא רק במותו כמ"ש על הפסוק הר נבו נ' בו, וזה שאמר דוד הע"ה "גל עיני ואביטה נפלאות", כלומר נ' פלאות מתורתך, שדוד נתאוה לידע בשער החמישים מה שמושה רבנו לא נגלה לו, וכ"ז היות שלאחר שקבלנו את התורה אור הגנוז נגזו בתוך התורה, ואז אפשר גם להשיג ולהבין את זה.

ממתק הדינים - רשב"י בחינת שבת

ורשב"י זכה שיע"י מסירות הנפש הגדולה שלו לתורה, וצער המערה, נודרך מאד מאד ונעשה קדוש עד שמכנים אותו בשם "שבת" שהוא בחינת השביעי כמ"ש באדרא מה שבת לה' קודש אף רשב"י לה' קודש, וכמו דאיתא בזוה"ק פ' קרח תא חזי לית עלמא קאים אלא על השלום, ומה הוא השלום בחי' "שבת". דאיהו שלמא דעלאי ותתאי ע"כ. ונ"ל בס"ד שרשב"י רמז פה רמז גדול, כי ידוע שרשב"י בחינת "שבת" שהוא השביעי, ועוד ידוע כמה היה ר"ש רודף על השלום והאהבה בעליונים ובתחתונים, וזה שאמר שאין העולם עומד אלא על השלום ומסביר רשב"י שהשלום הוא שבת ומה זה שבת זה רשב"י שהוא בחינת שבת דאיהו עושה השלום בעליונים ובתחתונים, ודו"ק. וכמו שרשב"י ק מתמתקים הדינים ואינם שולטים, כן רשב"י זיע"א יש לו כח למתק הדינים ולהפכם לטוב, כי ידוע, כי ביום קדוש זה שהוא ל"ג בעומר נכנס קטנות ראשון דישסו"ת שהוא שם אלהים במילוי יוד"ן ורבינו האר"י כותב בשעהכ"ו כיון שביום ל"א לעומר נכנס שם אכדט"ם שהוא קטנות שני דאו"א עילאין הוא ממתק את שם אלהים. שנכנס ביום ל"ג כי אכדט"ם גי' ע"ד והוא שם של ביטחון-שם המיתוק מאלהים, שהוא בחינת אלהים חיים. ועליו נאמר הבוטח בה' חסד יסובבנו שממתיק כל הדינים ומהפכם לרחמים וזה הרמז ויעקב קרא לו ג"ל עד, המתקת שם אלהים.

וראה פלא כי ביום ל"ג בעומר התיבה הל"ג שמכוונים בה במזמור למנצח היא שם אלהים, והוא ר"ת יכול א'ני ל'פטור ה'עולם מ'הדין, וכן תיבת הל"ג בשם מ"ב אנא בכח וכו' הוא תיבת "נהל" גי' אלהים ע"ה, שיום זה ממתק הדינים ומהפכם לטוב. גם "נהל" לשון מנהל שרשב"י מנהל עדתך.

כשלג ילבינו

וכן ביום קדוש זה נגמר להכנס כל בחינת החסדים, שכידוע ישנם חמשה חסדים והשבוע זה הוא שבוע חמישי שהוא בחינת החסד דהוד, והוא בחינת הוד שבהוד שהוא יום חמישי דשבוע חמישי א"כ היום הוא בחי' הוד דהוד, כידוע שכל חסד נחלק ג"כ לה' חסדים וכללותם וכללות כללותם, והיום נשלם להכנס החסד דהוד שבהוד, ולכן נתמתקו הדינים והגבורות ביום זה וע"ז דרשו חז"ל "ונתת מהודך עליו". ודרשו חז"ל מהודך ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה. ידוע כי רשב"י ניצוץ ממשה רבנו, ויום שמחתו הגדולה הוא היום שהוא הוד שבהוד, לכן נאמר ונתת מהודך עליו, שהוא הוד שבהוד, ולכן הזקנים שבאותו הדור של רשב"י, ופי' "זקנים" זקן שקנה חכמה שהיא חכמת ספר הזוה"ק, פני משה כפני חמה, שיש לה אור מעצמה, כי רשב"י אינו צריך להשפעה מאחרים אלא כמו החמה שאורה הוא מעצמותה ממש כן רשב"י זכה להאיר מעצמו. אמנם פני יהושע שזה הדורות הבאים כפני לבנה שאינם יכולים להאיר אלא מהאור שקבלו מרשב"י, כמו הלבנה שכל כוחה רק מהשמש. ודו"ק, ואדם הזוכה ביום הזה לבוא אצל רשב"י ולחזור בתשובה שלימה, אפשר שזכותו של רשב"י תגרום לו שעוונותיו יתכפרו ויתלבנו כמ"ש על הפסוק "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו", "כשלג" ר"ת כח שמעון ל"ג שביום זה נתגלה אור הזוהר ע"י רשב"י, ואז מלבינים העוונות של עם ישראל. ועוד ידוע שביום שמתמתקים הדינים, באה רפואה גדולה לעולם, כי הדינים הם הגורמים את המחלה ל"ע, אבל כאשר מקבל האדם רפואה סימן שנסתלקו מעליו הדינים. וביום זה שיש בו מיתוק הדינים יש בו רפואה גדולה ורמזו זה ב-מ'לך ר'ופא נ'אמן ו'רחמן ר"ת מרון, כי בזכות הצדיק של מרון זוכים לרפואה והמתקה. וכן תיבת "ורפאתיו" עולה גי' שמעון בר יוחאי.

"ובני ישראל יוצאים ביד רמה" התרגום מתרגם ברי"ש גלי, ברי"ש אותיות רשב"י גל"י ל"ג בעומר, בזכות רשב"י יוצאים מכל הצרות ומהגלות הקשה. ועוד יש לפרש, יד זה סמיכה שהיא ביד, "רמה" רם ה', שהרים וסמך את ה' תלמידים.

השתטחות הרמ"ק ורבו והחבריא קדישא על ציון הרשב"י

הרמ"ק (רבי משה קורדיבירו) בספרו (ספר הגירושין) מביא: בשנת ה' אלפים ואני בתוך בית המדרש רבי שמעון ורבי אלעזר ע"ה, ועדיין מרחשין שפתי, ושם התפללתי תפלה קצרה מתוך קירות לבי, ואחר כך קם מורי על רגליו ופירש פרשת זכור, מלבד פירושים אחרים שפירש עליו וכן מקצת חברים וקמתי אני והסתכלתי ואני פני לדרום קצת, וימיני לציון רבי אלעזר, משמאלי ציון רבי שמעון ע"ה, ופתחתי בפרשת זכור, ואמרתי כי הנני רבי שמעון הוא בגבורה כמו שפירש בוזהר במקומות רבים, ורבי אלעזר ודאי מצד החסד שכן בשמו א"ל שהוא חסד, ראיתי להכריע ביניהם בדברי תורה שהוא התפארת המכריע ואף על פי שאיני ראוי שהם יתעטרו בי מפני רוע מעללי. עם כל זה, יתעטרו על ידי בדברי תורה שאינם מקבלים טומאה ואינם מטמאים על ידי ח"ו. הרה"ק רבי אברהם גאלאנטי (בספרו 'קול בוכים' סוף קינה ב') מביא מה ששמע מהרה"ק בהיותם על ציון הרשב"י בהר מירון, ומסיים שם: 'ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, תנוח נפשו בגן אלהים כמו שהניח את דעתינו'.

הקשר לשבת וראש הודש

בהפטרות מדובר על ראש חודש ושבת ככתוב: "והיה מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו" וזה מעין השבת שהוא גם ראש חודש.

תוכן ההפטרות

א. הנביא מוכיח את הרשעים ואומר: כה אמר ה' הרי השמים ושמי השמים לא יכלכלו אותי ואיזה בית אשר תבנו לי? אך עם כל זאת אני רוצה לשכון בתוכם כי אני אוהב אתכם, ולכן בחרתי בבית המקדש, ואתם מחללים אותו ע"י שמכניסים צלם להיכל, איך אפשר כדבר הזה.

ב. דעו כי על השפלים והענוים, החרדים לשמוע את דברי. ואתם הרשעים גם כשזובחים לפני שורים, הרי אני מעלה עליכם כאילו הרגתם אדם, וכשאתם זובחים "שה" נחשב לכם כאילו ערפתם כלב להקריבו לפני. וכשאתם מעלים מנחה, נחשב

כאילו הקרבנתם דם חזיר, כי אתם הולכים בדרך רעה ועובדים אלילים, לכן גם אני אתעלל בכם ואביא עליכם את הדברים הרעים שפחדתם מהם.

ג. ואתם החרדים לדבר ה' הנה אחיכם שהיו שונאים אתכם הם יתביישו מאד, ואתם תשמחו בעת שיצא ה' להפרע מהגוים במלחמת גוג ומגוג, ובמהירות ישובו ישראל לארצם ויהיו לעם.

ד. ידעו כל אלה שהתאבלו על ירושלים ישמחו וינוחמו ויתענגו על רוב טובה, וכל אלה שעבדו אלילים ואכלו שקצים ורמשים ימותו.

ה. והגוים יביאו את ישראל מכל נדחיהם מנחה לה' ויושיבו אותם בארצם ויהיו קיימים לעד, וכל העמים מכל המקומות יעלו לירושלים להשתחוות לה' בשבתות ובחודשים.

א **כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כְּסֵאֵי** הקב"ה מוכיח לישראל ואומר להם, איני צריך למקדש שלכם הרי השמים שם הוא כסא הכבוד **וְהָאָרֶץ הַדָּם רַגְלֵי** סך הכל שרפרף רגלי **אֵי-יְהוָה בַּיַּת אֲשֶׁר תִּבְנֶוּ-לִי** שיהיה טוב והגון לגדולתי בחיצוניות **וְאֵי-יְהוָה מְקוֹם מְנוּחָתִי** בפנימיות: **וְאֶת-כָּל-אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ יָרִי עֲשֵׂתָהּ** כי הוא ציוה ויעמוד **וַיְהִי כָּל-אֱלֹהֵי נְאֻם-יְהוָה** במאמרי מתקיימים. ועם כל גדולתי **וְאֶל-יְהוָה אֲבִיט אֶל-עֵינַי וְנִבְהַ-וּשְׁבֹר וּשְׁפַל רֹיחַ וְחָרַד עַל-דְּבָרֵי** הודיו לקיים את דברי: **שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר** לקרבן, נחשב לו **מִבְּהַ-אִישׁ** הורג את הנפש **זֹבַח הַשֶּׁה נֶחֱשֵׁב לוֹ** עורף פֶּלֶב כאילו עורף כלב להקריבו לקרבן **מֵעֵלָה מִנְּחָה** כאילו מעלה **דָּם-חֲזִיר לְמִזְבֵּחַ מִזְבִּיר לְבִנְיָה** המקטיר לבונה **מִבְּרֶךְ אֹזן** כאילו מקריב מנה שאינה הגונה **גַּם-הַמָּה בְּחָרוּ מִדַּעְתָּם וּבִמְתַכּוּיָן בְּדַרְכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם** בשקץ ותעוב **נִפְשָׁם הִפְצִיחַ:** ד לכן **גַּם-אֲנִי אֲבַחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם** להתעלל וללחוג בהם **וּמִגִּוְרָתָם** וממה שהם מפחדים מאד **אָבִיא לָהֶם יַעַן** בעבור ש **קָרָאתִי לָהֶם לָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה וְאִין עֲזָנָה דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִבְאֶשֶׁר** ובדבר **לֹא-הִפְצִיתִי** אני **בְּחָרוּ** הם: **ה שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה** אתם הצדיקים **הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ** דבר ה' **אָמְרוּ אַחֲיָכֶם** הפושעים שהם **שָׁנְאִיכֶם מִנְּדִיכֶם** המנדים אתכם שאומרים לכם לסור מהם **לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְהוָה** בגדולתנו הקב"ה מתכבד, ולכן דעו לכם **וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם הַפּוֹשְׁעִים יִבְשׁוּ: ו קוֹל שָׁאוֹן הַמֵּיידָה וּפְחָד יוֹצֵא מֵעִיר** ציון **קוֹל מִהִיבֵל** ה' **קוֹל יְהוָה מִשְׁלָם גְּמוּל לְאִיבֵיו** הם גוג ומגוג: **ז בְּטָרָם** עוד לפני ש **תִּחִיל** יאחזוה צירי לידה לציון **יִלְדָה** היא ילדה, כלומר יתקבצו בניה לתוכה **בְּטָרָם יָבֹוא תִּבֵּל לָהּ** אפילו ציר וצער אחד **וְהַמְלִיטָה זָכַר** שהם בני ישראל שיבואו לארץ ישראל בגאולה בלי מלחמות וצרות: **ח מִי-שָׁמַע בְּזֹאת** פלא כזה **מִי רָאָה בְּאֱלֹהֵי** חפלא הנעשה בציון **הַיּוֹחֵל אָרֶץ בַּיּוֹם אֲחֹר** האם מעולם בא חיל ויולדה לכל נשי הארץ בפעם אחת **אִם-יִוָּלַד גְּוִי פַּעַם אַחַת** האם מעולם נולדה אומה שלימה בפעם אחת **כִּי-חִלָּה** בלי הלידה היו כולם לאומה בפעם אחת **גַּם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בְּנֵיהָ**

בפעם אחת, כלומר כולם יצאו ממקום גאולתם ברגע אחד ובהא לציון הגאולה: **ט הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּר וְלֹא אוֹלִיד** האם אני מושיב אשה על המשבר ולא אפתח רחמה שתלד **י אָמַר יְהוָה** כן האם אביא לציון על המשבר במלחמת גוג ומגוג ולא אוליד אותה **אם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרֹתַי** הרי אני הוא המוליד את הגאולה ואיך אעצור אותה **אָמַר אֱלֹהֶיךָ** אמר ה', ואיך אפסיק באמצע אלא בודאי אגמור לטובה: **י אתם הבאים מהגלות שְׂמַחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם** בבואכם אליה **וְגִילוּ בָהּ כָּל-אֲהֲבֶיהָ שֵׁישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְּתָאֲבָלִים עָלֶיהָ** בעת חורבנה: **יא** לאחר האבלות תראו בשמחתה **לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשֵּׁר מִשֵּׁר** משד **תִּנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצְוּ** ענין מציצה **וְהַתְעַנְנֶתֶם מִיּוֹז כְּבוֹדָהּ** מנחמד יקרה: **יב כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה הֲנִי נִטְהָ-אֵלֶיךָ** אטה אל ירושלים **כְּנָהָר שָׁלוֹם** שיהיה לה שלום הרבה כנהר **וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקָתֶם** כל כבוד הגוים ועושרם אני אטה אותו שיבא אליכם כנחל שוטף ותינקו ממנו כמו תינוק **עַל-צַד תִּנְשְׂאוּ** ואני אחזיק אתכם כתינוק **וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ** וכן על הברכיים אשתעשע בכם: **יג כִּי-אִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִּנְחַמְנוּ** מצרה שעברה עליו **כֵּן אֲנֹכִי אֲנַחֲמֶכֶם** מצרת הגלות **וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ** כי שם תשכון השכינה והיא שבכתה לנחמכם: **יד וּרְאִיתֶם** את ירושלים בבנינה **וְשִׂשׁ לְבַבְכֶם** וישמח לבכם **וְעַצְמוֹתֵיכֶם כַּדְּשָׂא תִפְרַחְנָה** השמחה והששון יפריחו עצמותם היפך מרוח נכאה תייבש גרם **וְנֹדַעְהָ יִרְ-יְהוָה** בעשותו נקמותיו ונוראותיו **אֶת-עַבְדָּיו** ידעו עבדיו כח גבורתו **וְזָעַם אֶת-אֵיבָיו** ואז ידעו גם כן איך הקב"ה כועס על אויביו: **טו כִּי-הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא** על הרשעים **וְכִסּוּפָה** וברוח סופה יבואו **מִרְכְּבָתָיו** גזרותיו היורדות מן השמים **לְהַשִּׁיב** לצריו גמול **כַּחֲמָה** בכעס גדול **אָפוּ** ובחרון אף **וְנִעַרְתּוּ** שיגער עליהם תהיה **כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט** והוא במלחמת גוג ומגוג שימסיר עליהם אש ואבני אלגביש **וּבַחֲרָבוֹ אֶת-כָּל-בָּשָׂר** והחרב תהיה מהומת איש באחיו, ועל ידי זה **וְרַבּוּ חֲלָלֵי יְהוָה:** **יז הַמְּתַקְדָּשִׁים וְהַמְּטַהֲרִים** הם הישמעאלים הרוחצים ומטהרים עצמם ובאמת הם טמאים, וכן הפרסים שהם רוחצים עצמם אבל טמאים במעשיהם הרעים **אֶל-הַגִּזְזוֹת** בברכות המים שבגנות וגם מעמידים שם ע"ז **אַחַר אַחַר (אחת קרי) בַּתְּוֹךְ** קבוצה יוצאת קבוצה כננסת באמצע הגינה ששם עומדת הע"ז **אֲכָלֵי בָשָׂר הַחֲזִיר** הם הנוצרים **וְהַשִּׁקְזִין וְהַעֲכָבְרִין יַחְדָּו יִסְפוּ** כולם יכלו ויתמו מן העולם **נְאֻם-יְהוָה:** **יח וְאֲנֹכִי** ידעתי את **מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם** של העמים **כִּי בָאָה הַשְּׂעָה לְקַבֵּץ אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם** **וְהִלְשָׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת-כְּבוֹדִי** בעשותי בהם דין והוא שילחמו הנוצרים במצרים מכת חרב והרג ויאספו עליהם בני ישמעאל ותהיה מלחמה גדולה קרוב לירושלים והיא מלחמת גוג ומגוג: **יט וְשַׁמְתִּי בָהֶם** מהמכות שקבלו שיענייהם תימקנה **אֹת וְשַׁלַּחְתִּי מִהֶם פְּלִיטִים** שישארו ממלחמת גוג ומגוג שיש להם האות כדי שילכו לבשר לרחוקים את כבודי

אֶל-הַגּוֹזִים לארצות **תְּרִישִׁישׁ פּוּל וְלוֹד** שיודעים להיות **מִשְׁבֵּי חִיצִים קָשָׁת** וגם אשלחם ל **תִּבְל וַיּוֹן** שגוג נשיא שלהם **הָאִיִּים הַרְחֵקִים אֲשֶׁר לֹא-שָׁמְעוּ אֶת-שְׁמִיעִי וְלֹא-רָאוּ אֶת-כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ** אותם פליטים **אֶת-כְּבוֹדִי בְּגוֹזִים:** כ **וְהֵבִיאוּ אֶת-כָּל-אַחֵיכֶם** בני ישראל הרחוקים **מִכָּל-הַגּוֹזִים** ששם גלוי ישראל **מִנְחָה לַיהוָה** מתנה לקב"ה והכונה על בני ישראל **בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצְּבִים** עגלות מכוסות **וּבַפָּרָדִים וּבַבְּרָכָוֹת** מרכבות קלות ששרים נוסעים בהן **עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה** שיביאו את בני ישראל **כִּי אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמִּנְחָה בְּכָל־יְטָהוּר בֵּית יְהוָה** הכבוד גדול: **כֹּא וְגַם-מֵהֶם** מהמובאים שהיו שקועים בגלות **אָקַח לַפְּהִנִים לְלוֹיִם** שיטמשו עתה בבית המקדש **אָמַר יְהוָה** כי לפני ידוע מי הם הכהנים האמתיים שבהם: **כִּי כֹהֵן אֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הִחֲדָשִׁים** בעומדים בחידושם לעולם **וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה** שאני מעמידם בחידושם ואני סיבת קיומם **עֹמְדִים לִפְנֵי נְאֻם-יְהוָה בֵּן יַעֲמֹד** ויתקיים לעולם **זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם** שם ישראל בעולם לעולם ועד: **כִּי וְהָיָה מִדֵּי-חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ** שיתחדש חידושו **וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ** ובכל שבוע ביום השבת שלו **יָבֹא כָל-בָּשָׂר** כל אדם גם משאר העמים **לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי** לקבל האמונה האמיתית והקרובים יביאו כל שבת והרחוקים כל חודש **אָמַר יְהוָה:** **כִּד וַיֵּצְאוּ** אל עמק יהושפט **וְרָאוּ בְּפָנָי** מחנה גוג, שהם **הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בָּי** ולא נתנו לקבורה שבעה חודשים **כִּי תוֹלַעְתֶּם לֹא תָמוּת** הרימה האוכלת את בשרם לא תמות **וְאִשָּׁם לֹא תִכְפֹּה** והאש הבושרת בהם לא תכבה **וְהָיוּ דֹרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר** והיו לחרפה ולביון בעיני העמים שעלו לציון להשתחוות לפני: **וְהָיָה מִדֵּי-חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:**

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. מדוע התורה מסבירה את הלכות הלידה כאן לאחר שבפרשת שמיני הסבירה את תורת הבהמה החיה והעוף ולא ההיפך?
תשובה
- ב. מדוע התורה אומרת: אשה כי תזריע וילדה, ולא אמרה: אשה כי תלד? מה בא לרבות?
תשובה
- ג. מה באות ללמד המלים: כימי נדת דותה תטמא?
תשובה
- ד. בפסוק ו' כתוב: תביא כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת - ובפסוק ז' כתוב: והקריבו ולא והקריבם - מדוע? ומהיכן לומדים?
תשובה
- ה. ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת - האם זה הסדר של הקרבתם?
תשובה
- ו. מה הן שאת או ספחת או בהרת ומה צבען?

- תשובה
- ז. ושער בנגע - כמה שערות לפחות?
- תשובה
- ח. וראהו הכהן וטמא אותו - איך מטמא אותו?
- תשובה
- ט. והסגיר הכהן - איך מסגיר?
- תשובה
- י. והנה הנגע עמד בעיניו - מדוע לא כתוב בעינו?
- תשובה
- י"א. וטיהרו הכהן מספחת היא וכבס בגדיו וטהר - מדוע יכבס בגדיו הרי הוא טהור?
- תשובה
- י"ב. לכל מראה עיני הכהן - מה בא למעט?
- תשובה
- י"ג. ושער שחור צמח בו - רק שחור?
- תשובה
- י"ד. וטמא טמא יקרא - מדוע ?
- תשובה
- ט"ו. בדד ישב - מדוע? מחוץ למחנה- איזה מחנה?
- תשובה
- ט"ז. הסבר: או בעור או בכל מלאכת עור.
- תשובה
- י"ז. הסבר: לא הפך הנגע את עינו.
- תשובה

שאלות מספר בן איש חי שנה א'

- א. מדוע צריכים ליטול ידיים מכלי?
- תשובה
- ב. כמה מים לפחות צריך להכיל הכלי? ואם הוא קטן האם מועיל שישפוך ממנו כמה פעמים כשיעור?
- תשובה
- ג. אם הכניס ידיו בתוך כלי מים ושפשף ידיו בהם - האם זה מועיל לנטילה? ומה החילוק?
- תשובה
- ד. ומה הדין אם טובל ידיו בנהר או במקווה של 40 סאה או במעין ?
- תשובה
- ה. האם אפשר ליטול ידיים מברז ללא כלי? ואיך יעשה?
- תשובה
- ו. האם מותר שקטן יטול לגדול את ידיו? ואיזה קטן זה? וממי יזהר עוד שלא ליטול?
- תשובה
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
- תשובה
- ז. מה צריך לעשות כשפירות או אוכלין הם לחים מאחד משבעה משקים המקבלים טומאה ללא הכשר ומי הם השבעה משקים?ומה הר"ת שלהם?
- תשובה
- ח. על איזה שיעור אוכל חל הדין הנ"ל של שבעה משקים? תן דוגמא שממנה למדים על כך.
- תשובה
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
- תשובה